

MARSEL OUESSANT
HAYDAR RİFAT

KARA GÖMLEKLİLER İHTİLÂLİ

Faşistlik nedir? Müsolini nereden, nasıl gelmiştir ?

TÜSTAY

6.11.1946
B. H. H. H. H.

Basan ve yayın
«TEFEYYÜZ» KİTABEVİ

İstanbul — Şirketi Mürettibiye Basımevi No. 73

1937

Haydar Rifat'ın bazı tercümeleri :

Anarşizm. Sosyalizm. Sovyetizm. Bolşevik Âlemi. Bolşeviklik. Karl Marks'ın Sermayesinden hülâsa. Hayalî Sosyalizm ve İlmî Sosyalizm. Lenin Mezhebi. Tarihî Maddiyecilik. Komünizm. Devlet ve İhtilâl. İşci sınıfı İhtilâli. Yeni Adam. Sosyoloji.

Stalin. Lenin. Müsolini. Bismark. Budda. Epikür. Demokrit. Eflâtun. Heraklit. İskender. Sezar. Demosten. Çiçeron.

Lasedemonya ve İsparta Cümhuriyetleri. Felsefe. Tarih Felsefesi. Temmuz 1914. Versay.

Ölümler Evi. Mev'ut Toprak. Hükümdar. Cinayet ve Ceza. Küçük hikâyeler. Basübadelmevt. İklimler. İlk Aşk. Duman. Hep Vatan İçin. Hep Millet İçin. Safo. Gorio Baba. İliç'in ölümü. Efendi ile uşak. Etrüsk Vazosu. Vikontun Ölümü.

Aynî Haklar. Şerhli borçlar kanunu. Miras mes'eleleri.

KARA GÖMLEKLİLER İHTİLÂLİ

Faşistlik nedir? Müsolini nereden, nasıl gelmiştir?..

1919—1922

P. M. mühendis
A. N. Erenyol'a
H. R.

TÜSTAV

Başlangıç

Vüs'at ve ehemmiyeti gittikçe artan faşistliğe dair meşhur birkaç kitap getirterek en iyisini seçmek için uzun bir zaman verdim. Şu manâya en iyisini ki, bir türk okuyucusu bununla faşistliğin ne zaman ve nasıl doğduğunu, doğuranları, doğuşunu, şimdiki durumunu, nereye doğru gittiğini iyice kavrayabilsin. Bugün bastırduğumuz şu kitap seçilen eserin tercemesidir, faşistliğin kitabıdır, bunda kötölemek veya övmek yoktur, faşistliğin aynası hükmündedir.

Takdir okuyucunun kendi görüşüne kalmıştır ; ancak görüş zaviyesi okudukları ile müsbet, menfi bir tesir duymak tabiidir.

Zamanın en yüksek tarihçilerinden Emil Ludvig'in *Müsolini* isimindeki eserini :

İtalya bağlarına hayat veren Müsolini'nin bir damla içki içmediğini.. genç, dinç Müsolini'nin her gün on iki on dört saat çalıştıktan sonra akşam geç vakit resmî meşgalelerinden ayrılınca doğru yuvasına gidip

sabah karanlığı gene işlerine koştüğünü..eski duvarcı, mektep hocası hayatından şimdi ancak bir tek at almakla ve evi dışında eğlencesini ancak ona tahsis etmekle ayrıldığını, bütün İtalya'yı ele alalı on şukadar yıl olduğu halde memlekette ancak üç ehemmiyetsiz rüşvet vakası olup bunu yapan veya bu isnadı giyenlerden ikisinin mahkemeye verilmeden intihar ettiklerini... ilâh.. göstermek için terceme etmişdim. Ondan sonra bu eseri de terceme etmekle bu bahse dair ihtiyacın şimdilik bertaraf edildiğine kaniim.

6 - 2 - 937 Nişantaş, İstanbul.

Haydar Rifat

TÜSTAV

I

İlk alâmetler

Müsolini ?

1914! Yirminci yüz yılın asıl başlangıcını gösteren büyük sarsıntı dünyayı titretir. Avrupa ateş ve kan içindedir.

İtalya bitaraf durmaktadır; bitaraf fakat salanır bir halde: Harbe girse mi, girmese mi? Girerse kime karşı girmelidir? İtalya'da bütün partilerde hem sulhde kalmak, hem de ateşe atılmak isteyenler vardır.

Ateşe atılmak isteyenlerden bazıları orta Avrupa devletleri arasında yer alınması davasını güderler. Harp davasının tutulmasını, Avusturya'ya harb ilân edilerek kendi hususî menfaatlerine hizmet edilmesini isteyenler çokluğu teşkil eder.

Belki yalnız sosyalistler açık ve resmî bir surette harbe karşıdır. Bununla beraber herkes

İtalya'nın bu badirede oynanacak büyük bir rolü olduğu kanaatinde dir. Bu fırsat bir daha ele geçmez; fakat muhariblerin 1914 de denk bulunan kuvvetleri iki taraftan birine hesapsız kitapsız bir halde geçivermeye engeldir.

Fikirlerin karmakarışık bir hâlde bulunduğu o sırada, çarpışmaların aldığı büyük çapın yanında ehmmiyetsiz görünen bir hâdise çıkar :

İkinci teşrinin 25 inci günü akşamı Milano'da kızillar tarafından yapılan nümayişlerin doğurduğu buhran ve kâbus içinde mu'tadı taşan bir şeyler olur. Sosyalist şefler aralarında bir hainin vücudunu keşfederler; bu hain partinin en parlak müdürlerinden biridir. Kuvvetli adeleli, şedit tavurlu, böğürü tam köylü çapında bir kalınlıkta, söz söylerken çenesinin adaleleri ileri geri atan, korkunç, alnın ve çenenin genişliğine kıyasen hakikatde biraz küçük düşen fakat üzerinize iki kara parlaklık halinde dikildikleri zaman iki cehennem peyda oluyormuş gibi büyüyen ve artık hep ateşler saçan iki derin kara delik şeklinde parlak gözlü biri.. Başını daima koltuğu altında taşımış denilecek bir mücahit; kanaatlerini propaganda etmek yüzünden sürülmüş, hapislere tıklımış, sokaklarda nümayişçilerin saflarında daima en önde gitmiş, yol göstermiş bir mücahit.. Programı hep hareketden, filiyatdan ibaret bir mücahit.. Henüz genç — 31 yaşlarında —, halbuki İtalyan sosyalist partisinin organı olan *Avanti*'nin müdürlüğüne çıkmıştır. O *Avanti* ki, bu

mücahidin eline geçinceye kadar alman sosyal-demokrasisinin organı olan *Vorwaerts!*'in ismindeki işaretime kadar mukallitliğinden yakasını kurtaramamıştı.

O bu taklit parçavrasından hakikî bir ihtilâl bayrağı yaratıyor, bu bayrak onun elinde sürümünü artırdıkça artırıyor.

Halbuki işte bu sıra kürsiye çıktıkca kendisini artık ışıklar, yuhalar, gürültüler, küfürler selâmlıyor... Şayet bir köşeye büzülmüş birkaç alkışlayıcısı varsa onlar da :

— Kahrolsun !

nidaları arasında boğularak sinmektedirler...

Bu adam kimdir ?

Bu adamın suçu nedir ?

Bu adam 1914 ağustosuna yetişmiş, düşünmüş, ve mümkün ile gayrimümkünü.. kısır dileklerle yaratıcı hareket arasındaki farkı iyice kavramış bir kafadır... Hakikatle şu münasebetle karşılaşmıştır : 1914 haziranının yedinci günü Ankona'da Villa Rossa'da grevcilerle polisler çarpışılar. Üç işçi ölür. Garip bir hâdise olarak sırf bu başlangıçla bir nevi italyan komünü doğar. Grev bütün İtalya'yı sarar. Birçok yerlerde açıktan açığa isyan başlar. Şurada filân kurum erzakı yağma eder, ötede hürriyet bayrakları dikilir. Raven'de bir erkânıharp zabiti ile bir general tutulur, al aşağı edilir. Belediyeler cümhuriyet ilân ederler... Kral sarayının yolunu tutup Kirinal'e çıkmak isteyen bir alay nümayişçiyi asker kuvvetleri güç

belâ geri çevirir. İş borsaları, sosyalist cemiyetleri, belediyeler ortalıkta tamamen hâkim bir hâl alırlar. Fabriano'da kara askerlerinin, Ceneva'da deniz askerlerinin silâhları alınır. Kiliseler ateşe verilir.

Böyle bir hengâmede *Müsolini* her zamandan daha çevik, daha çalak olur, ihtilâli avucunun içinde farz eder, mukavemete sürer; fakat sosyalist partisi altından fena bir at gibi sürçer, ayrılır. Parti isyan merhalesini bir türlü aşıp ihtilâle girmez. Genel iş konfederasyonu çalışmaya başlamak kararını verir.

Müsolini :

— Yalnız Ankona'da yüz kurban verildi, bütün İtalya yangın içinde !
der. Öteki şefler zaferlerinin karşısında korku duyar, nümayişin kifayetine hükmeder, işi daha ziyade uzatmaktan tehlike doğacağı kanaatinde dirler. Halbuki devam dahili bir harp çıkacaktır; hareketin çapı ve birden patlamış olması karşısında burjuvazi şaşırmış, sinmiş bulunduğu sosyalistlerin tam bir muvaffakiyet kazanmaları muhakkaktır.

1914 temmuzu sosyalistler tarihinde bir felâketdir. İtalya'nın dünyanın ilk sosyalist hükûmeti olmasına hiçbir şey kalmamıştır. Bu olamamışsa, ne taraftarlarının eksikliğinden, ne de hâdiselerin uygun gitmemesinden değildir; ancak şeflerinin tarasının ağırlığından, şeflerin ruhen oda

çinde ihtilâlciler olarak yoğurulmuş olmalarındandır.

Bu hâl karşısında Müsolini mantıkî bir seyr ile Ankona isyanı fikrinden, faşist ihtilâline yardım fikrine doğru kayar. Tarihin şu vecizesine dayanır : *Bazı sıralarda şiddet zarurî ve elzemdir.*

Haziran ayı içinde ihtilâl hususunda ehliyet-sizliğini meydana vurmuş olan sosyalist partisi 1914 yılı sonlarında müthiş diğer bir hâdise, yâni asıl harb karşısında korkuya tutulur.

Müsolini harbin ihtilâle müncer olacağını anlamıştır. Yirminci asırda şan ve ıztırapdan yapma muhteşem ve müstakil bir hayat yaşatmak üzere milyonlarca adamı hudut boylarına sürüp ve ülkenin iktisadiyatını ölümden, ümitsiz hayattan ibaret bir maksat uğruna seferber edip de ihtilâlden korunmak kabil değildir. Ankona'da yüz kişi vurulmuş, İtalya yangına uğramış ; Tranten'de onbinlerce kişi ölmüştür. İtalya içinde bir değişiklik, bir yenilik peyda olması lâzımdır. Kızıl şefler uzlaşma lehine karar vermişlerdir. Bu yolların en az tehlikelidir, işi oluruna bağlamaktır, bu benmes'uliyet kabul etmem demektir. Bu fikirlerini fi'liyata kalbetmenin de.. bu içinde rahat rahat uyuklanan ideoloji sarhoşluğundan sıyrılmanın da imkânsızlığıdır. Bu aynı zamanda kök salan sosyal - demokrasi ile kaynaşmaktır.

Müsolini bu ruhî teşekkülden uzaktır. Blankest bir babanın oğlu olmakla kendisi de mazini an'anesine tâbidir. Artık geçer akçe olmaktan

kalmış olan bazı prensiplere şiddetle muarız olmakla beraber, Fransa ihtilâlîne ötedenberi hayranlık duyagelmıştır. Ve nihayet kendisinin kaynar kanı Montanyarlar vatanının ateşli kalbine yabancı kalamamak itibariyle kızıkların laklakiyatına pabuç bırakamazdı. Demokrasilerin hakikî tesanüdünü onlardan iyi kavırıyor, Fransa cümhuriyetinin ezilmesinin bütün terakki fikirlerine muhakkak bir sağdan geri ettirmek olacağını anlıyordu. İlk önce sosyalist partisinin resmî parolasını kabul etmiş ve bitaraflık propagandasının ilk esasını kurmuştu. Düşünüşü değişince, tâlileri tartınca harp aleyhine çalıştığı aynı kuvvetle de harbi müdafaaya, harbi çağırmaya, aramaya başlar.

İlk teşrinin onbirinci günü sosyalist partisi Bolonya'da toplandığı zaman harbe girmeyi iltizam eden şiddetli bir nutuk verir.

Düşündüğü gibi söyleyebilmek için ikinci teşrinin onbeşinde *Popolo d'Italia*'yı çıkarır; bunun bir ucunda günlük sosyalist gazetesi olduğu yazılıdır.

Ayrıca fransızcadan terceme edilmiş şu iki cümleyi de bir köşeye koyar.

Demiri olanın ekmeği vardır, *Blanki*.

İhtilâl süngüler bulan bir fikirdir, *Napolyon*.

Bu gazetedir ki, malî vasıtaları bakımından züğürttür, mütevazı hâli birçok münevverlere ilerisini şüpheli gösterir.

Dostu avukat Kaldara'ya çektiği bir telgrafda "Nihayet hürrüm!," der. Onun bu pervasız aşkı, hâdiseleri böyle berrak bir hâlde görüşü kendisine affolunmayacaktır. Kızıl iradelere saldıran sosyalist bir gazete çıkarmayı.. serkeşliğini, itaatsizliğini şiddetle yaymasını eski arkadaşları nasıl olsa hazmedemeyeceklerdi.

Müsolini'nin partiden tard olunuşu bir faciayı andırır. Sonraları bunu anlatırken :

— Beni yaktılar, fakat ilzam edemediler !

der. Asıl davacısı kendisini Avanti'nin başına geçiren sosyalist Konstantino Lazari'dir. Müsolini söze başlamak ister istemez salonda gürültü büsbütün artar. Sesi biraz kısık olduğu halde o gene başlar :

— Ben sosyalistim ve sosyalist kalacağım. İnsan ruhunu değiştirmeye kadir değildir. Sosyalizm olursa, insanın kanının içinde olur..

der. Teessür ve telâş içindedir ; çünkü partide yüksek bir mevkii vardır. Şahsî görüşden : yaptığı akılsızlıktır, Avanti'nin direktörlük koltuğunu bırakıp okuyucusu sayılı demek olan bir gazete artığına bağlanmak deliliktir.

Kendisini kimseler dinlemez, o dilerse söylesin... Evvelden hüküm giymiştir. Bu kafanın, bu gönlün içini yiyen faciaya kimseler acımaz. Kafa o aralık berrak görüşünü kaybetmiştir ; o gönül anlaşılamazlıktan.. hiddetten.. aşkının reddolunmasından yaralıdır.

Salona doğru sert bir yay halinde gerilidir, çe

neleri birbirine vurur, gözlerinden— heyecan zamanlarında daima olduğu gibi—kara bir nur fışkırır. Gazaplı bir hareketiyle masa üstündeki bardak kırılır, eli kesilir, kızıl bir kan saçılır. Küçük masanın üstüne kana boyalı yumruğunu kaldıra indire bütün kalbine, kinine, mücadeleye arkadaşlarıyla bu ayrılıştan doğan yeisine ve bütün yeni ümidlerine penah olarak :

— Bana bugz ediyorsunuz, çünkü beni hâlâ seviyorsunuz !
sözlerini fırlatır.

Kendisine istihza sesleri cevap verir. O ande gönlünü örter ve sert ve titrek bir seda ile bağırır :

— Biliniz ki, şu feci saatte ışıklardan korkarak.. «kahrol !», nidalarından ürkererek samimî fikirlerini ortaya koymayanlara bu anden itibaren benden merhamet yoktur, öyleleri affetmek yoktur. İşi sükût ile geçirerek eyyam reisliği edenlere; riyakârlara, korkaklara merhamet ve af yoktur. Eğer beni siyasi hayattan çekebileceğinizi umuyorsanız, aldamyorsunuz. Beni daima diri ve daima amansız bir halde karşınızda bulacaksınız...

Dünyada hiç bir söz bunlar kadar sağlam tutulmamıştır. O bu sözlerine başka bir şey katmaya lüzum görmemiş, ışıklar.. küfürler arasında salondan çıkmıştır.

Gazetesinde bu münasebetle “Müsolini işi kapanmamıştır, yeni başlıyor !” başlıklı bir yazı çıkar.

Harbe katılmak için hareketler :

Kalemini, koyu bir sosyalistlik için kullandığı şiddetle artık müdahalecilik uğurunda çarpışmaya vakfeder. Bu fikir zaten yürümektedir; İtalya'da her toplantıda, hatta sokaklarda hep bu münakaşa yer tutmaktadır. D'Anünçiyö, nasjonalistler namına ; Korridoni, sendikalistler namına ; Müsolini umum namına en koyu bir propaganda girmişlerdir.

Müsolini ikinci teşrinde sosyalist partisinden çıkarıldığındanberi "İhtilâl hareketi destelerini (1)," kurar. Bu tam manâsiyle bir parti değildir, 1915 ikinci kânununda topu 5000 taraftarı vardır. İleride büyük faşist hareketini yaratacak olan bu rüşeymi teşekkülün esası şudur :

Madde, 1. — İtalya'da ihtilâl hareketi desteleri kurulmuştur.

Madde, 2. — Desteler bir fırka teşkil etmez. Bunlar her akideden, her mezhebden, her siyasi içtihadattan olabilmek üzere serbest zümrelerdir ki, gerek içinde bulunulan ande, gerek hemen onun arkasından gelecek ande ihtilâl fikirlerini yaymaya müsait bir saha bulmak kanaatindedir ve müşterek bir harekette bulunmak fırsatını kaçırmamak azindedir.

Madde, 3. — Desteler hasseten, İtalya'yı vakit geçirmeksizin merkezi imparatorluklar aleyhine harbe sürükleyecek bir durum yaratacak,

1. — Faisceau = deste ; faşizm bu kelime ile akraba.

ve bunun tahakkuku üç netice verecektir :

A. — Savua hanedanının siyasetini halkın iradesiyle kaldırmak ;

B. — Harbi kısaltmak ve militarizmin kavimlere tahakküm, âlemi tazyik kabiliyetini en tipik halinde vurmak ;

C. — Milliyet meselelerini halletmek, bu meselelere tabii hallerini vermek suretiyle her türlü siyasi ve iktisadi dilekler için yolları tesviye ederek san'at mücadelesi zeminini muhtelif içtimâî dereceler arasında kötü bir teşevvüş unsuru olmaktan çıkarmak ,

Madde, 4. — Bu program zemin ve zamanın müsaade ettiği her nevi propaganda şekilleriyle tahakkuk ettirilmek.

Desteler toplanır, Müsolini nutkunu söyler :
Ya harp, ya ihtilâl !

Sosyalist, cümhuriyetçi halk partilerine hitap ederken düşüncesi şudur : *Siz harbi yapınız, ondan sonra ben ihtilâle varacağım dan eminim ! Yahud harp yapmayınız, fakat bu halde hemen ihtilâle geçiniz !*

O sırada Müsolini aynen şu satırları yazmıştır :
“Bugün harp, yarın ihtilâl ! Bizim müdahalemizde iki kasit vardır : Millî, beynelmilel... Manâsı : Avusturya - Macaristan'ın parçalanmasına yardımdır ; belki Almanya'da ihtilâldir; bunun tesirile de Rusya'da da bir ihtilâl zarurî olur; velhasıl hürriyet

davası uğurunda, ihtilâl yolunda bir adım daha ilerlemekdir...»

Bütün bunlar birer keramet imişler gibi birer birer tahakkuk etmişlerdir.

1915 yılı 11 nisanında harbe girilmesi için Roma'da verdiği şiddetli bir nutuk üzerine Müsolini tevkif edilmiş ve pek fena muamelelere uğramış, böylece birkaç gün hürriyetinden de olmuştur. Fakat bu zabıta tedbirlerine rağmen seller kabarmakta devam etmiş, meydanlarda nümayişler çoğalmış, Montecitorio'da İtalya parlamentosu silâh isteyen halk safları tarafından kuşatılmış, nihayet mayısın üçüncü günü İtalya İttifakı-müselles muahedesini yırtmıştır.

Müsolini'nin sözleri her tarafta azçok bir tesir yapmıştır. Kızılların yatağı olan Parm'da Mazza mektebindeki nutkunun ötesinden berisinden şu parçaları alalım :

Vatan, hayır, kendini istihkar edemez.. Yarının Avrupası dünkünden hiç ayrı gayrı bir şey olmayacakmış... Bu, en abes ve en yanlış bir düşünüştür. Üç kıt'a üzerine dökülen bunca kanlardan hiçbir şey çıkmamasını akıl kabul etmez, buna gönül inanmaz. Bilâkis her şey Avrupa'nın başka bir şekle gireceğini göstermektedir. Hangi grubun kazancı bizde işçi sınıfının kurtuluşunu, rahatını temin eder ? Bunun cevabı açıktır. İtilâf devletlerinin üstün gelmelerine çalışılacaktır. Nasıl ? Gazete makaleleri ile, kongre mukareratı ile mi ? Böyle hissî nümayişler Belçika'yı di-

riilmeye vefa eder mi ? Fransa'ya yardım demek olur mu ? O Fransa ki, kendini 1789 dan 1871 e kadar, 1871 den 1914 e kadar ihtilâller ve harpler içinde Avrupa için kanlara boyamıştır !; İnsan ve Yurddaş Hukukunu yaratmış olan Fransa'yı ancak lâfla mı arkalayacaksınız ? Hayat nisbî bir şeydir, kat'iyet sovk ve kısır olan mücredeta mahsustur. Kendi canına pek düşkün olan siperlere vuruşmaya gitmez, fakat onu sokak muharebelerinde de göremezsiniz... Ruhunu başka bir kalıba sokmak için Almanya harbi mutlak kaybetmelidir. Almanya'nın yenilmesi ile Avrupa'da parlak bir bahar doğacaktır. Tarihin ses veren çarkına ancak kan hareket verir...

Mayısın yirmi ikinci günü kral seferberlik emrini imzalar. Müsolini o gün, memleketinin taliini nasıl açık gördüğünü ispat eden bir makale yazar :

Son yıllarda süründük, herkesin merhametini celledecek bir halde yaşadık. Şimdi herşeyi bekliyebileceğimiz güzel saat geliyor.. şimdi yurdumuz için yepyeni bir tarihin başlangıcı olacak saat geliyor.. büyük bir imtihan saati... Ondan sonra bir kere nefsimize itimadı elimize alınca ıztırapda da, sevinç-ee de, istikbal harbinde de, iş rekabetinde de diğer kavimlerle müsavi olacağız.

Ayın yirmi üçünde harp ilânı notası Roma'da Avusturya elçisine verilir. Müsolini bu münasebetle yazdığı makalelerde : Biz, ey anayurdu İtalya, korkusuz ve esefsiz olarak hayatımızı sana veriyoruz, der.

Harp :

Harbe girme hareketinin şefleri harp açılmakla beraber birer örnek olur ve ödevlerini en muhterak yerlerde yaparlar.

O zamana göre önemli bir hadise olarak D'Anünçio tayyare ile Viyana üstüne uçar ve bunun neticesi olarak gözleri uzun zaman görmek hassasını kaybeder. Sezare Battisti ele geçer, asılır... Müsolini'nin yanı başında müdahale için uzun mücadelelerde bulunan sendikalistler lideri Frasca, Delle siperlerinde can verir.. Harbe onbaşı olarak giren Müsolini pek çok sefaletler çeker ; siperlerden daima düşmanın üstüne atılmaya hazır bir haldedir. 1917 şubatında 144 numaralı rakımda bombalar patlar. Demir parçalarıyla delik deşik bir hale gelen beş arkadaşı hemen ölür, Müsolini ağır surette yaralanır, tam yirmi dört yara alır. Harbe girme hareketi liderinin Doberdo hastahanesinde yatmakta olduğunu haber alan Avusturya'lılar martın onsekizinde bir tayyare filosu gönderip hastahaneyi topa tutarlar. Tayyarelerden onbeş bomba atılır. Müsolini hastalığının ağırlığından dolayı bir tarafa kaldırılamaz, yatağında olduğu gibi bırakılır, bombalardan tesadüfen kurtulur.

Şu müthiş kanlı imtihandan italyan ruhuna giren ve Müsolini'nin keşfi gibi ihtilâlciler olan unsurlar şunlardır :

İtalya'nın harbe girmesindeki fedakârlığın bü-

yüklüğü ve önemi duygusu ;

İçlerinde harp an'ânesi uyanmış bir italyan neslinin teşekkülü ve bu nesilce alakadarların yaptığı fedakârlığın millet tarafından ödenmesi dileği ;

Ulusal duygunun ve bir yenilik ihtiyacının bütün muharip memleketlere müşterek bir hadise olarak artması ;

Her memlekete olduğu gibi harbin İtalya iktisadiyatına karışıklık getirmiş olması ve bunun siyasî boğuşmayı daha sert bir hale sokması.

TÜSTAV

II

1919, Keşmekeş yılı

Avrupa delirmiştir :

Harp Avrupa'yı ne büyük bir kâbus içine atmıştır !

Avrupa'yı dört yıl pençesinde tutan humma mütarekelerin imzalanmasıyla sükûn bulmamıştır. Gerek galiplerde, gerek mağluplarda efkâr büyük bir kargaşalık içindedir. Bütün mütalaâlar, bütün kıymetler tam bir girift halindedir.

Harp hayatın ve ölümün artık manâlarını kaybettikleri marazî bir hava bırakmış gibidir. Dört yıl sürmüş bir mukatele yabancılarla boğazlaştıktan sonra ülkelerin her birinin içine saldıran bir huşunet bırakmıştır.

Almanya'da *Spartakistler* hareketi vardır. İkinci kânun içinde Berlin sokaklarında dögüşülür,

hambaralar patlar. Her tarafı ateş sarar. Her tarafta harpten arta kalmış silâh yığınları bulunur ve ölüm saçan bu âletler hâlâ kullanılmak derdindedirler. Şubat içinde aynı spartakistler Bavyera'yı müstahkem bir ordugâh haline koyar, Düsseldorf siperlerle çevrilir. Spartakist dalgaları Prusya'ya doğru akın eder. Martın onunda Berlin'de ürfî idare ilân olunur. Halbuki şehrin her köşe bucağı siperlerle dolup taşmakta, ve bunlar ancak top kuvvetiyle süprülebilecek bir resanette bulunmaktadır. Nisanda Bavyera'da işçi ve asker kurumları "sovyetler," teşkil ederler; cümhuriyetçiler, spartakistler, hükümdar taraftarları birbirine yardım veya ihanet etmekte ve birbirini boğazlamaktadır. Mayıs ve haziran aylarında spartakist kaynaşması düşer; fakat ülkenin her tarafında başı boş hareketler baş gösterir, grevler artar; hırsızlıklar, cinayetler polisin karşılayamayacağı bir raddeye çıkar.

Macaristan'da 21 marttan 2 ağustosa kadar Bela Kum'un kızıl terrörü ortalığı kaplar. Orak ve çekiç dinine girmiyenler kurşuna dizilir. Bela Kum kaçınca da ortalığı beyaz terrör sarar; bu sefer, önüne geleni hapsedmek, kurşuna dizmek sırası onundur! Bütün yıl Tuna nehri kızıl akar ve üzerlerinde işkence alâmetleri taşıyan, ötesi berisi koparılmış cesedler taşır.

Rusya'da Lenin · Troçki hükûmeti içerde cümhuriyetçiler ve sosyalistlerle.. sınırlarda Polonya'lılar, Finlandya'lılar, Estonya'lılar, Roman-

ya'lılarla,beyaz rus ordularıyla ve kendilerinden ayrılmak isteyen Ukranya'lılar ile boğuşmaktadır. O sırada Amiral Kolçak Samara'yı almış ve mayıs içinde Moskova üzerine yürümeğe başlamıştır. Gene o sırada Finlandya'lılar ve Yudenic'in beyaz ordusu Petrograd'a yaklaşmıştır. Ağustos ayında general Denikin Odesa'yı, daha sonra Kiev'i alır. Fakat gözün bolşevikler, üzerlerine abanan beyaz generaları sallar ve birinci teşrin sonlarına doğru hepsini de üstünden fırlatır,atar. Ayın yirmi dokuzuncu günü Yudenic içi kan ağlayarak Petrograd önlerinden sağdan geri eder, halbuki gözleri Krasnoye Selo'un sisleri arasında artık sarayları seçiyordu. İkinci teşrinin altısında Kolçak rüc'at eder. On altısında Denikin Kiev'den çıkar ; müstakil bir Ükranya yaratmak ümitleri suya düşer. Birinci kânunda Vrangeli, Denikin, Kolçak, Yudenic rüc'atleri tam bir hezimet halini alır.

Harp devam eder, yalnız kimler arasında devam ettiği açıkça kesdirilemez bir hal alır. Transjordanya'da macarlar romanya'lılarla.. Ükranyada lehler ükranya'lılarla.. ükranya'lılar ruslarla.. lehler ruslarla; çekoslovaklar Silezya'da almanlarla.. almanlar lehlerle.. çekoslovaklar lehlerle vuruşurlar.

Ağustos ayında İrlânda'da Sin - feiner isyanı patlak verir. İngiltere'de polis grevi olur. Liverpool'de takım takım çarpışmalar ve yağmalar baş gösterir.

Fransa'da hayat bahalılığını protesto maka-

mında dükkânlar yağmaya verilir, Paris hallerinde fırtınalar kopar, mürettepler grev yapar, şömendöfer işçileri grev yapar. Her tarafta grevler baş gösterir.

Yeni Avrupa'da sınırlar hartalar üzerinde diplomatlar tarafından Vilsonların saf hulyalarına.. hayata daha yeniden dönebilmiş olan ve kurşundan askerlere muharebeler yapırdan çocuk hevesleriyle yürüyen milletlerin sonsuz ihtiraslarına göre çizilir.

Birbirine zıd, sayıya gelmez bir çok davalar ortalığı kaplar. Hududlar şöyle böyle bir nizam altında yürüyen, kolaylarına geldiği surette silâhlanmış, tesadüfün önlerine kattığı generaller tarafından sürülen çete el çabukluğuyla tahakkuk ettirilir. Her tarafta bir boğuşma vardır. Bavyera cümhur reisi Kurt Aysner Münih'de kurşun yağmuruyla delik deşik bir hale getirilir. Libkncht ile Roza Lüksenburg Berlin'de vurulurlar. Klemanso Paris'de Koten isminde bir anarşist tarafından yaranılır.

Ekonomi bakımından bütçeler büyük açıklar verir, kambiyo buhranı baş gösterir. Spekülasyon sanayii, ticareti, ziraati kangrene uğratar.. piyasaları çileden çıkarır.. Kilitler altında tutulan dağlar gibi mahsulât yüz üstü durup dururken insanlar kıtlık hayatı yaşarlar...

Cismanî bakımdan 1914 denberi milyonlarca insan sihhata muzır gıdalarla zehirlenmiş.. kıta kıt gıdalarla kuvvetten düşmüştür; top sesleriyle,

yalan haberlerle, siperlerden mektup beklemelerle, korkular ve zaferlerle sinirler bozulmuştur.

1919 da müdhiş bir grip bazı kasabaları âdeta bilâistisna kabristana çevirmiş, sokaklar boşalmıştır.

Manevî bakımdan bütün akideler iflâs etmiş, bütün mevzuat alt üst olmuştur.

On hükümdarlık ortadan kalkmıştır, yeni doğan cumhuriyetler kanlarla boyalıdır, teminatlı değildir.

Sovyetler bazılarına göre ifritler âlemi, bazılarına göre cennettir.

İnsanların dört yıl peyapey ölümle karşı karşıya yaşamaları gönüllere tarihin ilk çağlarına mahsus bir vahşet vermiştir. Çocuklar yalnız vurmak, kesmek oyunu oynamaya başlamışlardır.

Geçmiş yıllar şan ve şerefle donatılmış bir kızılık gösterir ; bu yıl karanlıklarla dolup taşmaktadır.

Sıkıntılı zafer :

Dünyayı tutan karışıklıktan İtalya da hiç kurtulamaz. İtalya'nın harbe katlanmak ve zafere varmak için verdiği ağır emeklerden sonra *iktisadiyatı* acıklı bir hale düşer.

İtalya da diğer devletler gibi dışardan birçok borçlara girmiştir, faizler ağırdır, hububat fiyatı durmadan çıkmaktadır, kömür eksikliği baş göstermiştir. İptidaî maddeler hususunda bütün ül-

kenin yoksulluğu ihtikâra kapı açarak durumun fenalığını artırmıştır. Vilâyetlerde kızıl birlikler vergi keser, mağazalar yağmaya uğrar. Halkın hoşnutsuzluğu bir çok grevlere kapı açar. Bunlar memleketin genel ekonomisine salah verecek şeyler değildir. Sonraları komünist partisi olacak olan sosyalist partisinin sol cenahı, Rus, Macar, Bavyera ihtilâllerinin devamlı tesirleri altında bulunan durumu içden içe istismar etmek ister. Orlando'nun zayıf hükûmeti, fransız ve ingiliz hükûmetlerinin yaptığı gibi cephelerden dönen askerlere geçit resimleri yaptırmak, bunları kol-tuklamak yollarıyla zafer heyecanından olsun istifade etmeyi beceremez.

Taklar kurulmaz, gizlice terhis yapılır. Şimdi tarlalarına, fabrikalarına, yazıhanelerine dönen italyan muhariblerinin içi kan ağlar. Bu laventlerin bir çoklarının yerini yaş, hastalık sebepleriyle ve bazı göz boyamacılığı ile cepheye gitmemiş olanlar kapmış bulunur.

Köylülere Salandra binbir vaitte bulunmuş, «Koruduğun toprak senin olacak!» demişdi. Köylü —o da şayet geçmişse—yeniden işinin başına geçmiş, halbuki yaptığı fedakârlık bir türlü hesaba katılmamıştır. Hatta karısına, çocuklarına şimdi getirebildiği, harpten evvelkinden daha azdır.

Harp öyle yeni bir zenginler sınıfı yaratmıştır ki, lüks ve fezahat içinde yüzer. Karınlarının şişkinliği boylarının uzunluğundan çok daha fazla tutan bu sınıf, yırtık pırtık esvaplarının göğsünde

altın, gümüş madalya taşıyanlara bıyık altından gülerler. Ateş karşısında zabıtlığe yükseltilen ve terhis üzerine yurdlarına şerefle dönen.. harpte kumandaya alışmış pek çok delikanlılar şimdi bayağı bir derekeye yuvarlanmış bulunur. Harp eski, uyuşuk kanı çalkamış.. bu kan karada, denizde fütühat mefahiri ile dolu eski kıvamını bulmuşdu; bu dikenli yollardan kendi varlığını duymuş olan gençlik şunun bunun hesap defterini tutmaktan hayat törpülemekten daha başka şeyler bulmak istiyordu.

İşçilerin, köylülerin dilekleri huzurunda hükümet ve istismarcılar alayı halkın vatan yolunda içlerinden daha dün 500 000 can kurban verdiğini unutmüş görünür.

Hükümet ve istismarcılar yükselen muhik dilekleri harpten evvel olagelen birer polis meselesi sanarlar.

Diğer taraftan aşırı sosyalistler hizbi müstesna olarak umumî surette harpten evvelki siyasi ve nazariyeci parti kavgalarıyla yeniden meşgul olabileceğini düşünürler.

Eski muharibler, bir taraftan arazi ve senayi erbabının sözlerini tutmadıklarını.. diğer taraftan sol partilerin de, uğruna bu kadar döğüşülmüş, fedakârlıklar yapılmış olan vatanı unutmayanlar hakkında köpük saçtıklarını görürler. Halbuki siperden herkes harbin işlerin gidişini değiştirdiği, yeni bir çağ açıldığı kanaatiyle dönmüştür. Bundan başka harp ile harekete geçmiş olan

genç nesiller aynı hareketi sülhde de tutmak isterler.

İtalo Balbo 1922 tarihli hatıralarının başlangıcında o nesillerin harpten sonraki zihniyetlerini bu bakımdan tahlil eder ki, Müsolini de ilk cemaatini bunların arasında bulur :

1919, 1920 de kendime benzer birçokları içinde bulunuyordum : Siperlerden dönen dört milyon muharipten biri idim. O sırada henüz on yedi yaşında iken günün delikanlılarının dörtte üçü gibi yüzüm son sola dönük, hak ülküsü uğurunda harbe girmek lüzumuna iman getirmiş ve muhafazakârlık ve millicilik veya o günün tabiriyle sağ prensiplerine muhalif bulunduğum halde cepheyi boylamıştım. Hepimiz demokrat.. hepimiz kilise düşmanı.. cumhuriyete mütemayil.. zalim, mutaassıb, katil Habsburg hanedanı elinde kalan kardeş yurdlarını kurtarmaya ahdetmiş.. Avusturya'ya dış biler bir halde.. Almanya'nın kaba kuvvet ve tazyik hükümlerine karşı.. Fransa'ya vurgun.. ve Roma ırkına, lâtin kardeşliğine, irfan güneşiyle parlayan garp medeniyetine inandıran bir asrın evlâtları idik.

Harpten döndüğüm zaman tıpkı bir çok arkadaşlar gibi politikaya ve politikacılara düşmandım; bunlar benim gözünde muhariblerin ünvanlarına hiyanet etmiş idi. Uğraş, vuruş, sonra dön, bütün ülküler üzerinde pazarlık eden Ciolitti'nin hukmü altında yaşa ! Hayır ! Her şeyi ayak altına almak, her şeyi yıkmak ve ta temellerden başlayarak her şeyi yeniden kurmak daha yakışık alıyordu. O devirde, bu ruh

taşkınlığı içinde pek çoklarımız komünizme ve nihi-
lizme meyletmiş idik. Tamamen hazır bir ihtilâlcî
programımız vardı; zahirde radikal, aynı zamanda
hem burjuvaziye, hem sosyalizme karşı uğraşacak bir
program...

Bence muhakkaktır ki, Müsolini olmasaydı siper-
den dönen italyan gençliğinin dörtte üçü bolşevik
olup çıkacak, her ne bahasına olursa olsun bir kı-
yamet kopacaktı. Fakat bu eski muharibler ihtilâli
ölmek için değil, sağlam ırkımızın şarkın marazî
mistikliğinden uzak olarak telkinleri ve iyilik ve
güzellik hususundaki sönmez aşkı ile yapmak isti-
yorlardı. Böyle bir ruh taşıırken önlerinde bir ufuk
açıldı. Resmî İtalya'nın tazyiki altına konan.. sıkıntı
verici bir şahid muamelesine tâbi tutulan.. harpte
ölümün pençesinden yakalarını tesadüfen kurtaran bu
eski muharibler elele vererek hem kendi hayatlarını,
hem Roma'nın hayatını korumuşlardır..

Tek adam :

Avrupa ile İtalya'yı bu inceleme ameliyesini
Müsolini Milâno'da küçük yazı odasında yapar
Bu ameliye karşısında onun bunalıp şaşaladığını
zannetmek hatadır. O şaşsa şaşsa daha 1914
deki tahmininin, harbin ancak ihtilâl doğuraca-
ğına dair tahmininin, tamtutamam isabet gösterme-
sine şaşabilirdi.

Popolo d'Italia'nın 18 mart 1919 tarihli nus-
hasında der ki: "Biz, yâni harbe girmete raftarları,

ihtilâlden bahsetmek hakkı yalnız bizimdir. Bundan az bahsetmemizin illeti de bu olacak. Partilerin hüvviyet kâğıtlarını taşıyan insan sürüleri kabîlinden bizim de durup ihtilâli beklemeye ihtiyacımız yoktur. Hâla 1914 kafasını taşıyan bir takım korkaklar gibi ihtilâl sözünden telâş etmemize mahal yoktur. Biz ihtilâli daha 1915 mayısında yapmış bulunuyoruz.

Cemiyet bozulup çözüldüğü nisbette, Müsolini taliin kendisine daha ziyade güldüğünü görür. Artık ona düşen bu hâlin husulünde büyük bir hissesi olan İtalya'nın şimdiki durumundan istifade etmektir. Halbuki o mücadele bitmedikçe ya cümhuriyetçi bir ihtilâl kopacağı ve bunun hakiki sosyal meseleyi hiç değiştirmek kabiliyetinde bulunmayan bir komediden ibaret bulunacağı.. yahut bir bolşevik ihtilâli çıkacağı, bunun da italyan jenisine uygun düşmeyeceği ; yahut da *kendi* ihtilâli patlayacağı fikrindedir.

İşe başlamalıdır.

Bu iş çok büyük çapta bir şeydir.

Bu adam yalnız veya yalnız gibidir.

Fakat İtalya'nın her tarafında bir takım kim-seler birbirini aramaktadır..

Harp sonunda unutulmuş bir halde olan ve elinde silâh olarak yalnız — o sıralarda rağbet-siz — mütevazi bir gazetesi bulunan bu adam işin nezaket ve ehemmiyetinden bir endişeye düş-meksizin terakkiye âşık millî kuvvetleri toplamaya

başlar. Popolo d'Italia sosyalist organlığından çıkar, muharibler ve müstahsiller organı olur. Hergün çıkan bir bend maskeler düşürür, zehir saçar, gaflet- duygusunda bulunanları çal yaka eder, sarsar. Müsolini ihtilâlin eski destecilerini davet eder. Marinetti ve fütüristleri ile sıkıca bağlanır, Arditi'lerle temasa girer.—Arditi'ler, hardi aslından cerî, cesur kimseler demektir ki, muharebede tehlikeli vazifeleri candan kabul eden gönüllülere verilmiş isimdir. —

Davasına küçük san'at erbabını, esnaf denebilecek tücar sınıfını, zabitleri çeker; bunlara menfaatlerinin milletin menfaatinde olduğunu gösterir.

Sosyalist partisi yeni bir buhran geçirmektedir. Müsolini eski tarikat yoldaşlarından olup partinin bolşevikliğe bakan cenahından tiksinenleri, reformist cenahından nefret duyanları arar, bulur, kendine çeker. Hususiyle sendikalistler kuru lâf yerine her zaman iş, hareket taraftarı olan bu eski sosyalist şefine sokulurlar. Gerçek Müsolini eski muhariblerin sefaletlerini yakından benimser. Popolo d'Italia 16 ikinci kanun tarihli nüshasında hükûmeti siperlerden dönenlerin arzularını yerine getirmeğe, bunların her türlü ihtiyaçlarını bertaraf etmeğe davet eder. Milleti müdafaa edenleri yalnız mükâfatlandırmak için değil, onları milletin istikbaliyle doğrudan doğruya alâkalandırmak için de harbe "dahili sosyal bir ruh," izafe edilmesini ötedenberi tekrarladığını hatırlatır.

Roma tarihiyle meşbu talebe, kızıl gömleklilerin ateşini dipdiri koruyan eski garibaldiciler — Milano'da izbe, karanlık bir sokakta, âdi ve harap bir evde kurulmuş olan Popolo d'Italia gazetesinin hazırlandığı yeri arar, oraya akarlar.. ve orada duvarları kırmızı soluk bir kâğıt kaplı küçük bir odada, üstünde bir telefon, bir hokka, birçok kâğıtlar, iki üç bomba, büyük bir rovelver, bir brovning, bir de hançer bulunan küçük, âdi bir yazı masasının arkasında oturan Müsolini ile karşılaşır.

Müsolini'nin arkasında duvarda mıhlı müstatil şeklinde bir siyah kumaş, bu kumaşın üstünde dişlerinin arasında bir kama tutan beyaz bir ölü başı resmi bulunur. Bu resim arditi'lerin ve eski korsanların flamasıdır.

Yazı masasının önünde ziyaretçilerin ayakta durmalarını ve çabuk çekilmelerini ihtar makamında tek bir sandalya vardı ki, o da çok kere bililtizam kitaplarla, gazetenin prova kâğıtlarıyla yüklü durur.

Köşeye sazdan bir kâğıt sepeti ve kitapane hizmetini gören üç gözlü bir raf yerleştirilmiştir. Orada kitapların arasında ihtiyat kursun kutuları bir bardak da süt vardır. Bu bir yazı odası olmaktan ziyade yazı odası taslağı idi. Lüzumunda korunmak için içinde hazır bulundurulan silâh ve saireleriyle buraya in demek, yatak demek daha doğru olur...

Bu kahramanlık ve fakirlik çağıdır... Makine-

ler gazetenin değildir. İşleri öyle bir surette hazırlayıp tertip etmelidir ki, şu küçük izbede gündüzleri çıkan başka bir gazete de basılabilsin. Sevk ve idare kısımlarında topu topu iki erkek, üç de kadın çalışır. Muharrirler odası hasırları bozuk altı sandalye, bir soba, büyük, sade bir masa ve bir kanapeden ibarettir.

Böyle şeylere kim ehemmiyet verir!

İlk zamanlar gelip giden müritler sayıca azdır, fakat hepsinin imanları bütündür. Müsolini'ye yaklaştıkları zaman onun kendilerinden olduğunu, halk adamı olduğunu.. eski asker, malûl gazi olduğunu.. ondan mutlak sosyal, ulusal bir inkilâp doğacağını bilir, sezerler. Gençtir, otuz altı yaşındadır; heyecan saçmayı, donuk mizaçları bile ateşe vermeyi.. herkeslere kendilerini muhakkak zafere götüreceği ümidini aşlamayı bilir...

Bir halk hareketi:

Faşistliği, sermayecilere para pul mukabilinde mal olan bir takım kimselerin eseri sanmak abestir. Parti kurbanlarının çoğunun faşistlikte bir ideal gören işçiler, zürra, talebe, fakir halk tabakasından teşekkül ettiği bir vakıadır. Faşistliğin sermayeyi tahkimden başka bir gayesi olmadığı da aynı derecede yanlıştır. Faşistliği sağcı, muhafazakâr bir hareket saymak da yanlıştır.

Faşistlik sosyal salâhı arar bir halk hareketi-
dir, ve bu ilk gününden beri böyledir.

Netekim Dalmin grevi bunu pek açık olarak
isbat eder. Faşistlerin Marks mezhebine karşı
mücadeleye girdikleri bir hakikatdır. Bunu yap-
mışlar, çünkü burjuvalaşmış sosyalistlerin mem-
leketlerini görenek belâsından kurtaramayacakla-
rına ve bu hâlde de işi bolşevikliğe dökcekleri-
ne kanaat etmişlerdir. Bu son şık faşistliğin lâtin
duygularına bir türlü uygun gelmemiştir. Fakat
bu hâl partilerini ileriye götürecek sosyal, daha
iyi bir teşekkül aramaktan alıkoymaz.

Artık her tarafa kol atmış bulunan faşistlik
fikri için tarihte bir misal kıymetini tutacak olan
en orijinal, en mânalı nümâyişlerden biri Dalmin
grevidir. 1919 yılı martının 17 inci günü Dal-
min'de Franşi Gregorini fabrikası işçiler tarafın-
dan istenilen ücretin arttırılması dileğini red eder.
O zaman işçiler faşist önderler tarafından ileri
sürülen bir teklifi kabul ederler: Fabrikayı kapa-
tarak kollarını kavuşturup duracaklarına..makine-
leri kırıp parçalayacaklarına fabrikanın üstüne
bir bayrak çeker,— idareyi dileklerini kabule mec-
bur bırakmak üzere — kendileri işletmeye koyu-
lurlar. Faşistleri tutması akla gelmek ihti-
mali olmayan, eski meb'uslardan olup Fran-
sa'ya kaçmış bulunan *Silvio Tranten* "İtalya'nın
başına gelenler,, isimli eserinde bu hâdiseden bah-
sederken :

Şüphe yok ki, bu hareketleriyle Avrupa'da yara-

tıcı grevin ilk tecrübesini yapmış oldular.
der.

İşin ehemmiyeti grevcilerin daveti üzerine o zaman Dalmin'e giden Müsolini'nin nutku ile de anlaşılır:

"Bedenimizi, aklımızı vakfettiğimiz dört yıl süren korkunç ve muzaffer harpten sonra halkın yine eski yollara mı döküleceğini, yoksa yeni bir istikamet mi alacağını kendi kendimden çok kereler sordum. Dalmin bunlara bir cevap oldu.,"

"Sizin şu hareketinizde kökleşen mefhum açık ve berraktır; onun sebepleri kararlaştırdığınız programda çizilmiştir. Siz sınıf endişesiyle yürüdünüz, fakat aynı zamanda milleti de unutmadınız. Siz İtalya halkını ileri sürdünüz, yoksa hasren kendi sınıf derdinizi gütmediniz. Şayet yalnız sınıf kaygısı ile grev yapsa idiniz eski modaı kovalar, menfi ve yakıp yıkıcı bir iş yapardınız. Fakat siz bütün milletin menfaatlerini de gözlerinizin önünden ayırmadınız. Ortaya istih-sali durdurmayan yaratıcı bir grev çıkardınız. Uğurunda çarpıştığınız, uğurunda aranızdan 500,000 can kurban verdiğiniz milletinizi hiçe sayamazdınız. Böyle fedailik gösteren bir millet kendini unutamaz, çünkü o şanlı ve muzaffer bir varlıktır.,"

"Siz, hayır, sosyalist edebiyatının mutlak yıpranmış görüş ve anlatış şekillerinin hilâfına olarak öyle fakir,âciz, kırık bir varlık değilsiniz; siz tam yaratıcı kuvvetlersiniz. Ve size has olan,

bu itibar ile de takınmak, taşımak dileğinde bulunduğunuz bu vasfınıza dayanarak fabrika, tezgâh sahipleriyle aynı müsavi hukuku fiilen elde etmek için ayak diriyorsunuz. Bunlardan bazılarına ve hele son dört yıl içinde dünyada doğup yerleşen inkılâpları bilmeyenlere eski fabrika ve tezgâh sahibinin pis, kötü siması yerini, senayiden kendisini muhtaç olduğu şeyleri de isteyebilecek, fakat servetin diğer yaratıcılarına pay olarak sefalet ve ıztırap sunmayacak olan dürüst senayi liderlerine terketmesi lüzumunu öğreteceksiniz.”

“Proleterya'nın istikbali bir irade ve kabiliyet mes'elesidir ; fakat yalnız irade veya yalnız kabiliyet değil. hem irade, hem de kabiliyet mes'elesidir. Siz kendinizi siyasal oyunlar tuzağından korudunuz, millî bayrağın altında bir savaşa girdiniz, hayırlı bir iş gördünüz. Millî bayrak, bulaşık bezi değildir ; o, burjuazi veya burjuazinin siyasal mümessilleri eliyle zaman zaman ezkaza çamurlara düşürülmüş olsa da kutsiyeti yine üzerindedir ; o binlerce ve binlerce adamın fedailiğinin remzidir. Onun uğurunda İtalya yarımadasını hürriyetine kavuşturmak ve birleştirmek için ilk hareketlerin başlangıcı olan 1821 den ta 1918 e kadar sayıya gelmez insanlar türlü türlü mahrumiyetler çekmişler, hapsilere atılmışlar, ipe çekilmişlerdir. Doğru ve kutsal olan hukukunuz için ben sizinle beraberim. İşleyen halk tabakası ile, meçhul sebeplere dayanarak kendinde halk

tabakasını temsil etmek hakkını teyehhüm edenleri daima birbirinden ayırt edeceğim. Yakın veya uzak olduğunu bilmediğim bir zamanda modern cemiyetde esaslı ödevleri ellerinize alacaksınız ; fakat sizin bu gidişiniz burjualara veya yarım burjualara kendi oyunlarını oynamak için bir vesile vermemelidir.”

“Sizin için natika iştir ; kısıkvrak *Nusus*, yahut hattâ kızıl olduğu zaman bile müsamahayı bilmeyen *din* değildir. Bu vasfınız size daha siperlerde artık mihnete, sefalete, ümitsizliğe veda etmek ve ancak sevinç, gurur, yaradıcılık, ve sınırlarının içinde de, dışında da hür bir vatanda hür insan olmak hakkını mal etmiştir.”

Harp destelerinin teşekkülü :

Müsolini yeni siyasal bir kurum yapmaya karar verdiğini martın on sekizinde ilân eder :

“Martın 23üncü günü mukabil parti, yâni harp ve desteleri kurumu kurulacak ve bu kurum iki tehlikeye karşı çıkacaktır : Sağın yenilik düşmanlığından, solun yıkıcılığından doğan tehlikelere !”

Onun bütün İtalya'ya hitap eden bu davetine beş yüz kişi cevap verir.

Martın 21 inci günü akşamı *Popolo d'Italia'*nın merkezinde 75 kişi toplanır, ilk deste vücutte gelir. Oracıkta 217 lir (1) para bırakılır.

Martın 23 üncü pazar günü sabahı saat onda

1. — Lir = İtalyan frangı

yine Milano'da Sen-Sepülkr meydanında bir dairede önceden yapılan ilân mucibince harp desteleri ilk defa toplanır, toplantıya 145 kişi gelmiştir ve gelenler arasında tecanüs yoktur : İçlerinde profesörler, zabitler, işçiler, gazeteciler, doktorlar, çiftçiler, milliciler ve sendikalistler vardır. En geniş hesapla yarım düzina kadarı tanınmış isimlerdir ki, Marinetti bunların arasındadır.

Müsolini bir söylev verir. Teferruata girmeye mahal yoktur. Herkesçe malûm olan esaslar kâfidir : Mücadeleci bir fikir; harbe dahilî sosyal neticelerini vermek zarureti, sosyal nizamın yenileştirilmesi; eski muharipler ve müstahsillerden yeni bir rejim kurulması, Rusya'da nazariye itibariyle düşmüş olan bolşevikliğe karşı koymak.

“Fakat şayet burjuvazi bizde kendi menfaatine sipêrler bulmak ümidinde ise aldanmaktadır..”

Bu toplantı nihayet dört saat sürer. Genel kurumun temelleri, usuller, müstacel işler hep karar altına alınmıştır. Toplantıya gelmiş olanların çoğu vatanını seven, gözü pek adamlardır; halbuki bir takımı toplantıdan çıkarken sarsılmış bir haldedirler:

Hükûmete karşı olmak, şiddetle ihtilâlcî bulunmak muhafazakârlığa da, sosyalistliğe de hasîm olmak alametleri, küçük tücarî, serbest meslek erbabını ürkütür; bunlar sosyalist liderlerinin sarhoşluk veren palavralarından daha çok —karşılarına çıkan bu ifratçılığı korkunç bulurlar. Milano'lu Jozef Prüdon bu ifratçıları“deliler alayı,”

halinde görür ve artık semtlerine uğramaktan tamamen uzaklaşır, penceresinin kapalı kepenklerinin arkasına çekilir ve bıçaklarına boynunu uzatmak üzere bolşeviklik gelinceye kadar bekler.

İleride kalkınmak bakımından pek önemli olan bu toplantı gerek o sıralarda Müsolini'nin bitkin bir adam olduğu dillere düşmüş olması dolayısıyla, gerek kızıkların devamlı husumetleri, gerek nasjonalistlerin emniyetsizlikleri ve anlaşmazlığı yüzünden teknil italyan matbuatı tarafından sükûnet ile geçişdirilmiştir. Bütün gazeteler içinde yalnız L'İdea Nazionale dir ki, bu toplantıyı yazmıştır.

Efkârı saran kayıtsızlığa Müsolini hiddetten köpürür, istikbale matuf bir feryat koparır. Gerçek, ertesi gün ininde gazeteleri birer birer karıştırır. Bunların sütunları başdan başa Almanyanın iç savaşları, Sovyetlerin fransız askerlerini denize dökdüklerine dair Odesa havadisleri, günün cinayet vak'aları, moda haberleri, sosyalistlerin sonu gelmez nutukları ile dolu idi. Onun toplantısına, partisinin doğuşuna dair hiçbir şeyler yoktu. Bu hakikat önünde yazı masasının üstünü dolduran yığın yığın açık gazeteleri iter. Bir tanesini avucuna alıp buruşturur, top haline koyarak karşıya duvara fırlatır ve dışlarının arasından :

— Ben size ondan, faşizmden bahsettireceğim, dedi. Evet, ondan bahsedeceklerdi!

Desteler kendilerine yavaş yavaş düzen ver-

diler. Çok kere iki üç kişi bir deste teşkiline kifayet ediyordu. Ne ehemmiyeti var, mahsul sonra toplanır !

Destelerde mücahedeci bir kafa vardır; aynı tali içinde, müşterek tehlike karşısında bu kafada sınıf farkları azalır. Şüphe yoktur ki, hele başlangıçta faşistlik savaş havasının hükmü altındadır.

Genç nesillerin yetişmesine daha vakit vardır; halbuki saflar arasında daha on yedi yaşlarında bir çok gönüllü görülür. Nihayet kendilerini göstermek üzere faşistler nisanda patlak veren karışıklıklar arasında ayın tam on beşinci günü Avanti idarehanesine çullanır ve balkona siyah bayraklarını çekerler. Sosyalistler bu nezaketi Popolo d'Italia'ya iade etmek tehlikesini göze alamazlar. Gerçe faşistler sayıca henüz pek az iseler de gene bir korku ilka etmekte ve bu hal kendilerini korumaktadır. Bundan başka Popolo d'Italia'da böyle teşebbüsleri durdurmaya elvecek miktarda bomba, hambara vardır...

Destelerin programı :

Ağustosun yirmi sekizinde italyan faşizmi programı olarak şu neşredilmiştir :

İtalyanlar !

Nukule karşı olmak, halkı aldatıcı olmamak bakımlarımdan.. ihtilâlcî her türlü hurafeleri atması bakımından şiddetle yenilik taraftarı, tama-

men italyan bir hareketin ulusal programı şudur:
İhtilâlcî savaşı'nı kıymetlendirilmesini her şeyden ve herkesden üstün tutuyoruz.

İdarî, adlî, terbiyevî, istimarî bütün diğer meseleleri tekmil işleri eline alacak yeni bir sınıfı yaratacağımız zamana bırakıyoruz.

Bunun için şimdilik istediklerimiz şunlardır :

Politika işleri hakkında :

A, Kadınlar için de nisbî temsil, intihap etmek ve olunmak hakları içinde olarak mahalî listelere göre kur'a usuliyile umumî reiyeye müracaat olunmak ;

B, Reiy verebilmek için en aşağı on sekiz yaş, mebus olmak için en aşağı yirmi beş yaş had olarak kabul edilmek ;

C, Âyan kurumu kaldırmak ;

D, İlk işi devletin temel yasasını kurmak olarak üç yıl için ulusal bir kurum toplamak ;

E, Teşriî kuvvetleri ve nazır kuvvetini haiz genel bir komiser seçmek üzere esnaf / cemiyetleri ile fabrikalar tarafından işe, senayie, nakliyata, sosyal sıhhatin korunmasına, münakalâta, ilâh. dair ulusal kurumlar teşkil edilmek.

Sosyal işler hakkında :

A, Bütün işçiler için günü sekiz saatten ibaret sayan bir kanunu tezelden çıkarmak ;

B, Asgarî ücretleri tâyin etmek ;

C, İşçilerin ve mümessillerinin senayii'nin fennî işletme işlerine iştirakini temin etmek,

D, Ahlak ve fen bakımlarından liyakatleri görünmek şartıyla gene bu proleter teşkilata senayiın ve umumî hizmetlerin idaresini vermek ;

E, Şömendöferleri ve teknil nakliyatı, senayii çabuk ve tam olarak islâh etmek ;

F, Bugün altmış beş olarak teklif edilen yaş haddini elli beşe indirmek suretiyle maluliyet ve ihtiyarlık sigorta kanunu projesini layık olduğu surette tadil etmek.

Askerî işler hakkında :

A, Ancak korunmak maksadıyle kısa tâlim devreli ulusal bir milis kurmak ;

B, Bütün silâh ve infilâk maddeleri fabrikalarını uluslaştırmak ;

C, Dünya medeniyetinin muslihane rekabetleri içinde italyan milletine hakikî değerini verecek ulusal bir dış siyaseti gütmek...

Malî işler hakkında :

A, Bütün servetlerin bir kısmının münisif bir surette alınmasına uygun düşecek surette sermaye üzerinden kuvvetli ve fevkalâde bir müterakki vergi tarhetmek ;

B, Dinî teşekküllerin bütün emvalini müsadere, millet için büyük bir yük ve birkaç şahıs için bir imtiyaz teşkil eden piskoslukların varidatını ilga etmek ;

C, Harp sırasında yapılan hükümete her türlü mal

verilmesi hakkındaki kontratları tetkik ile harp kazançlarının yüzde seksenbeşini zaptetmek.

İtalyanlar !

İtalyan faşistliği, yaratmak istediği yeni ulusal hayatta — büyük harp mihenginde kızıl dereceye götürülüp öylece suya tutulmuş bulunan büyük ruhlara — daima daha çok kıymet vererek devam etmek azmindedir.

Bütün italyanları, müstahsil her sınıf italyanları — zaten kendisi ihtilâl mayalarını taşıyan büyük savaşın neticelerine ve hakikî manasına bağlamak üzere, — girişilmesi zarurî olan yeni çarpışmalara sürmek için mukabil parti veya yüksek bir parti hâlinde birleşik bulundurmamak ister.

Harp desteleri, yapılan bunca fedakârlıklarla muzafferiyetlerinin italyanlara uluslar arasında hak ettikleri yeri vermesini beklerler. Bu büyük maksat uğurunda herkesin harp destelerinde bir vazifeye girmesi elzemdir.

Fiama :

Paris'de hariciye nezaretinde Orloj salonunda sulh konferansı kazanı kaynamaya başlar.

İtalya murahhas heyetine başkanlık eden başvekil *Orlando martin* yedisinde hilafına kendisine italyayı itilâf devletleri saffında harbe sokmak için 1915de yapılan Londra muahedesi hükümleri icabı Dalmaçya verilmediğinden konferansı terkeder. Fakat memleketinde kimseyi memnun etmiş ol-

maz: Nasyonalistlere göre çok az bir şey istemiştir ; sosyalistlere göre isteklerinde pek ileri gitmiştir. Haziranın yirmisinde kabinesi düşer. Yeni kabineyi kurar.

Temmuzun yedinci günü Fiuma'da fransız ve italyan askerleri arasında ağır hâdiseler olur. Uluslar arası tahkikat komisyonu şehirden italyan ve fransız askerlerinin uzaklaştırılmasına ve şehire ingilizlerin bakmasına karar verir.

İtalyan vatanperverleri İtalya'nın bu mühim stratejik şehir üzerindeki hukukuna rağmen Fiuma'nın kendileri için ebeden kaybolmasından belki de bihakkın korkarlar. Wilson'un, Klemanso'nun, Loit Corc'un sözlerinden şehirin Sırp - Hırvat-Sloven krallığına veya milletler cemiyetinin idaresine verileceği açık surette anlaşılır.

Resmen va'dolunan Dalmaçya kaçırmıştır; 1918 de kendi kendini italyan olarak ilân eden Fiuma'ya diller uzanmıştır. Bunlar karşısında ulusal kuvvetlerin görülür bir surette uyanmasını ve ulusal ihtilâl çapında ilk savaşın patlamasını mucip olan hâdise baş gösterir. Uyanış hareketinin hakikî bir kahramanı, yirminci asır ortasında Kondotiere sergüzeştlerini yeniden yaşatır :

Fiuma'yı bırakıp çıkan ve Ronsi isimindeki küçük kasabada konaklayan italyan taburunun zabitleri, o aralık ordudan çıkıp Venediğ'e çekilmiş olan büyük şair d'Anonçio'nun yanına koşarlar. Kısa süren bir mülâkatdan sonra şair Ronşi kasabasına gitmeye karar verir ve eylülün

on ikinci gecesini Novar mızraklı alayı kaymakam üniforması üzerinde olarak vatan aşkile isyan eden askerini başına geçer ve ilerde d'Anonçio'nun askerleri, faşist denecek olan arditeleri, gönüllüleri toplar.

Maharetle uydurulan bir telefon askerini nakli için Palmanova otomobil parkından kırk hafif otomobil ile dolu seyyar sarancıları asilerin emrine geçirir; aynı zabıtlar gene birtakım dolaplarla altı tane de zırlı otomobil elde ederler. Bu suretle şair Fiuma'ya girer, kapanır ve kendisini oranın kumandanı ilân eder.

Paris sulh konferansına, Roma hükûmetine ve bütün dünyaya bu çorap örülür.

Aynı on sekizinde Fiuma ahalesinde ve askerlere verdiği bir nutukta d'Anonçio açık bir lisanla :

— Asker olan ben, gönüllü asker olan ben, Fiuma'nın ilhakını ilân etmekle bütün gerçek İtalyan kavminin dileğine tercüman olduğumu sanıyorum !

Heyecana kapılan bir takım yeni yeni askerler Vilson diplomasisini ve İtalyan hükûmetinin korkaklığını çiğneyerek koşup Fiuma isyanına katılırlar ki, bunların arasında 202 inci piyade alayını, Ruayal - Piemon'un beşinci suvari taburunu, 28 inci istihkâm bölüğünü, yedinci dağ bataryasını; sekizinci siklist alayından bir müfrezeyi, birçok hücum bölüklerini, yeni arditeleri, yerlerini bırakıp yürüyen bir takım zabıtları, bir-

çok denizaltı şasörlerini ve bir hava filosunu saymak caizdir.

İtalya baştanbaşa çalkanmaktadır, heyecan içindedir, bunlardan bir kısmı ulusal duyguları olmayanlar, bir kısmı da arsulusal bir tazyikin gelmesinden korkanlardır ki, her iki kısım da d'Anunçio'nun yaptığıının aleyhindedirler.

Fiuma üzerine yürüyüşten birgün evvel yazılan bir mektupla şairin ne yapacağından Müsolini'ye malûmat verilmiştir. Müsolini hâdiseyi Popolo d'İtalya'da heyecanlı bir kalemle tasvir eder: İtalya'nın paytahtı Roma değil, Fiuma'dır; bizim hükümetimiz bundan böyle Fiuma'dadır; biz bundan böyle ona itaat ediyoruz, der. Yine bu gazete Fiuma için para toplamaya başlar, bu büyük çapda bir şeydir. Desteler, nasyonalistler bu gidişi alkışlar, memleketi askerlerin vatancılığı hesabına bir baştan obir başa heyecan içinde yaşatırlar.

Eylülün 18 inci günü amiral Kazanova zabıtları, deniz efradını d'Anunçio'dan ayırmak için çalışır, beyhude! Nazırlar heyeti reisi Niti onları âsi ilân eder ve ayın yirmi dördüncü günü yarım asırdır toplanmamış olan hanedan şurasını davet eder. İki kere gizli toplantıda bulunduktan sonra meb'uslar meclisi ayın yirmi dokuzuncu günü kabarmış bir vatan aşkı içinde Fiuma'nın italyanlığını ilân eder. Niti ertesi günü meclisi dağıtır.

Sosyalist ve Faşist kongraları :

Birinci teşrinde iki partinin kongraları toplanır.

Harp sonu ilk sosyalist kongrası Bolonya'da açılır. Burada sosyalizm taktik ve doktrin bakımlarından büyük bir buhran içindedir. Harp ve bolşeviklik sebepleriyle muhtelif temayüller arasında çarpışma ateşlidir.

Reformist'lerin başına *İtalyanların jüresi sayılan Tüراتi* geçmiştir. Tüراتi rus bolşeviklerinin, macar komünistlerinin, Bavyera spartakist'lerinin salgınlıklarından teessür dymuş, yeni bir yola girmek.. yeni bir ufuk açmak sevdasındadır; kendini mazur gösterecek bir ihtilâl yapmak.. maskeli en berbat bir sosyalizm kurmak derindedir.

Uzlaşmayan Parti Serrati'nin başkanlığı altındadır. Komünist temayüllere tam bir ihtilâl yapmak kararını saklamadığını teslim etmek lazımdır. Eşya ve insan karşısına her ne karşı çıkarsa hepsini yıkararak, vurarak silmek suretiyle herşeyi altüst etmek davasındadır. İki yıl sonra komünist partisini doğaracak olan unsurların topluluğu bu gü-rültülü kongrada göze çarpar.

Birinci teşrinin dokuzunda Floransa'da italyan harp destelerinin ilk kongrası toplanır; bu mütevezidir, fakat başka bir tesir yapar.

Bir kere zaptütapt mükemmeldir; gençlik ve gelişme ateşleriyle yanar, nihayet yeni kavranmış bir imanın heyecanlarıyla çalkanır.

Destelerin genel kâtibi Humbert Pasello raporunda destelerin sayısı mart ayında ancak 37 iken o sırada 137 ye çıktığını bildirir. Altmış iki deste de kurulmak yolundadır. Mensupların sayısı altı ay içinde 20,395 e çıkmıştır, halbuki sosyalist partisi mensupları 80,000 dir.

Müsolini :

— Biz faşistlerin evvelden kurulmuş bir tarikamız yoktur. Monarşist veya cümhuriyetçi bir hurafeye bağlı değiliz. Kongra âdeta dindarane bir vecid içinde nihayet bulur.

Kızıl Monteçitorio :

Bir taraftan Fiuma'da gösterilen hamaset eseri nasyonal unsurlar arasına vecid ve hevecan salar, diğer taraftan Bavyera'da Sovyetlerin düşmesi ve Macaristan'da komünistlerin Terrörleri sosyalistleri çileden çıkarır.

Bu ikisi arasında vazifeleri huzurunda titreyen bir hükümet her türlü ulusal iddialara karşı yıldırma propagandasına dökülür, her türlü feragatlere müntehi müfrit bir sulh ve sükûn ilân eder. Solların koalsiyonu sayesinde kendini cümhur reisi gören başvekil Niti sosyalist demagojisine tayanmakla beraber artık başkanlık makamını bırakmayacak olan tam bir ihtilâle cevap vermekten korkar.

İntihabat bu usûl içinde geçer. Muhtelif bur-

juva partilerin tuttukları cem'an üç milyon reiyeye mukabil kızıklar iki milyon reiy alırlar.

Sayı ve vesaitçe henüz pek zayıf olan desteler umulduğundan fazla ezilirler. Milâno'da Faşist bloku belki de Fiuma ulusal kurumu tarafından Müsolini'nin namzetliğı reşmen tutulması neticesi olarak sosyalistlere verilen 70,000 reiyeye karşı ancak 4657 reiy alırlar. Lombardiya'nın merkezinde bir sosyalist alayı büyük bir gürültü ile Venedik meydanından geçer, önünde bir tabut götürölmektedir; tabutun üzerinde Müsolini ismi yazılıdır. Herkes avazı çıktığı kadar bağıarak: "*Allah taksiratını affetsin!*," der.

Göya Müsolini'nin cesedi götürölür, Neviglio sularınz atılır.

Bu suretle Müsolini intihabatda hem de büyük çapda gürültülerle düşer, fakat hasımleri kendinden hâlâ korkmaktadır. Ortaya nagehan muhtantan bir mucize atmasından ürkölür. O sırada polis gelir, Popolo d'İtalia idarehanesine girer, Müsolini'yi alır, iki gün tevkif eder. Dinî ve sosyal bir hareket hâlinde, demagoji ile yüklü, tecrübesiz, beceriksiz, tuhaf tuhaf unsurlardan mürekkep, şiddetden uysallığa kadar gidip her vilâyette yeni renk gösteren halkçılar partisi büyük bir kararsızlık doğurur. Ortaya birden çıkan bu parti, üzerine aldığı sayısız vazifelerin yükü altında parlâmentoda zaten eksik olmayan keşmekeşe yenilerini katmak suretiyle muhtelif siyasetler

arasında sallanacaktır. Yeni meclise 156 sosyalist, 100 halkçı, 30 radikal, 8 cümhuriyetçi, 220 liberal seçilmiş bulunur.

Ortaya ihtilâlin müessisan meclisi çıkmış gibidir. Monteçitorio'da yapılan ilk toplantıda kızzılar zaferleriyle sarhoş bir haldedir.

Birinci kânunun ikinci günü bulularlarda sosyalist mebuslar ap'aneye uyararak yemin edeceklerini, fakat bunu ancak bir an'ane oyuncağı saydıklarını ve işe başlamış olmak için yapacaklarını ve bu merasimin ilerde kaldırılması için bir tahrir hazırladıklarını söylerler.

Celse açılınca an'âne mucibince kral nutkunu irada başlamadan sosyalistler kralın ve hanedanının muvacehesinde hep bir ağızdan *kızıl sancak* neşidesini okurlar. Orta mebusları korkup susar. Ancak bazı nasyonalistler protesto eder. Neşide biter bitmez sosyalistler kralın nutkunu dinlememek üzere hep birlikte kalkıp salonu bırakır, çıkarlar.

Akşamı bir taraftan ihtilâl şarkıları çağırarak dolaşan sosyalist mebuslarla mensupları, diğer taraftan polis ve nasyonalistler arasında çarpışmalar olur. O sırada kızıl mebuslardan Serrati, Barberis, Romita, Vella, Murari yaralanan be-relenenler arasında bulunurlar,

Birinci kânunun üçüncü günü bütün İtalya'da genel grev ilân edilir. Nitti asayişi korumak, ihtilâl şarkılarını susdurmak gibi vazifelerinden başka bir şey yapmamış olan bir takım memur-

arıl işlerinden atmak suretiyle sosyalistleri memnun etmeğe kalkar. Bu hareket sosyalistleri tabii olarak daha çok azdırmaya yarar.

Karışıklıklar artar ve ağırlaşır. Bu arada Roma'da Eksedr meydanında; Milano'da Turen-de; Bolonya'da, Aleksandri'de, Napoli'de, Ceneva'da bir takım kimseler vurulur, ölür. Mantu'da isyan başlar. 72 inci piyade alayı kışlası basılır, bir çavuş öldürülür. Hapisanelere hücum edilerek mahpuslar koyverilir. Bir silâhçı dükkânı yağma edilir ve faşist olan sahibi öldürülür, dükkân yakılır.

Milano'da kızıl bayraklar taşıyan kümeler şehrin ortasında rastladıkları zabitleri öldürerek sokakları dolaşır, askerler rövolver ile karşılaşır, bir mülâzım ve onbir nefer bir hamlede yaralanır. Bunlardan Kordela isminde biri yarasının ağır olduğunu anlayarak ölümünün annesine münasip suretle anlatılmasını diler ve "Yandıgım bir şey varsa italyan elile ölmekliğimdir," der.

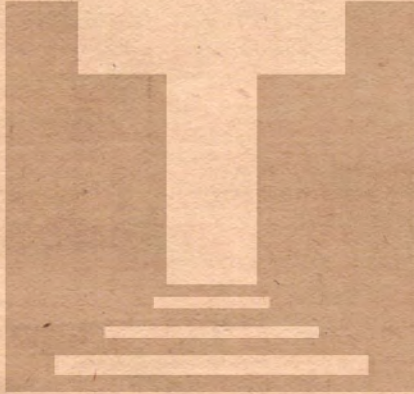
Türen'de zabitler ayrı ayrı hücumu uğrar, kendilerini rövolver ile müdafaa mecburiyetinde kahlılar. Bir takım kızillar fen fakültesi talebesini fakülte kapısında beklerler ve hadleri varsa *Yaşasın İtalya!* diye bağırımlarını söylerler.

Talebeden Perino Delpiano isminde biri herşeyi göze alır ve avazı çıktığı kadar "*Yaşasın İtalya*,"nidasını koyuverir. Kızillar derakap gencin etrafını kuşatır ve bir brovning kurşuniyle canını alınırlar.

Bütün büyük şehirler talebesi bu cinayeti pro-

testo makamında günlerce mekteblere devam etmezler.

1919 keşmekeş yılı bu suretle İtalya'da en büyük karışıklıklar içinde biter.

TÜSTAV

III

1920, Kızıl yıl

İçerde Anarşi.

Marks hareketleri 1920 de alabildiğine kabarmır, taşar: ve günün liberal denilen hükûmetin son derece çürüklüğünü meydana atar. Zaten bu liberal tâbirinin kıymeti de çok söz götürür. Hükûmet parlâmentoda parti oyunlarına dayandığından otoriteye müteallik her tedhir bir takım hoşnutsuzluklar doğurur, bu hoşnutsuzluklar mecliste gürültülere meydan verir ve hükûmetin kuvvetini büsbütün sarsar.

Sosyailstler meb'uslarının sayısıyle, arkalarından sürükledikleri halk tabakalarıyle ve nihayet Moskova'nın Berlin'de ve Budapeşte'de partiyi kaybetmek neticesinde İtalya'ya akan paralarıyle besli ve kudretli bulunur.

O sırada Kaporetto hezimetini hakkında yürütülen tahkikat sosyalistler tarafından açıktan açığa siyasal gayelere yarar bir hâle konur.

Marksizm hükümetin ve milletin mimarî bünyesini zayıflatmak üzere grevlere.. ulusal ve arası- ulusal, mıntakavî, sendikal ve tek tek teşebbüslere müteallik grevlere kermi verir. Herşey kolları durdurmaya vesiledir. Harp sonu yıllarında grevlerin sayısı 1920 de en yüksek olarak sena- yide 1881 e varır. Aynı yıl içinde ziraatte 200 grev patlak verir. ileride görüleceği üzere bu adet de hakikate tekabül etmekten uzaktır ve karışıklık tarlalarda, köylerde de müstemir bulunur.

Nakliyat işleri tabii bir halde yürümez.

Tramvaylar yollar ortasında bırakılır. Şömen- döferlerde ürküntü veren gecikmeler olur. Yol- cular bir çok yerlerde bir trenin yük arabasın- dan ötekinin yük arabasına eşyalarını sırtla- rında ve işçilerin müstehzi bakışları altında ken- dileri taşımaya mecbur kalırlar.

Grev ilân edilmiş bir mıntakadan gelip ge- çeceği duyulunca, tren zaman zaman kurşunla karşılanır. Meselâ ikinci teşrinin onuncu günü Bolony - Plezano sür'at katarının camları böylece kurşunlar yemiştir. Sabotaj günün işidir. Hazi- ranın 19 uncu günü Milan - Plezano sür'at katarı 150 kilometreden ibaret yolunda isteye isteye yanlış verilen işaretlerle tam on defa durdurul- muştur.

Şehirlerde birgün gaz yoktur, ertesi gün

elektrik yoktur, üçüncü gün su yoktur. Bazen de herşey birden silinir, yok olur. Meselâ nisanın üçüncü günü Triyeste'de belediye hizmetleri evvel-den haber verilmeksizin hep birden tatil edilmiş.. şehir birden susuz, elektriksiz, gazsız kalmış.. tramvaylar sokak ortalarında tesadüfen bulundukları yerlerde yüzüstü bırakılmıştır.

Telefon, telgraf işlerse şaşılacak şeydir, çünkü tabii hal ya merkezlerde grev olduğundan; yahud direkler al aşağı edildiğinden, yahud da teller kesildiğinden işlememekdir.

Temmuzun otuzbirinci günü Napoli limanı kapanmıştır. Müteaddid Trans'atlantikler rıhtımdan ayrılamazlar.

Büyük, medenî bir ülkenin bu kadar kolaylıkla böyle bozulması.. şunun bunun keyfine tâbi bir hale düşmesi akılların ürkmeden alabileceği bir şey değildir.

Askerlik aleyhine kudurganlık :

Zabitler, zabit namzetleri ve nişan almış efrat aleyhine, hatta harp malûlleri aleyhine âdeta insan avına çıkılmış gibi kanlı, vahşî bir akın baş gösterir.

Daha 1919 yılı sonlarında ağır hadiseler patlak verir. Birinci kânunun ikinci günü Türen isyanları sırasında iki yüzbaşı, altı mülâzım yaralanır. Ertesi günü Paleokapa meydanında sokak ortasında hücumu uğrayan birkaç zabit kendile-

rini revolverlerle müdafaa mecburiyetinde kalırlar. Ayın dördünde iki zabitin başlarından şapkaları zorla alınır.

1920 de tahrikler, sokaklarda tecavüzler, kaldırım üstünde *itip kakmaklar* âdet gibi bir hal olur. Eski muhariblerin madalyalarının üstüne tükürülür.

Nisanın sekizinci günü Empoli'de bir zabıt bir işçinin hakaret ve hücumuna uğrar; zabıt kendini korur ve işçiyi yaralar. Fakat onun arkasından başka işçiler peyda olur ve zabiti fena bir hale sokmaya kalktıklarından zabıt kaçır, bir kunduracı mağazasına sokulur, işçiler oraya akar, zabiti revolverlerle çatı arasına kadar kovalarlar, zabıt orada dört kurşun yer ve ağır bir yara alarak yıkılır.

Ayın yirmi beşinde Floransa yakınlarında Tavarnuzze'de sosyalistler iki zabiti döğır ve üniformalarını parçalarlar.

Mayısın dokuzunda gene Floransa yakınlarında Galuzzo'da bir zabıt aksi bir tesadüf neticesi olarak sosyalistlerin şenlik yaptıkları bir yerden geçer, hakarete uğrar ve yaralanır. Mayısın yirmi beşinci günü Ankona'da general Vanni'ye sopa atılır. Haziranın yedinci günü Milano'da Porta Vittoria'da mülâzım Saragozza'nın etrafını bir takım yoldaşlar alır, apoletleri yolunur. 8 ağustosta Bibbiana'da kızıklar miralay Alfred Sarraki'yi yumrukla, tokatla fena bir surette ıslatırlar. 20 Temmuzda Türen'de sosyalistler mülâzım

Bodo'yu yaralar ve elinden bisikletini, revolverini alırlar. Aynı gün Velperga Kalüzo yolu üzerinde diğer bir mülâzım yaralanır. Temmuzun yirmi ikisinde Venedik'te iki zabıt yaralanır.

Nihayet hükümet tedbirler alır : Bir ta'mim neşrederek zabıtlere sivil giyinmelerini ehemmiyetle tavsiye eder!.

Milli bayramlar artık tutulmaz! İtalya'nın itilaf devletleri saffında harbe girdiği tarihe tesadüf eden mayısın 24 üncü gün resmî binalar donatılmaz. Mektepliler için, fakülte talebeleri için o gün bayram sayılmaz. İtalya'da haziranın altıncı günü pek ziyade sayılan bir bayramdır, adına Temel yasası bayramı denir. O gün yapılması âdet olan askerî geçit resimleri ilk defa olarak yapılamaz. Gizlice kışlalar içinde merasimle iktifa olunur.

Harp nişanlarını veya harp malûlü alâmetlerini taşımak tehlikelidir. İliğe, yakaya sosyalist partisinden başka bir partiye intisabı gösterir bir işaret takmak tokat, sopa davet etmek.. revolvere göğüs açmak demektir.

Grevlere karşı nizam ve intizamı korumak maksadıyla ihdas edilen servisleri boğmak, daha doğrusu üniformaya gayz ve kin eseri olmak üzere o yıl zaten tamamen bozgun bir hâlde bulunan şimendifer memurları askerî trenleri durdururlar. Nisanın onbeşinci günü Türen'e 231 inci alayı götüren bir tren Livurna'da alkonur. Hükümet alay efradını bir ticaret gemisiyle taşımak ister. Gemiciler gemiyi kaldırmaz. Bunun

üzerine alay Duilio zırhlısına bindirilir. Fakat alayın gelişi bu sefer de Sampierdarana'da umumî bir grev yapılmasına sebep olur. Has muhafaza alayları da aynı tâlie uğrarlar.

Ayın onsekizinde Piz'de bir müfreze asker Piombina'ya trenle gidemez, kamyonlarla sevk edilmeleri lâzım gelir.

Beş mayısta Livurna'ya giden bir tren Cenova yakınında Brinyol'da saatlerce tutulur, çünkü içinde hassa alayına mensup askerler vardır, neden sonra tren yoluna gider, fakat askerleri taşıyan vagon yol üzerinde bırakılmıştır. Haziranın on ikisinde Vercelli'de bir tren, içinde istihkâm askerleri bulunan vagonları bırakmadan yoluna gidemez. 28 haziranda Treviz'de, 10 haziranda Piz'de ilk önce binmelerine göz yumulan askerler trenden inmeye ve yolun alt tarafını yürüyerek gitmeye mecbur kahrılar. Zabıtlar işçileri vazifeye şürükleyemez olur, zaten hiçbir vak'aya meydan vermemek için hükümetden emirler almışlardır.

Kızıl günler :

1920de hergün çarpışmalarla, boğuşmalarla geçen bu devrede bazı günler çok kanlı olmuş ve o günlere *kızıl günler* adı verilmiştir.

Fabrikaların silâh kuvvetiyle işgal edildiği, ihtilâlin en ziyade kaynadığı eylülün ilk ondokuz günü haricinde Ansona, Viarejio, Livurna, Milano, Bolonya kanlı hâdiseleri unutulur şeyler değildir.

Ansona, 25-27 haziran. — Bolşevikliğe kazanılan askerler ayın yirmi beşinci gecesini Villarey kışlasının kapılarını ihtilâlcilere açarlar; zabıtlar tevki olunur, kışla da kapatılır; pencerelere, kapılara mitralyözler yerleştirilir. Halkın kımıldanmak istidadını kırmak üzere şehrin içinde mitralyözlu yedi otomobil dolaşır. Ninhi kışlası ve bir silâhçı mağazası basılır, silâhlar yağma olunur.

Ayın yirmi altısında şehirde ihtilâl hâkimdir, grev umumîdir. Ayın yirmi yedisinde hareketin olduğu yerde kaldığı ve günün galiplerinin muhasara altına düştükleri anlaşılır.

Kara bir hâdise bu ifrat günlerini ayrıca lekeler. Üzerine mitralyöz kurulu bir kamyonun biniş âsileri şehrin kenarından geçmekte olan bir trene içindeki askerleri indirmek üzere dur işareti verirler. Tren geçer. Âsiler mitralyözle ateş açarlar, altı yolcu ölür, otuz kişi yaralanır. Kurbanlar arasında çocuklar, kadınlar, ihtiyarlar da vardır... Ansona'da bu üç gün 22 kişinin ölümüne, yüz beşinin yaralanmasına mal olur.

Viareggio ve Livurna, 2-4 mayıs. — Viareggio'da futbol oyununda bir Karabiniye, hakemi vurur. Bunun üzerine sosyalistler karabiniyelerinin üzerine saldırır, silâhları yağma eder, askerlerin silâhlarını alır, kışlalarını ateşe verirler. O aralık Lük'den bir kamyon asker çıkagelir. Sosyalistler kamyonun etrafını alır, içindeki çavuşu yaralar, as-

kerlerin silâhlarını toplar, arabayı ateşe verir. Şehrin kapısında siperler kazılır. Ayın üçüncü ve dördüncü günü bir çok hâdiseler çıkar, ayın beşinci günü asker vaziyete hâkim olur.

Livurnada ayın üçünde Viareggio ile elbirliği ederek grev patlar. Magazalar yağma, zabıtaya hücum edilir. Karabiniyelerden de, nümayişçilerden de birçok kişiler yaralanır. İki sosyalist ölür. ayın altıncı günü bu iki ölünün cenazesi münasebetiyle merasim yapılır. Merasimin zaptüraptına zabita değil, kızıl muhafızlar nezaret eder.

Milan, 22-25 haziran. — Ayın yirmi ikisinde bir grevci alayı karabiniyelerle çarpışır, iki taraf da ateş açar. Velvele geceye kadar sürer. Altı kişi ölür.

Ertesi gün genel grev olur. Hâdiseler tekrar alevlenir, Jozef isminde bir karabiniyenin ölümü yürekler paralayacak bir hâl teşkil eder. Adamcağız daima kalabalık olan Loreto semtinden grevciler arasından geçiyormuş. Üzerine çullanırlar, silâhlarını isteyerek omuzundaki kısa tüfengi çekerler. O karşı koyar. Yüzüne inen bir bıçak çenesini çenter. Ateş eder, mütecavizlerden birini öldürür, beşini yaralar. Fakat etrafı alınmıştır, itilip kakılmaktadır. Birkaç revolver birden patlar. Adamcağız birçok kan kaybeder, kurşunu kalmamıştır, oracıkta bir çeşmeye sığınmak ister. Bir adım atar. Ense kökünde bir revolver daha patlar, işi biter. Tüfenginin dipçigi ile kafası ezilir.

Polis cesedi kaldırıldığı zaman ölünün yüzük taşıyan parmaklarının koparıldığı görülür.

Ayın yirmi dördünde gene grev olur. İşsiz alayı kendilerine bir meşgale arar, çatacak yer bulmak derdindedirler.

Ayın 25 inde durum düzelir.

Bilânço 9 ölü, yüze yakın yaralı vardır..

Bolonya, 21 ikinci teşrin. — İtalya'da orta çağlara mahsus tipik fırka karışıklıkları havası yaratan en kanlı hadise bu aralık Bolonya'da *Acurso* sarayındaki mukateledir.

Bu İtalya'nın eski haline.. orta çağlarda, saç saça baş başa yaşayan küçük cumhuriyetler devrine dönüş demekdi; o devire ki, içinde aileler siyasi nifaklar içinde birbirine düşmüş.. küçük şehirler bile tefrikalara boğulmuş.. gurur, rekabet, kıımlar, siyasi ihtiraslar en ağır cinayetler doğurmakta bulunmuştur. Herşey satılır, hiyanet mübahdır, pusu kurulur, çekilemeyen yaralanır, öldürülür. Bu, *Floransa*'nın eski kanlı ihtilâllerinin.. *Gelflerin* ve *Jiblenlerin*.. *Montegü Verone* ve *Kapulelerin*.. *Pistua beyaz* ve *siyahlarının* boğazlaşmalarının, delilikleri yeni bir şekilde dirilip ayaklanmış demektir. Nasyonalizm okadar dürüst, öyle tabii bir duyguya tekabül eder ki, onu inkâr edenler bile irsiyete tebeiyet ederler ve italyan marksçıları orta çağların *Venedik*, *Toskana*, *Liküri* cumhuriyetleri burjuvalarını andırdıkları halde, bolşevikler *Birinci Petro'nun*, *Birinci Pol'ün*, *Katerina-*

nın gidişlerini hatırlatan usullere revaç verirler.

İkinci teşrinin 21 inci pazar günü için Bolonya sosyalistleri belediye intihaplarındaki muvaffakiyetlerini kutlulamak üzere sovyet usullerini büyük çapta teeyit eden parlak bir nümayiş hazırlarlar.

Hava yüklüdür. Polis hiç olmazsa prensip bakımından bir taraftan sosyalistlerce, diğer taraftan faşistlerce ve nasyonalistlerce hoş görülmüş bir program tutar ve merasimi bir vak'aya meydan vermeksizin yürütmeğe çalışır.

Öğleden sonra ilk saatlerde Bolonya işçi mahallelerinden ve civar köylerden akın akın işçiler ve köylüler sükün ederler ; bunlar da yeni belediyenin işe başlaması münasebetiyle sosyalist saltanatını alkışlayacaklardır. Belediye dairesi itihaz olunan Akursio sarayı meydanında köylü çalgıcılar ihtilâl havaları çalarlar. Saat onbeş buçukta, partilerle polis arasındaki uyuşmalar hilâfına olarak sarayın pencerelerine birçok kızıl bayrak çekilir. Aynı zamanda sarayın bir penceresinden ayaklarında ve kuyruklarında kırmızı kurdeleler bağlı bir çok güvercin uçurulur. Bunun üzerine meydanda bulunan bir takım faşistler protesto makamında vatan şarkıları ve ezümle Arditi neşidesini okumaya başlarlar. Kızıl kalabalık kuvvetinden mutmain bir halde faşistlerin üzerlerine atılır, sonradan tahkikatın meydana çıkardığı veçhile ilk önce sosyalistler tarafından bir silâh patlar. Saraydan kızillar faşistler

üzerine hambara yağdırır. Faşistler revorverlerini çeker, kendilerini müdafaaya koyulur.

Vuruşmaktan daha çok terennüme müstait bulunan sosyalistler dağılır. Meydanda faşistler ile bir iş görememekte olan zabıta memurları kalır. Sarayın pencerelerinden, köşe bucağından kızıl muhafızlar ateş etmekte devam ederler.

Bu sırada sarayın içinde başlangıç celsesi açılmış ve sosyalist olan yeni belediye reisi seçilmiştir. İlk ateş sesleri ortalığı sarsınca seçilmiş olan sosyalistler pencerelere koşuşur ve az evvel şarkılarıyla meydanı dolduran taraftarlarından koca meydanda eser kalmadığını görürler. İçlerinden biri az çok safvetle :

— Eyvah, ordumuz kaçmış..

diye bağıırır. Korku ve hiddetlerinden otuz üç kızıl, azlığın, —faşistlerin ve nasyonalistlerin— on iki kişiden ibaret bulunan müntehapları üzerine atılır. Biri haykırır :

— Katiller!.. Olan bitenden siz mes'ulsünüz.

Bir diğeri :

— Aynı âkıbeti kendiniz bekleyiniz !

der.

Azlık müntehaplarından biri olan avukat Aviglio oturduğu yerden kalkar, cebinden revolverini çıkarıp masasının üstüne koyar !

— İsterseniz beni öldürünüz, ben kimseye ateş etmiyeceğim !

mukabelesinde bulunur.

O ande salonun muhtelif taraflarından azlık

üyeleri üzerine kurşun boşanır. Bele diye meclisinin yan odasında bulunan kızıl muhafızlar içeri dalmış ve silâhlarını boşaltmaya başlamışlardır. Sosyalistliğe mütemayil olan belediye muhafızları işe karışmaktan koçunur. Meydanda patlayan ilk silâhlar üzerine sosyalistlerin kapıldıkları heyecan, faşistlerin verdiği korku, hasimlerinin sayı ve kuvveti hakkında kızılların tamamen gözleri kapalı bulunması azlık üyelerinin çoğunu muhakkak bir ölümden kurtarır.

Bu suretle silâh oyunu başlamasıyle durur. Fakat kurşunlar hassaten Jül Jordani'yi arar. Bu adam muharebede yaralanmış, bir bacağını kaybetmiştir; bir çok nişanlar almıştır; büyük bir vatanperver, ateşli bir ruhdur; halk tabakasından olup zekâsı ve çalışkanlığı sayesinde baroda önemli bir yer tutmuştur, Bolonya faşistlerinin başında gelir. Sandalyasından kalkmaz, birkaç kurşun gelir, kendisini bulur. Yaralarının tesiri altında arkadaşı Oviglio'ya :

— Evlâtlarımı, karımı, anamı size emanet ediyorum. diyerek yığılır.

Üyelerden Kolliva ağır surette yaralanır. Biagi hafif bir yara alır. Katiller büyük bir gürültü içinde silinirler.

Azlık üyeleri muhteryan verdikleri arkadaşlarının yanlarına koşarlar. Belediye muhafızlarından hiçbiri Jordani'yi bulunduğu kanapeden alıp can çekişir bir halde iken yere yatırmaya

yanışmazlar. Fakat onun kanı da boş yere akmaz. Bu cinayetin şuyuu üzerine İtalya'nın her köşe bucağında birçok harp malûlleri ve eski muharibler aynı suikasdın kendilerine karşı da irtikâp olunduğu telâkkisinde bulunur ve koşup faşist saflarına katılırlar.

Tarlaların işgali :

Duyulmadık fenalıkların yapılabileceği köyler yerli kızıl kurumlarının keyfine kalmıştır. Bunların şeflerine hep *Lenin* denir. Bu arada işlenen kötülüklerin listelerine payan verilemez. Biz ulu orta bazı vakaları zikredelim :

Nisanda 10 000 sosyalist Rûvo di Puglia havalisini işgal eder, yerleşir. Aynı hal San Vittal mıntakasında da baş gösterir. Haziranın 23'ünde Türen civarında Salüzese'de 72 yaşlarında bir köylü kızillar tarafından grev sırasında çalışırken görülür, orakla öldürülür. Temmuzda Bari vilâyetinde sosyalist şefleri yeni bir yol tutarlar : Çiftçiler, ortakçılar, toprak sahipleri hesabına yerlerinde zorla herhangi bir iş tutmak ve dönüp bunun ücretini aramak...

Joia del Kolle de yüzelli rençber tarlalara dağılır, kimseden bir emir ve işaret almamışlardır, diledikleri yolda bir iş tutarlar ve döner gündelik isterler. Tarlalarının bu yolda istilâsı üzerine donup kalan yer sahipleri bir çiftlikte

toplanırlar, yanlarında av tüfenkleri vardır. Nümayişçileri ateşle karşılarlar. 4 kişi ölür, 40 kişi yaralanır. Ertesi gün tarla sahiplerinden biriyle bir çiftçi öldürülür.

Kastel Bosko'da temmuzda grev emrine kulak asılmayarak buğday döğülür. Grevciler iş üstüne gelir ve mültezimden "tazminat," olarak birkaç bin lir abrlar.

Temmuzda Piz vilâyetinde 300 grevci Alberti çiftliğine girer, işleri durdurur, çiftlik sahibinin oğlunu rehin alır, babasından tazminat koparmadan çocuğu bırakmazlar. Ağustosda Ligüri'de kızillar daha sade bir yol tutarlar : Fiorenzüola'da Tasi çiftliğini, Kadeo'da değirmenleri, zahire anbarlarını, *Kastel San Jovani*'de Fugolla çiftliğini ateşe verirler.. 9 ağustosda Bolonya yakınlarında *Porto Nuovo*'da grevciler, iş tutanların üzerine çullanırlar, üç kişi ölür. Bolonya vilâyetinde eylülün on sekizinde iş borsası üzüm mahsulünün musaderesine karar verir. İmola'da bir köylü bu emri dinlemiyerek üzümlelerini nakle kalktığından kurşunlarla canı alınır. Ağustosta Medecina'da kızıl birliğine girmediklerinden dolayı 6 işçi öldürülür, iki işçi de ağır surette yaralanır. Molinella'da grevciler yanlarında bir takım kadınlar da olduğu halde bir çiftliği basar, bekçilerini öldürürler. Bunlardan birinin karnını bağcı bıçağıyle deşer, içine buğday başağı doldurur ve cesedini sürükliyerek karısına götürürler.

Şu gibi işler günlük vak'alar sırasına girmiştir :

Haziran ayında *Stradella*'da Negri isminde bir çiftçi yağmurlar işlere müsait gitmediğinden bir rençberi kullanmaz, bu sebeple de gündelik vermez. İşçi sosyalist birliğinin kapısını çalar. Sahibi içinde bulunmadığı bir sırada üçyüz nümayişçi çiftliğe saldırır, işgal eder, karısının gözü önünde adamcağrızın öküzünü öldürerek kadını kocasının kullanmadığı rençbere yirmi beş lir vermeğe tehditlerle cebrederler. Alay oradan gene hep beraber çiftçinin akrabasından olup aynı yağmur günü rençberine iş vermemiş olan birine gider, ondan da yirmibeş lir koparır, tevbih makamında birçok yemiş ağaçlarının dallarını yolar, kümeslerde ne varsa yağma eder, çiftçinin onbeş yaşlarında olan iki kızına hakaretler eder, yüzlerine tükürür; çekilirler.

Mayıs ayı içinde *Veskovana*'da hayvanlar susuz ve yemsiz bırakılmış, ahırların önüne nöbetçi konarak kimseler yaklaşıdırılmamıştır. Navara havalisinde greve riayet edilmesi için kızıl birlikleri şefleri sütçülerin avuçlarının içine süt sağdıkları halde bozulacak surette mürekkeple bir damga vururlar.

Hemen her tarafta işçiler çiftçilerin elinden maskara halinde birer iş kunturacı koparır, bunların altına biçare kurbanlara imzalarından önce, "kendiliğimizden ve kendi isteğimizle imza edilmiştir.", kaydını koydururlar.

Mahallî kıvırl birliği talimatına uygun olmaya-
rak işci yerine harman makinesi kullandıkların-
dan dolayı Boli, Censelli isminde iki çiftçiden
temmuz ayı içinde yüz lir para cezası alınır.
Köy Lenin'lerinin vahşet ve şiddeti bazen akıl-
lara durgunluk verecek bir dereceye varır. San
Bartolomeo Bosko'da elde edilen bir vesika
eski muhariplerden Volt isminde birinin köylü-
ler arasında *Vatan ve Hürriyet* unvanlı bir cemi-
yet kurması ve bunun çiftçiler arasında çabuk
bir surette serpilip gelişmesi üzerine kıvırl birliği
bu adam ile kendinden sonra gelen dört nesli
aleyhine boykot ilân etmiş ve bunu onları açlık-
tan öldürecek surette şümüliyle tatbik etmiştir.
Bir halde ki, en büyük bir ihtiyaç halinde
bile Volta'ya kimsenin el uzatamaması mecburî
tutulmuştur.

1920 senesi ziraat bilânçosu yalnız Bolonya
vilâyeti için mahsulâtta 122 milyonluk bir nok-
san vermişdir ki, bunun 50 milyonu kuru ot,
26½ milyonu buğday, 2—5 milyonu pirinç ve 35
milyon üzumdendir, (1).

Bir taraftan çiftçi *Debiagi Villanova del Gebbo-*
da muhtaç olduğu işçileri getirtebilmek için kıvırl
birliğine bin lir vermeğe mecbur olur; ötede
Bertazza kardeşler *Ciocetta*'da hiç muhtaç olma-
dıkları işçilere iş vermedikleri dolayısıyla gene

1. — Chioreo tarafından neşredilen "Faşist İhtilâlinin Tarihi,
adlı eserin ikinci cildi, 186 inci sayfasından.

kızıl birliğine iki bin lir tazminat vermeğe katlanırlar.

Dört yıl süren ve 1920 de ağırlaşan köylerde, kasabalarda tecavüz, kıtal, yağma, kahır, mahsulâtı tahribden ibaret bu gibi vak'alardan sonra faşist ihtilâlinin de zorlu, kanlı ve şöyle böyle bir muhakemeden sonra ölüm cezaları tatbik müntehi olmasında şaşacak bir şey olabilir mi ?

Fabrikaların işgali :

1920 ağustosunda italyan milleti harp sonu tarihinin en facialı günlerini yaşar. Bu, fabrikaların işçiler tarafında işgali devridir ki, aşığı yuvarı bir ay sürer.

Ağustos sonlarında iç durumu kalpleri sızlatacak bir haldedir. Harp, harp sonunun ticareti ve bunun maneviyatı yanlış istikametlere sürmesi, grevler ve sabutajlar, istihsale ve fikirlere ârız olup tarlaları ve fabrikaları ve idarehaneleri alt üst eden anarşi yüzünden—ekonomi, nizam ve intizamını kaybetmiştir. Bu kör dögüşü içinde devlet müdahaleden kaçınan liberal an'anelere bağlanmıştı: Her şeyi oluruna bırakır. Parlamento sanki lâf ebeliği yeridir. Para gayrı müstakar ve düşükdür. O sırada bütün Avrupa milletlerinin görüp geçirdiği rezilâne ihtikâr yüzünden geçim bahallığı çalışıp geçinenlerin mâkul ve muhik hoşnutsuzluğunu mucip olur.

Öte taraftan mâden işçileri birliği ile fabrika sa-

hipleriyle birçok aylardanberi bir iş mukavelesi yapmak üzere müzakerededirler. Ağustosun 25' inde patronların bu müzakereleri bir türlü bitirmek niyetinde olmadıkları ve fabrikaları kapamayacağını düşündükleri şayi olur. Bu lâfdan ibaret bir şey midir? Yoksa gerçek midir? Yoksa patronlar böylelikle ortaya bir göz dağı mı atmak istemişlerdir? Bilinemez. Ancak ayın 29'uncu günü birlik fabrikaların işgali emrini verir.

Ertesi sabah fabrikaların işçiler tarafından işgali başlar. İlk önce telefon hatlarını keserler; fabrikaları basar. idare üyelerini, mühendisleri, kadınlarını, çocuklarını tutar, rehine olarak ellerinde bulundururlar. Bacaların üstüne büyük kızıl bayrakları çekilir. Şayet fabrikada o aralık müdürler bulunmamış ise bir kızıl kolu bunların evlerini boylar.

Meselâ: Milano'da mösyö Picasso eylülün dördüncü günü revolverler tehdidi altında bunlar tarafından tevkif edilir.

Türen'de hele Fiat, Lansia büyük otomobil fabrikalarının ve Siribiri, Bergunyan, Mişelen tayyare fabrikalarının işgali tamdır. Sıra işçilerin bu fabrikalara yeni yeni adlar takarak meselâ Turen'de Fiat'a sovyet Fiat'ı adını vererek eğlenmelerine gelmiştir.

Cenova'da polis en önemli müesseseleri tutabilmiştir. Eylülün ikisinde işçiler Odero tezgâhlarını hücum ile almak isterler. Nöbetçiler ateş açar, işçiler gerilemeğe mecbur kalır, işçilerinden

iki kişi ölmüş, birçokları da yaralanmıştır. Fakat hükümet zayıf gösterir. Ateş eden nöbetçileri tevkif eder ; hatta tezgâhlardan askeri çıkartır. Bu suretle Ligurya'nın büyük limanı tersanelerine işçi, kollarını sallayarak girer, havada kızıl bayrakları dalgalanır ve âsiler *kızıl bayrak* neşidesini okurken selâma dururlar. Deniz işlerinin kaynadığı yerler etrafına siperler kazılır. Limandaki gemiler, vapurlar abluka altına alınır, her birine kızıl bayrak çekilir.

Bu suretle nakliyata güçlükler çıkarılırken fabrikalara mütemadiyen erzak vagonları sevk edilir.

Kıyam genel bir hal almıştır ; sinai mıntakalarda, yâni bütün İtalya'da durum tamamen ihtilâl içindedir. Küçük grevlerle ve günlük hâdiselerle bir teoriye kaynar bir hâl ile tutulan işçiler sele iman ile katılır. İyi kötü teknik müdürlükler kurularak işçi, istihsali kendi başına yürütmeye çalışır. Aynı zamanda bunlardan bir kısmı silâh toplayarak müdafaa tertibatı hazırlar, fabrikaların bolunduğu semtlerde kol gezdirir, fabrikaların duvarlarına, kapılarına nöbetçi dikerler.

1920 de fabrikaları henüz çok olmayan Roma'da dahi Auer, Fatme, Focis, İisca ve sair bir çok müesseseler işgal edilir. Sosyalistler ayın yedisinde eski vekiller heyeti reisi Nitti'nin kayını olan, Focis müessesesi direktör ve mühendisi Persico'yu da tevkif etmekten çekinmezler.

Napoli'de liman kapatılır. *Principessa Mafalda*

nam transatlantik yola çıkamaz. Cenuptaki fabrikalara hep el atılır.

Venedikte inşaat tezgâhları, hattâ tersane zap tedilir. Spezia'da, Savon'da, Salern'de, Palermo'da tezgâhlar hep işçi eline geçer.

İşçiler insanı hayran eden bir iman bütünlüğü ile iktisadiyatı ve iktisadiyatın amansız kanunlarını altüst etmeye çabalar. İçlerinden hemen en iyileri ise gerek nöbetciliğe, karakolculuğa verdikleri saatlerle, gerek istihsalin intizam ve vafını korumak bakımından sarfettikleri emeklerle kendilerini yıpratır.

Kadınlar erkeklerine giyecek, yiyecek taşımak ile meşgul olurken şefler ne yapıyordu? Takdirin şaşılacak bir hâli olmak üzere sosyalist partisinin kendisine şef yaptığı profesörler, zengin kimseler, küçük burjualar vakıaların çok gerisinde kalmışlardır. Sendika hareketi çarçabuk siyasal ve daha sonra ihtilâlcî bir yola girmiştir. Bu zavallı kafalar hükûmet zelzelelerinde müt-hiş iki şık karşısında kalmışlardır: Ya galebe çalan ihtilâlcilerin haşın, çalâk, hatalarla dolu hayatına ram olmak... yahut mağlup düşen ihtilâlciler için hazırlanmış canavarca bir tazyik, menfa, zindan, ölüm ile karşılaşmak...

Bu hâlde her zaman olduğu gibi en yüksek ümit, en yüksek fikir bir kongra toplamaya bağlanılır.

Nitekim ayın onunda ve onbirinde bir kongra toplanır; herkes nazariyelere boğulur; ke-

limeler üzerinde durulur ; hatipler birbiriyle çarpışır, belâgat yarışı yapılır. Kongra herkesi, yahut kabil olduğu kadar çok kişiyi memnun etmek için fabrikaların işgalinde devama karar verir. Gayeyi, teşebbüslerde işçileri kontrol usulünü te'sis ile takyit eder, artık muvaffakiyetsizlik kat'idir.

Hükümet bunu iyice bilir ; çünkü bu karışıklıklar arasında başvekil ne yapmıştır ? *Ciolitti* tatillerini *Barbonnes*'de, doğduğu havalide geçirir. Kendisi tam bir parlâmento politikacısıdır : Perde arkasından oyunlar kurmakta, valilere tâ mimler yağdırmakta birebirdir. Hiç bir işin üstüne cepheden yürümez, hiç bir fenalığın karşısına çıkmaz, küçük küçük tedbirlere baş vurur, mânâsız tesviyelerle gününü gün eder, halkı daima hakir görür, hakkında şüpheler besler, içinden çıkılmaz yollara sürer ve dönüp jandarmalarını ve polislerini müdahale etdirir.

İşgaller artar. *Milano*'da işçiler *pnö Pireolli* fabrikasını, *Türen*'de kundura fabrikalarını zaptederler. İşgal altına alınan semtlerde geceleri karanlıklar içinde zaman zaman silâhlar patlar. Kızıl muhafız kolları birbirinden ürker, yakından geçen otomobillere, başlarında şapka ile gelip geçenlere ateş açılır. Ayın on üçünde *Türen*'de *Fiat* fabrikası işçileri sovyet sikkesi basıp tedavüle çıkarır.

Ayın on altısında *Ciolitti* hem senayi erbabının, hem de işçilerin mümessillerini çağırır ve ihtilâfları

kaldırmak ve işçilerin fabrikaları kontrol meselesini halletmek üzere bir komisyon yapar.

Halbuki işgal devam eder. Fakat işçiler kendilerinin zorbalığa vurup dayandıkları zamandan itibaren istihsalin düzelmediğini ve düzelmekten çok uzak düştüğünü görürler. Kömür stokları, esanslar birçok yerlerde azalmaya yüz tutar. Bazılarının ihmali, bazılarının ifrat hâlinde gayretkeşliği istihsalin hem intizamını, hem de vaziyeti bozmuştur. Sonra fabrikaların işgali daima karışık olan ve bütün iktisadiyatını kaplayan sosyal meselenin başlı başına halli demek değildir; ortayı bir sınırlılık tutar; sarkıntılıkların, emval ve emlâke saldırıların artışı bunun delilidir. Ayın yirmi birinde ve yirmi ikisinde polislerle kızıl muhafızlar birbirine ateş açar. Ayın yirmi ikisinde Türen'de *Maldocto* dökmehanesi yakınlarında âsiler polisin üzerine bir el hambarası fırlatırlar, polis mukabeleye geçer, üç işçi ölür, bir çok işçi de yaralanır. Bir polis devriyesi bir kızıl devriyesi tarafından kuşatılır. Bir komiser muavini ölür, üç polis yaralanır. Kargaşalıkta ahalden iki kişi ölür. Diğer hâdiseler arasında bir asker ve bir kapı arkasına saklanmaya koşan sekiz yaşlarında bir kız ölür.

Bir zaman sonra Kara gömleklilerce gösterilen şiddetli mukabeleleri, fabrikaların işgalini büsbütün kirleten şu iki cinayet izah eder :

Mario Sonzini isminde yirmi yaşlarında bir deli kanlı umumî harbe gönüllü olarak girmiş, yara-

lanmış, nişan almıştı; italyan talebesine has açık ve endişeli bir siması vardı; Fiat fabrikasında çalışıyordu. Tam halk tabakasından bir tip idi. Faşist bulunuyordu; bu, Türen kızıl şehrinde bir cinayetdi. Kızıl bir kol çıkarılıp delikanlı arandı, bulundu, kaldırılıp Nebiolo fabrikasına getirildi. Tez elden bir kızıl mahkemesi kuruldu. Destecilere temayülü yüzünden ölüm cezasına mahkûm edildi. Diri diri fabrikalarının fırınlarına atılması düşünüldü, fakat işgal neticesinde fırınların hepsinin söndüğü görüldü. Delikanlının kafatası dört kurşunla parçalandı ve cesedi fabrika duvarlarından dışarı atıldı...

İşçiler *Bevilaka* fabrikasında da bir ibret misali vermek isterler. Kurban olarak hapisane gardiyanlarından Konstantino seçilir. *Piza* sokağında adamcağızı yakalarlar. Fabrikada bir kızıl mahkemesi huzuruna çıkarılır ve tabii olarak ölüm cezasını yer. Evvelâ yüzüne tükürülür, bir çok tokat ve yumruk atılır, ondan sonra vücudu kurşunlarla delik deşik edilir. Cesedi birincininkinin yakınına atılır.

Ertesi gün *Prens Odon* boyunda bir yüzbaşının arkasına düşülür, adamcağıza kan içinde kalıncaya kadar sopa atılır.

Fakat sopa ile, kurşunla durumun düzeleceği yoktur. Sosyalist şefler, adamlarının eskisi gibi arklarından geleceklerinde tereddüde düşerler ve ayın 23ünde ve 24 ünde fabrikaların işgaline devam etmek mi; yoksa bundan vazgeçmek mi lâzım

geleceği hakkında reyî toplarlar. Turen aynı yolda yürümeye hazırdır; fakat—Milano'da içlerinde olarak—diğer yerlerde, çokluk fabrikaları boşaltmak reyinde bulunur ve ayın 25 inde işgalleri daha bir aya varmayan bir çok fabrikalardan da çekilirler. İşçiler kazdıkları hendekleri, siperleri doldurur... etrafa çektikleri dikenli telleri sökerekler. Turen'de lânetleme hâlinde intizama girerler. Şalh fabrikasından çıkmadan fabrikaya ateş verir, birçok milyonluk zarar yapar ve dolayısıyla kendilerini de işsizliğe mahkûm ederler.

Bu perde de iner, işçiler korku saçmışlar, fakat mağlup edememişlerdir.

Bununla beraber sosyalist partisi bir kere daha isyan etmek üzere bulunur. Cesaret elverecekti. Bunu azim ile istemek, bütün tehlikeleri kabul ederek reste oynamak kabildi. Fakat şefler kuvvetlerinden ve mes'uliyetlerinden korkarak düştüler. Bu biçare lâfzen ihtilâlcilerin kendi eserleri olan halk girdapları içinde çabalayıp kalmalarına Lenin'in Kremlin sarayından kendine has suretde mutlak gülmüşdür.

Küçük bir komite tarafından müfrit kararlar alınmak lâzım geliyordu.

Sosyalist şefler, bir kongra, 10 ve 11 eylül maskara kongrasını topladılar. Bu, parti için kuvvet sayıldıkları hâlde taradan başka bir şey olmayan kongralardan biridir. 409.569 reiyeye karşı 591.241 reiy ile fabrikalarda sendika kontrolünü kurmak gayesini koalamak üzere harekete ka-

rar verildi; kongra doğura doğura bir fare do-
ğurmuş oluyordu. İşçi hareketi ne kadar kuvvetli
olursa olsun yarım yamalak tedbirleriyle düşme-
ye mahkûm bulunuyordu. İşgallere devam olun-
du.. Maksat müfritleri memnun etmekdi.
Fakat mutedilleri de hoşnut etmek için ıslahat
yapmak istihdaf olundu : Piemonteli ihtiyar Cio-
litti marksist şefleri gerçekden iyi tanıyordu.Hâ-
dise, ona ideal bakımdan değilse de, insanî ba-
kımdan hak verir.Görmüş geçirmiş tilki zihniyeti
ile durumu derhal kavrar; işçilerin fabrikalara
çullanmasına, öylelikle komünist bir istihsalin
imkânsızlığının maddeten sabit olmasına, hattâ
cinayetlere göz yumar; gidilen yolun şerefsizliği-
nin, yol olmadığının kendi kendine meydana
vurmasını arar. Batmaya yüz tutunca hareketi
tutar; kendinden daha az zeki olmak münase-
betiyle bu demagojiden korkan patronlar önün-
de onu müraî bir hâlde velvellerle korumaya kal-
kar. Ciolitti böyle bir düsturla herşeyi telif et-
mek çaresini görür.İhtilâl hadisesini bir parlâmen-
to hadisesi gibi alır.Patronları kontrol prensibini
kabul için zorlar. Sosyalist şefler ıslahatın olup
bitdiğine inanır veya öyle görünmeyi menfaatle-
rine uygun bulurlar. Halbuki ıslahat kendini
canlandıran ruha ve, onu taknin eden metnin
izahı şekle göre bir kıymet ifade eder; elde edilen
kontrol hakikat ise ne bir sosyalist zaferi, ne de
sendikal bir zafer olmayıp alelâde bir dolaptan
ibaretdir. Aynı zamanda sosyalist partisinin ma-

hut tam ihtilâlleri uğurunda — gerek çocuklar gibi sürülüp götürülen ve ideal sistemlerinin seşleri içinde kaybolarak seşlerinin yalnız nazariyeciler olmasından, gerek sıkıştırılınca kendilerine şeref, ün, veren mevkilerini tutmak kaygusunda bulunan kötü ruhlu kimseler olmalarından dolayı — bir şeyler yapamayacaklarına delildir.

Fiuma'da kanlı Noel :

İtalya şehirleri içinde yalnız Fiuma, itilâf devletleriyle birçok münazaalara zemin teşkil eden yalnız bu şehirdir ki, burçlarına kızıl bayrak takılmak tehlikesine uğramadan bütün şu 1920 yılı içinde yalnız İtalyan bayrağını taşımıştır. Şehir bütün yıl politikanın füturlarına, siyasetin aldatma oyunlarına, muhasaranın ekonomik hücumlarına karşı koyar. İtalya vatanperverlerinin gözleri hep d'Annunçio'nun askerleri tarafından selâmet içinde tutulan bu şehre dikilir. Musolini Popolo d'Italia sayesinde onların gidişini tutar, anlatır, halka mal etmeye çabalar. Bu gazetenin açtığı liste üç milyon iane toplar.

Şehrin ana vatana ilhakı— Londra'dan, Vaşington'dan, Paris'den titreyen Roma hükûmetince reddolunur. D'Annunçio onun kendine has bir temel yasası ile idare edileceğini ilân eder, (1). Bu hareket İtalya bakımından çok önemli bir şey

1. — La Carte del Carnaro.

olacaktır, Müsolini daha sonra bunun ruhunu izah eder. İtalyan milletini sosyal ilerleme ve ruhi kalkınma itibariyle tamamen değiştirecek olan yeni kurumların bu ilk taslağıdır. Temel yasası mülkiyet hakkını korur ve geniş çapta korporatif fikrini tutar. Bu yasaya göre vatandaşlar, hemşeriler herbiri hukuki benliğe sahip 9 kısma ayrılır. Korporasyonlar teşri kuvveti olan bir müdürler meclisi seçer. Küçük ihtilâfların halli için ayrı, işçilerle patronlar arasındaki ihtilâflar için ayrı, çok ağır işler için ayrı sınıf hâkimler vardır.

Otimler meclisi genel rey ile seçilir; memleketin müdafaasına, maarifine, inzibatına o bakar.

İcra kuvveti, her iki meclis tarafından seçilen yedi rektöre bırakılmıştır. İçlerinden biri başkan olur. Temel yasası hayatın güzel, şedid ve muhteşem olması lüzumunu emreder; bu, faşist etikasının ilk düsturudur.

Yıl sonuna ermek üzeredir, d'Anunçio'nun hâlâ ne İtalya hükûmetine, ne de eski itilâf devletlerine hiç bir kıymet verdiği yoktur. Fakat Roma kabinesi *Rapallo* muahedelerini imzalar ki, bununla Fiuma limanı ikiye ayrılmakta, bu ikiden biri Yugoslavya'ya bırakılmaktadır. Bu hale karşı d'Anunçio şehri İtalya hükûmetine teslimi reddeder. Başvekil Ciolitti çok üstün politikacılığın verdiği ribiylikle Fiuma'yı bir şairin fantazisi olarak tutar; aklınca birkaç alay asker sevkindince, bir kurşun patlamadan şehri alacağını

sanır. Ne memlekete, ne de mebusan meclisine bir haber vermeğe de lüzum görmeksizin birinci kânun sonlarında topçularıyla beraber birçok askeri yola çıkartır, limanı da birçok harp gemileriyle kuşatır.

D'Anunçio kuru gürültüye papuç bırakacaklardan değildir, askerlerini toplayarak :

— Vatanın bugün emri hepimizin itaatsizliğe sapmak suretiyle vazifemizi yapmaktır. İsyan yeniden dünyaya doğuş olacaktır!

der.

Birinci kânunun yirmi dördüncü günü akşamı saat onsekizde hükümet askerleri çenberlerini sıkılaştırırlar. Hoyos kasabasında karşılıklı ilk ateş açılır, düşman kardeşler ilk kurbanlarını verir.

Şairin askerlerinden dört kişi ölmüştür. Bu hüznü gecede radyo dünyaya şairin şu haberini yayar :

— İtalya Noel gecesini İtalyan olan Fiuma'da İtalyan askerlerini katlederek kutluluyor!

Fiuma'lılar şehri tecrid için köprüleri atarlar, Ene nehrinden bir hendek vücuda getirmek isterler. Hükümet askerleri erkânıharbiyesi müdafanın şiddetinden, mukavemet için alınan tedbirlerin ciddiyetinden şaşalar; nazırların ellerine İtalyan kanından büyük bir leke yüklenmesinden ürker. Ayın yirmi beşinci günü hücum durur, fakat muhasara altında bulunanları sinirlendirmek için bir takım manevreler yapılır. Yirmi altıncı

günü sabahı hükümet askerleri tüfenk ateşi açar ve şehrin üstünde bir çok top patlar. Andrea Dorio zırhlısı Fiuma'ya mensup bulunan Konte Espero torpitosunu topa tutar ; birçok kişiyi öldürür, yaralar. Öğleden sonra Andrea Dorio Rejans sarayını topa tutar. Bir çavuş ölür. Şairin bulunduğu salonun duvarı çöker ve d'Anunzio hafifçe yaralanır. Askerleri yerlerini bırakmazlar. Ayın 27 inci ve 28 inci günleri de ateş ederek hükümet askerlerinin ilerlemesine engel olurlar. Şehirde fikirler okadar kaynamaktadır ki, italyan erkânıharbiyesi geceliyin bir baskın yapmaktan çekinir, bunun nevidane bir boğuşma neticesinde birçok kan dökülmesine sebep olmasından korkar. Huşunet, kararını verdikten sonra çok ileri gitmiş olmaktan ve memleketin her tarafında aleyhine bir kıyamet koparmaktan endişe içindedir.

Ayın 29 unda şair vatanperverane protesto-sunun devamını kâfi bulur, âkibeti ne olacağından şüphe caiz olmayan şu kardeş kanı dökülmesinde daha çok devam etmemek münasip olacağını düşünür ve çekilir. Fiuma ahalisine verdiği nutukta :

— Ben ancak memleketin selâmeti namına geldim. Şimdi de gene onun selâmeti namına şehirden çıkayım. Ölülerimi, kederlerimi, zaferlerimi ona muhafız olarak bırakacağım.
der.

Fiuma'nın işgali münasebetiyle şehirde 31 kişi ölmüş ve birçok kişi yaralanmıştır.

Fiuma'ya benzer bir harekette bulunmuş olan Zara da Noel gecesini birkaç çarpışma sonunda hükümet askerlerine teslim olur. Ölüler arasında bulunan Rikardo son nefesini vermeden :
— Hırvat olmak istemiyoruz, anlayınız ! der.

Faşist hareketi :

Bu kızıl hareketleri kasırgaları esnasında desteler dayanır. Sayılarının henüz azlığı ve memleketi yıkmak için elbirliği etmiş olan karşı kuvvetlerin çokluğu sebepleriyle durumu düzeltmezler. Mümkün olan her yerde harekete geçerler ; bu sade ve mahdud bir harekettir, fakat isabetlidir. 1920 yılında Marks hareketlerinin zulmiyle âdeta müvazi yürüyen bir belâ daha vardır ki, o da katoliklik zehiridir. Kızılar ve bu müteasıpların ahırların kapı ve pencerelerini mıldıkları bir sırada birçok yerlerde faşistler toplanır, grevcilerle sopa sopaya gelir, bitik bir hale düşmüş hayvanlarına biraz yem, biraz su verebilmek hususunda köylüye yardım ederler. Venedig'in Kona havalisinde bu aynen böyle cereyan eder. Kızılar çiftçiye tahammülü haricinde bir vergi tarhettiği zamanlar karagömlüklerin imdadına yetişerek bu suretle alınan parayı geri verdirdikleri çoktur ; nitekim Krocetta'da Bertazza

kardeşlerden koparılan 2000 lir bu suretle alınmıştır.

Bu müdahaleler unutulması kabil olmayan birer propagandadır. Bu, tonilatolarca mürekkepler sarfetmekten, saatler ve günlerce nutuklar vermekten çok daha fazla tarafdar peyda eder.

Fakat karagömlekliler hâlâ ihtiyat ile hareket mecburiyetindedirler ; çünkü sayıları lâıyk olduğu dereceyi bulmayanlara hiçbir tedbirsizlik için mesâğ yoktur. Nasıl ki birinci kânunun yirmisinde köylerden tırpan, orak, bağcı bıçağı, sopalarla akıp gelerek şehri basan kızıl çetelere karşı Bolonya faşistleri köpürür ve kızılların şeflerinin toplandığı Este sarayına hücumu kalkıştırlarsa da sarayın pencerelerinden ve bahçesinden besli bir surette yağın kurşuntardan hücumları kırılır ve bu gözü kapalı hareket 18 ve 22 yaşlarında Gozzi ve Manyani isminde iki mektepli ile Panyoni isminde bir köylünün ölümlerine ve 12 karagömleklinin yaralanmasına sebep olur.

Karagömlekliler memleketin her tarafında göze batar, suikastlere uğrarlar ; bu sırada birçokları hayatlarını kaybeder. Şubatın onunda *Brescia*'da Dollini sopa altında yara bere içinde kalır ve bir kurşun yiyerek geçer.

Triyeste'de dahilî harbe,italyanların hırvatlara karşı hareketiyle ırk mücadelesi de katılır. Temmuzun on dördüncü günü Ninni isminde bir faşistin hançerle öldürülmesi üzerine faşistler Giunta isminde birinin idaresinde gerek komünist,

gerek hırvat millicilik hasmı olanların ini makamında bulunan Balkan otele saldırırlar ; iki taraftan da kurşun, hambara atılır, sonunda milliciler otele ateş verirler. İki kişi ölür, birçok kişi yaralanır.

Harp desteleri teşkilâtı devam eder. Mayısın yirmi üçünde Milano'da ikinci kongralarını toplarlar.

Rapor 118 deste, mekteplilerden mürekkep 22 pişdar takımı ve 30.000 âzâ kaydeder. Bu rakkam sosyalist kalabalıklarının yanında gülünç bir şey ise de bu 30.000 kişinin her şeyi göze almış kimseler olduklarına göre ihmal edilir bir rakkam olmadığına da şüphe yoktur.

Birinci teşrinin onunda Milano'da "Harp desteleri milli kurumu" toplanır ve destelerin sayısının 190 a çıktığını, harekette yeni yeni ilerlemeler olduğunu tespit eder.

1920 den itibaren ki, faşist partisinin üniforması olarak karagömlek umumileşir. Başlangıçta yalnız Arditi'ler tarafından giyilen karagömlek çarçabuk büyük harp baskınları için gönüllü çıkmış olanların ümitsiz inançlarının varisi halinde tesirli bir işaret yerine geçer.

Her deste ve Müsolini'nin Popolo d'Italia'sı Fiuma lejyonlarının ihtilâlcı hareketlerini kökükler.

Bu suretle faşizm 1920 kızıl kasırgasını basdıramamakla beraber istikbal için tohumlar saçar...

IV

1921, Yeni faşist kalkınması

Sosyal-Komünistlerde nifak ve şıkkak :

Bu yıl sosyalist partisinde şıkkak ile başlar. 1920 senesi birinci kânunu otuz birinde Zinovi-ef'in itidal ve ıslaha müteallik her türlü temayülleri kaldırıp atan mâhud telgrafı Tur' da toplanmış olan fransız sosyalist partisini ikiye ayırır. Ondan on beş gün sonra, ikinci kânunun tam onbeşinde italyan sosyalist partisi Livurna'da bir kongra toplar, kongranın karşısında aynı telgraf vardır. Bir hafta içinde kongra parçalanan ve muhtelif parçaları birbirini tahkir eden kudretli bir parti hâli gösterir. Türati'nin ıslahatçı temayülü..Serrati'nin itilâfçılığı..Bordiga'nın komünist ruhu gürültüler, karışıklıklar içinde kısılmış bir manzara bağlar. Liderlerden

Bonbacı kürsüde sözlerini kuvvetli delillere istinat ettiremeyince revolverini çıkarır. Kuluvarlarda, hattâ salonda hatipler muhtelif hareketlere hâkim olmak için işi nâraya vurdukları sırada sesler arasından sille, yumruk tarrakaları duyulur. Bazı şefler, hala partiton — ulu parti— diye anılan partinin mukadderatına şaşılacak derecede itimatsızlık gösterirler. Türeti parlamento oyunları haricinde bir şeyler bilmez olur. Vacirica şiddet alânında sosyalizmin daima aşağı düşeceği fikrindedir. Diğer taraftan Marksçılığın munis nedimesi olan otokritik, haddizatında iyi olmakla beraber kongra da ortaya atılınca bozucu bir tesir yapar, iş çıkaracak, tedbirler uğruna sarf edilecek vakitleri bir takım ince tahlillerle heba eder. Fabrikaların işgalindeki muvaffakiyetsizliğin mesuliyetini şefler birbirine yükler, bu suretle adamlarını da fesada verirler.

İkinci kânunun 21 inde kongra komünist hizbın yürüyüp gidivermesiyle sona erer. Mensupların çoğunun içine kan akar. Yüzbin kişi iltihaka devamdan vazgeçer ; bunlardan çoğu faşist saflarını kabartmak üzere oraya başvururlar.

Artık İtalya'da iki kızıl parti vardır : Biri açık, öteki maskeli. Birincisi Proletarya diktatörlüğünü kuracağını söylemek cesaretindedir ve bunun için isyandan evvel, isyan sırasında ve isyandan sonra şiddetin her nevini göstermekten çekinmez. İkincisi bir ihtilâldir ki, adını söylemeye cesaret edemez. İğri büğrü hareketleriyle ve şef-

lerinin ihtirazlarıyla bütün mensuplarının saygısını kaybeder. *Avanti*'nin eski direktörü *P. Nenni* İtalya'da dahilî harp isimli eserinde der, ki :

İki işçi partisi arasında polemik işidilmemiş bir şiddeti buldu ve ortaya büyük bir partinin — azılı bir düşman taarruzu önünde bölünen ve hasime kendi dahilî boğuşmalarından doğma nimetleri temsil eden belki emsalsiz bir levha verdi, der.

Kızıl belâları :

Artık kızıl akınlarının geri geri dödüğü görülür. Artık bir yıl evvelkine benzer kızıl hareketler belirmeyecektir. Bunun bir çok sebepleri vardır. Bir kere Livurna nifak ve şikakı yüzünden kızılık zaıfa uğrar. Sosyalist şefler olsun, komünistler olsun halkı, —sosyal bir şey tahakkuk ettirmeyen, yalnız yakıp yıkmak, vurup öldürmek tarafları bolşiddetleriyle—bezdirdiklerini sezerler.

İki yıldır sürüp gelen karışıklıkların marksizliği tahta geçirmekten uzak bulunduğuna.. rus ihtilâli komşuluğunun azaldığından harbin ferdasındaki fikir teşevvüşlerinin silindiğine kanaat eden bir çok sosyalo-komünistler faşist saflarına geçeceklerdir; çünkü faşizmin hedefi derhal tecelli edecek bir şeydir; yine çünkü faşizm ihtilâlkâr olmakla beraber halk sefaletinin yabancı bulunmadığı ulusal kıymetleri, hele ekonomide

medeniyetde, kanda tesanüt duygusunu korumaktadır.

Bununla beraber grevler yine artacaktır ; 1921 in yalnız ilk üç ayında senayi âleminde 346 grev patlamış, yılın imtidadınca bunların sayısı 1.045 e çıkmıştır. Bazı sınaî müesseselerin işgal edildiği olmuştur. Mayısın birimde *Muggia*'da 300 işçi *Sen-Mark* tezgâhlarını basmış, sonra da ateşe vererek 2.400 işçi ailesinin sokak ortasında yüz üstü kalmalarına sebep olmuşlardır. Mart ayında *Istri*'de *Arsa* maden ocakları 3.000 işçi tarafından tutulmuş, bunlar bütün oraların kömür ocaklarına el atmışlardır. İkinci kânunda on beş gün müddet *Fontevivo Parma*'da grev ve cümhuriyet ilân olunmuştur.

Kızıl belâ köylerde de sürüp gitmektedir ; sosyalist olmayana ne iş vardır, ne de hayat emniyeti vardır. İkinci kânunun 23 ünde *Kremon* civarında *Kasalbutano*'da kızıl birliği tarafından verilmiş bir cezanın tatbiki suretiyle bir çiftcinin üç danasını çekip götürürler, Nisan sonlarında *Kredara*'da grevcilerin emri hilâfına hastaneye çocuklar ve hastalar için süt verdiğinden dolayı bir mandracı ölesiye döğölür, yaralanır.

Kasabalarda boykot hüküm sürer. Boykota uğrayan çiftci artık işçi bulamaz. Pazarda mahsulâtını satamaz. Kasabadan tütün, sabun, şu bu satın alabilmesi de bir meseledir. Kızıl birliği öyle bir korku salmıştır ki, kimse çektiklerini gidip hükûmete anlatmayı göze alamaz ; zaten

o da çok defa aynı duygularla maluldur ve bu yüzden pek imdat edecek bir hâlde değildir.

Kızillar, rekabete de cevaz vermezler; Turi'de eski muharipler tarafından kurulmuş bulunan Kooperativi şubatın 9 unda ateşe verirler.

Bu işler husûsî yerlerde daha çok görülür. Bunların en berbadı martın 23 üncü günü akşamı tıklım tıklım dolu olan Diana tiyatrosunda *Franz Lehar*'ın *Mazürka Blö'sü* çalınırken ortaya atılan bombadır ki, bu yüzden 18 kişi ölmüş, 100 kişi yaralanmıştır. Ölenlerden biri beş yaşında bir kızdır.

Fransız polisi Berlin'de Moskova'dan dünyayı ihtilâle vermek üzere yollanan paraları toplayan, İtalya için mütarekedenberi altmış milyon sarfeden bir kâsa keşfetmiştir.. Bütün yıl içinde, bahusus meb'usan meclisinin feshi tarihi olan 7 nisan dan itibaren 15 mayısa kadar uzayan seçim devrinde politika kavgaları, hele ferdi tecavüzler çok artar.

Velhasıl bu devrede karışıklık göze 1919 ve 1920 den daha az çarpırsa da iç savaşın uzamasından.. ulusal partilerin mukavemetleri artmasından.. bolşevik ihtilâlinin İtalya'da yürüyemeyeceği duygusunun büyük bir hızla büyümesinden müfrit unsurlara şiddet ve hüşunet artar.

Faşist kurbanları :

Bıçakla, sopa ile, revolver ile yürüyen bu da-

hilî çarpışmada Kara Gömlekliler sanki vatanlarını sevmek günahını sürü sürü kurban vermekle ödemişlerdir.

1919 da, 1920 de kopan, 1921 de kopmakta olan, daha sonraları kopacak olan bir çok partirdilerde çok kere kızillar kaybederler.. Dögüşmede faşist şefler ilk safda gelir. Tam burjuva olan sosyalist şefler şiddet nazariyelerinden dem vurmakta mahir, fakat onları bizzat tatbikden âdeta uzaktılar. Bundan başka kızıl safıları arasında eski asker kaçakları doludur ; Kaporetto'da kaçanlar, *vatanseverlerin* kendilerini öldürdükleri yerlerden korkularını politika itirazlarıyla örtmeye yeltenenler hep oradadır.

Halbuki genel savaşın gönüllü askerleri, arditileri, o sırada bahadırılıklarıyla nişan almış olanlar — hep faşistler arasındadır. Sonra harbe girmiş, heyecanlar içinde yaşayan bir milletin dört yıl peyapey nizam ve intizam görmüş 18—20 yaşlarındaki son nesli de, faşistdir. Bu sebeplerle kızillar tertip içinde muntazam bir çarpışmaya bedel, ayrı ayrı yerlerde ve zamanlarda şurada burada tecavüz yolunu ararlar. Pek çok Kara Gömleklili yerine, destesine giderken gözetlenmiş, dönüşte pusuya düşürülmüştür. Şehirlerde köşe bucaktan, sapa yerlerden.. kırlarda çalılıklar arkasından bir kurşunun fırladığı veya ellerinde sopalarla, tırpanlarla, ingiliz anahtarlarıyla sıçrayan beş altı kişinin birden bir faşist üzerine atılıp çullandıkları vakidir. Böyle bir hâlde

faşist de onlardan birini, ikisini devirebilse de onlar en azı yarım düzüne olup tek bir faşist için fazla gelirler.

1921 de artık zabıtlere hücum davetiyelerinin yerine : — Kahrolsun faşistler !

nârası geçmiştir.

Artık hiç bir hafta geçmez ki, Kara Gömlek-
lilerden bir kaç kişi devrilmemiş olsun.

Tecavüz günün bir işidir, yaralıların hesabı yüzlerle hasap edilir.

Birkaç vakıa gösterelim :

Bilenyo'da mayısın onunda *Nando Coca* isminde yirmi üç yaşlarında bir talebe bir fundalık arkasından atılan bir rövolver kurşuniyle ölür. Deste arkadaşlarından ölümünden evvel koşup yetişenlere son sözleri :

— Kâtillerime kin gütmeyiniz, vatan yaşasın ! olur. Gene mayıs ayında *Pizano*'da asidborik çıkaran bir fabrikada bekçi olan *Saso Uzi* isminde bir işçi içinde asidin tasfiye olunmak üzere kaynadığı iki kazanı beklemektedir. Kızıl mahkeme toplanır, ölümüne karar verir. Komünist olan iş arkadaşları *Uzi*'nin üstüne çullanırlar. Yüzünün ortasına indirilen bir balta adamcağızı yere serer ve belki henüz son nefesini vermemiş bulunduğu halde sürüklenir, zevaban halinde bulunan kazanın birine atılır.

Gene mayıs içinde *Borgo Bereelli*'de *Rişar* isminde 17 yaşlarında bir faşist sokak ortasında birçok sosyalistlerin birden hücumuna uğrar.

Kanlara bulanmış olan cesedi bir revak altına çekilir, kapıya bağlanır, taşa tutulur, taşlar dile-dikleri gibi düşmediğinden elle boğarlar.

Vigevano'da Cesati isminde biri bir bahane ile evinden dışarı çağrılır, kapısının eşiğinde rö-volver ile işi bitirilir.

Soav'da biri 14, öteki 17 yaşlarında olan Ka-lefi ve Morandino isminde iki çocuğu hançerler ve bu arkadaşlarını korumaya kalkan iki faşisti yaralarlar.

Triyeste'de mayısın birinci günü Jan Komiso komünistlerin yemek yedikleri bir lokanta önün-den geçer, bir brovning kurşunuyla işi bitirilir.

Gene mayısın birinci günü *Viaregio*'da tren mutad grevler dolayısıyla faşistlerin muhafazası altında kalkar, daha kalkarken bir kurşun yağ-muruna tutulur, karagömlü onyedi yaşlarında Pacini ölür.

Novara yakınlarında *Gozago*'da Jozef Fenini annesinin gözleri önünde öldürülmüştür.

Mayısın 16 sında *Vicence*'de bir faşist karısı, yalnız bu sebeple olmasından dolayı sokak orta-sında tecavüze uğramış, yaralanmıştır.

Mayısın 19 unda, genel savaşta üç gümüş madalya almış, artık bir şimendifer memuru bulunan bir harp mâlülü beş rövolver kurşunuyla öldürülmüştür. Mayısın 23 üncü gecesine *Sestri Po-nent*'de deniz tezgâhları işçilerinden Kavanyaro komünistler tarafından yakalanır. Kafatası mat-raklarla paralanır. Mayısın 29 unda Monteverhi-

de Jozeni Pegliai ailesi baba, ana araba ile, oğulları ve Barcellini isminde bir çiftlik uşakları bisikletle evlerine dönüyorlardı. İtalya'nın o berber ilkbahar gecesinde *Giovinaza* adlı ünlü faşist neşidesini terennüm ediyorlardı. Yollarına çıkan bir komünist bu terennüme tutularak rövolverini çeker, ateş eder, Barcellini ölü olarak yuvarlanır.

Ferrare yakınlarında Trezigollo'da Squarzonei adında bir faşist de evine dönerken *Giovinezza* neşidesini okumak ihtiyatsızlığında bulunup yolun kuytu bir tarafında bir brovning ile vurulur, göçer. Gençliği vecde veren bu canlı neşidenin kıymetini, güzelliğini marksacı kulaklar bir türlü çekemez.

Yirmi sekiz yaşlarında gündelikçi İngilesko sosyalistlikten bezer, faşist olur. Eski arkadaşları tarafından pusuya düşürülür, diri diri kaynar suya atılır vücut pişmeye yüz tutunca çıkarılır, küçük küçük parçalanır.

Padua yakınlarında *Korezola*'da eski muhariplerden olup artık tarla işleriyle geçinen Grinzoto, bir gecede ağır surette yaralanırlar.

Şubatın yirmi sekizinde Floransa'da yirmi yedi yaşlarında Jan Berta geceleyin asma köprüden geçerken birçok komünistler tarafından yolu kesilir. Adamcağız kendini müdafaa eder. Fakat az zamanda eli ayağı kısıkırak yakalanır. Komünistlerden biri para çantasını alır. Diğer iki acarı adamcağızı korkuluğun üzerine geçirir. Bedbaht

can havlile köprünün demir çatı direklerinden birine atılır. Onun bütün kuvvetiyle az daha yükseğe atılmaya bakan vücudunun sallanışına bakarak biraz gönül eğlendirilir. Az aşağıda Arno nehirinin kara suları akıp gitmektedir. Komünistlerden biri ayağını uzatarak onun demire yapışmış olan ellerinden birinin parmaklarını ezer. Obir elinin parmakları da bitirilir. Berta'nın vücudu dönerek aşağı düşer. Komünistlerin çıkardıkları bir şarkı bu gazlarına ün verir, yayar. Şarkının bir mısraında *o parmakları ezen komünist bin yıl yaşasın.* denilmektedir.

Bu korkunç devirde marksçılık dışında herhangi bir partinin, hele faşist bayrağını çekmek hatalı, bazen de ölümü davet eden bir hareket demektir. Temmuzun onbirinde Türen yakınlarında *Brandizo*'da *Aldo Kampiglio* isminde bir fabrika memuru bir su kenarında balık avlanırken hücumu uğrar, gelenler iliğindeki faşist işareti çıkarmasını isterler. O reddeder. Ertesi gün vücudu, kafası ezilmiş olarak sudan çıkar. Eylülün 11 inde *Karara* yakınlarında *Kolonatta*'da *Alsid Andreani* de aynı işareti çıkarmadığından dolayı öldürülür.

Kızıl askerî bir kuruma mensup altmış kişi *Kasal Pusterlengo*'dan kalkar, San Martino delle Somaglia'ya kadar gider, bunu faşist olan tek bir köylüyü, *Josef Peviani*'yi hançerlemek için ihtiyar ederler.

Temmuzun 21 inde Jan Kazali isminde diğer

köylü yolunda giderken bisikletinden aşağı edilir ve matraklar altında canı alınır.

Birinci teşrinin on beşinde Crocera'da Capelozza adında biri evine dönerken bir sosyalist kalabalığa rastlar, bunlar dört brovning kurşunuyla adamcağızın işini bitirirler.

Birinci teşrinin on altısında Marzabotto'da Spinelli adında bir duvarcı arkasından hücumu uğrar, hançerle iki yara alır, işi biter. Sant Agostino'da Accorsi adlı bir rencbere bir çit arkasından birçok kurşun yağar, yığılır geçer.

Ağustosun sekizinde Kastanyola'da yine kızıl-lar Guadanyi adlı bir faşisti diğer iki faşistle sofrada iken basdırır, silâhlarını boşalırlar. İçlerinden Aliponi derhal ölür. Benferroto'da iki faşist eylülün onbirinde hücumu uğrar ve öldürülürler.

İkinci teşrinin 23 ünde Bolonya yakınlarında Barnaba ve Revaglia adlı iki işçi taşa tutularak öldürülür. Şubatda Cerinyol'de kızıl muhafızlar iki çocuğıyle tarladan dönen bir köylüyü ateş altına alırlar, çocuklardan biri ölür.

Martda Sartinara'da bir mektepli sosyalistler eliyle ağır suretde yaralanır. Kara gömlek-liler Spanya adlı bu mektepliği hastahaneye götürürler. Hastahanede yarasına bakılmaz, çünkü faşistdir! Arkadaşları çocuğı tez elden Valenza'ya götürürler, fakat iş işten geçmiştir, kaybet-diği kandan çocuk yolda ölmüştür. Komünistler ölünün konduğu Valenza hastanesinin önünde

toplanır, bu neticeyi hora teperek alkışlarlar. Gürültüyü durdurmak için çocuğun arkadaşlarının hastaneden revolverlerle çıkması lâzım gelir.

Bu suretle İtalya'nın bir başından obirine kadar her tarafda kara gömlekliler pusuya düşürülür. Aksül'amelin de aynı şiddetle olacağı tabiidir. Asıl katiller kimlerdir? Tabii bir refleks neticesi olarak kara, kuduz bir kuvvete karşı nefislerini korumaya savaşıyorlar mı, yoksa herşeyi kan ve ateş içinde boğmayı göze aldıkları hâlde üstünlüğü yine tutamadıklarını görerek ötede beride tek ve تنها bir halde ele geçirdikleri.. yahut baskına verdikleri kimselerin canlarıyla oynayarak içlerini dinlendirebilenlerde midir?

Şurası ayrıca dikkate değer ki, marksçıların ölümüne mahkûm ettikleri bu adamların arasında hiçbir banker, hiçbir maliyeci' irtikâp ile lelekeli hiçbir yüksek memur yoktur. Şu kurban edilen faşistlerin hepsi de halk tabakasına mensup, olgun mektep talebesi, elleri nasırlı reñber.. fabrika işçisi.. denizci ve nihayet genel savaşta kanlarını dökmüş harp malulleridir. Bu ölümler faşistliğin bir halk hareketi olduğunu ve 1921 de yerden biter gibi çoğalan faşistlerin ölümden korkmayacak kadar kuvvetli bir iman taşıdıklarını isbata kâfidir.

Ceza verici seferler :

Böyle adam vurmakla faşistliğin beli kırıla-

cağını zannetmek beyinsizce bir şeydi. İş ber'a-
kisdı. Tarihin zaten kanla yazılı olduğu görülür.

Ötede beride teker teker pusuya düşürülen fa-
şistlerin öldürülmesi halkın sağlam üsurları ara-
sında bir sızı uyandırıyor. Kara gömlekliler vu-
rulan veya yaralanan hiçbir arkadaşlarının intı-
kamını almayı ihmal etmediler.

Müsolini ölmeye ve öldürmeye hazırız, dedi. 1921
de ceza verici seferler kurulmaya başlandı.

Moden vakıaları bütün 1921 ve 1922 de tek-
rarlanıp giden bir tarihtir :

İkinci kânunun yirmi ikisinde Moden'de gece-
leyin Rüni adlı iki kardeş ile Stradi adlı bir mek-
teplinin yolu beklenmiş, bunlar sosyalistlerin hü-
cumuna uğramışlar. Rüni kardeşlerden 19 yaşın-
da olan biri yaralanır, kızillar işini bitirirler.

Ayın yirmi dördünde kara gömlekliler buna
mükellef bir cenaze alayı yaparlar. Tabut posta-
ne binasının önüne getirildiği bir sırada birkaç
komünist alaya ateş eder; iki faşist, Bacolini
adlı bir memur ile Antonini adlı bir maden işçi-
si ölür. Kara Gömlekliler safları yarararak müteca-
vizlerin üzerine atılırlar. İki taraftan bir çok ki-
şi yaralanır. Komünistler kaçır. Alay yoluna de-
vam eder. Mezarlıktan dönüşte faşistler ver-
dikleri kurbanlara cevap olarak iş borsa-
sına hücum eder ve yakarlar. Kızilların teh-
didine karşı cenazelerin selâmetle sevkini temin
için *Karpi'den, Bolonya'dan asker gelmiştir. Asker*

yerli yerine dönünce Kara Gömlekliler intikam almaya kalkar ki, bu, hakikatde yurdunu sevmek cesaretini gösterenlerin içinden tabii olarak korunma duygularının taşmasından başka bir şey değildir. Karpi Halk evi ateşe verilmiştir. Bolonya iş borsasına akın edilmiş ve şöyle böyle bir müdafaa akebinde borsaca yağma olunmuş ve yakılmıştır. Faşistler bu işi gördükten sonra aralarında bir çok yaralılar bulunduğu halde Bolonya sosyalist birliği binasına koşmuşlar, orayı da yıkmışlardır. Milano'da talebe sosyalist partisinin resmî gazetesi olan *Avanti*'nin kitap evini basmışlar..dolaplarını alaşağı etmişler..kitap, mecmua namına ne varsa parçalamışlardır.

İki hasim taraftan birinin ezilmesine kadar bu cehennemî hâl iki yıl müddet böylece sürer: Tecavüzler, mukabeleler devam eder, birçok faşistler toplanarak tantanalı cenaze alayları tertib edilir, bu sırada yeni yeni hâdiseler aynen tekrarlanır, faşistler yeniden mukabeleye kalkarlar..

Köylerden istimdat avazeleri gelir. O zaman cıvarda faşistler bir kamyonu ya kiralayarak, ya bir yerden işreti olarak edininir, rövolverler, hançerler, bir şeyler alınır, poturların içine sağlam birer matrak sokulur. Kamyonun dibine iki üç av tüfengi veya harp yadigârı tüfenkler yerleştirilir; on yedi yaşında bir çocuk babasının muharebeden getirip evinde sakladığı mükemmel hambarayı uçurur, getirir. Kamyon arş ileri! edilir. Faşist kamyonu!

Bu öyle bir şeydir ki, çok kere eskidir, hat-
ta kızıklar bazen yakarlar; sarsaktır, makineleri
yorgundur; bu halleriyle ne hız alabilirse o hız-
la gider. İçini dolduran delikanlıları dağlardan,
taşlardan aşırır. Saklanmaya pek lüzum görül-
mediği zamanlar kara bir alev çıkarır.

Namuslu, cesur gençlik böylece halk ada-
letini, yâni çabuk ve şedit bir adaleti yerine ge-
tirmeye gider...

Eski muhripler el çabukluğunun ne demek
olduğunu öğrenmişlerdir, bu ders ezberlerinde-
dir. Ceza seferleri kırlarda, köylerde sık sık
görülür ve Kara Gömleklileri hakkı yerine geti-
ren, halâskârlar hâline getirir.

Bu vak'alar yurdun bir ucundan obirine kadar
her tarafda tekerrür eder; artar, eksilmez. Yeni
bir kıtal haberi gelir. Uğranılan tecavüzde çok kere
kendisi de yaralanmış olan bu ölüm aşinası ya
telefona sarılır, yahut bir beygire— atlar, yahut bir
bisiklete biner, en yakın desteyi haberdar etmek
üzere uçar. Tezalden faşistler uyandırılır, toplā-
nılır, pek azlık iseler yakınlarda bulunan diğer
destelere de haber uçarılır. Kira ile, yahut iş-
reti olarak, yahut zaptedilerek—otomobil tedarik
olunur. Bir veya iki düzina Kara Gömleklili cina-
yetin irtikâp olunduğu köye gece yarısı girer.
Kamyon köy ortasında birden durur. Çünkü ce-
naze köyün ortasına bırakılmıştır, kızıkların vah-
şeti bir derecededir ki, hiç kimse vurulanın ka-

rısına o cenazeyi kaldırmak için yardım cesaretini gösterememiştir.

Köy motörün veya motörlerin gürültüsüyle uyanır.. kadınlar yataklarının başında haç çıkarmaya başlar. Erkeklerden bazıları sevincten sarhoştur, bazıları titremektedir. Köyden bir faşist, kızıl birliğinin toplandığı yeri gösterir. Baltalar iner, kapılar devrilir. Eşya namına ne varsa parçalanır. Bu parçalar salonun ortasına toplanır. Kâğıtları, defterleri didiklenir. İki demet saman getirilir. Kamyonun haznesinden biraz benzin alınır. Artık gecenin karanlığında gerçekten kızıl hatlar âlev halinde etrafı tutar.

Kızılların bazen cinayeti yaptıktan sonra intikam kollarının gelmesini bekledikleri olur, o zaman gerçekten kızıl kıyamet kopar, sanki bir harp yapılır.

Esasta bu işler çok hızla yapılmak ve tam yapılmak lâzımdır, aksi takdirde pahalıya mal olur.

Temmuzun yirmi birinde Sarzana'da kızıllar birçok faşisti tutup deliğe tıkmışlardı. Bunları kurtarmak üzere bir sefer tertip edildi. *Floransa, Piza, Viareggio, Spezia* kolları sabahın beşinde şehrin önüne dayandılar; Kara Gömleklilerden bir kısmı da şehri kuşattı; ötekiler içeri girecekti. Emirlerin iyi anlaşılmamış olması baskını hiçe indirdi, şehrin civarına bir gün evvelden asker gelmişti. Faşistler Karabiniyelerin üzerine doğru yaşınsın Karabiniyeler !.. Yaşınsın İtalya ! diye ba-

ğırarak ilerlemekle bir teesir yapabileceklerini umdular. Asker kendilerinin kuşatılmak üzere bulduklarını anladı. Faşistleri şehre sokmamak için kat'i emirler almış bulunuyorlardı. Bir çok faşist vuruldu, öldü, birçoğu da yaralandı; faşistler ateş etmiyerek çekildiler. Bu sırada şehre hâkim olan komünistler, sosyalistler de ortaya çıkıp ateş açmışlar, faşistlere yeniden kurban verdirdikleri gibi bunların yaralılarını da haklamışlardır. Bu suretle 17 faşist ölmüş ve elli kişi yaralanmıştır.

Nitti tarafından kurulmuş ve birçok münasebetlerle faşist aleyhdarlığını göstermiş olan has-sa muhafızları Kara Gömleklilerin bir nümayişi *Moden*'de, eylülün yirmi altısında sırasında ateş açarlar. Sekiz faşist ölür, otuzu da yaralanır. Fakat ceza seferlerin önüne geçilemez ve bunlar marksçıların sınırlarını müthiş bir imtihana tâbi tutarlar.

Kara Gömleklilerle dolu bir kamyonun birden çıka gelmesi kızıkların rüyasına bile girip sar-sıntılar yapar. Bu sınırların buhranı bir raddededir ki, şüphe üzerine dahi adam vurulur. *Ferrare* yakınlarında *Bonakampra*'da şubatın yirmi sekizinde faşist tanılmış toprak sahibi *Lenzi* adında bir köylü köyden olmayan gene öylece desteye mensup dört ahabını misafir eder. Bu aralık gençlerle dolu bir kamyon da gelir. Mahallin sosyalistleri bunu bir faşist seferi sanır.. Gü-nahkâr sayılan *Lenzi* hançerlenir. Sonra tahakkuk

eder ki, o futbol oynamak üzere yapılmış bir toplandı idi.

Nisanın birinci günü artık yaklaşmış olan intihabat için bir mecmua dağıtmak ve ilânlar yapıştırmak üzere yirmi üç delikanlı bir kamyon içinde *Toskana* yakınlarında bir kasabaya inerler. Hiçbir hadise çıkmaz. Fakat öğleden sonra kamyon dönerken kasabanın bir kilometre ötesinde yol kesilmiş bulunur. Pusuda yatmakta olan sosyalistler ateş açar, şoför yüzünden ağır bir yara yer, direksiyonsuz kalan kamyon bir hendeğe yuvarlanır.

— Ellerini kesin !

diye bir kumanda işidilir. Direksiyonu yoluna koymaya çalışan Quadri ismindeki faşistin parmakları bir balta ile uçurulur. Dalpiaz ismindeki bir diğeri ölü olarak yere serilir, göğsü bir çapa ile parçalanmış, balta ile parmakları koparılmıştır. Üç faşist öldürülmüş, on faşist de, çoğu ağır olmak üzere, yaralanmıştır.

Cinayet saat on altıda yapılmıştır. Haber sızamaz daha o akşam Sien'den yirmi mektepli tepeden tırnağa kadar silâhlanmış olarak meş'um yere akar. Peruz ve Sien takımları buluşmuşlardır. Hep birlikte vak'a mahaline'gece yarısı yetişilir. Adalet çabuk ve sert bir şekilde yerine getirilir. Bir faşist mahkemesi mes'ul kızıl şeflerini mahkûm ve hemen idam eder. Kızıl kooperatifinde bulunan erzak hastaneye yollanır. Cinayette ortaklığı olan köylülerin çiftlikleri ateşe verilir.

Pusuya düşürülen faşist kamyonlarını saymak pek uzun düşer, bu münasebetle vurulan Kara Gömleklilerin sayısı pek çoktur. Böyle baskınlarda kamyonla sağ kalanlar yere atlar, yaralanan veya ölen arkadaşın intikamını almak için ne lâzımsa yapılır.

Voldattavo'da bir deste kurmak üzere mayısın 23 üncü günü Lük'den faşistler gelir. Dönüşde yola hâkim bir kayalığın tepesinden büyük bir taş kamyonlarının üstüne fırlatılır, kamyon ezilir. İki mektepli hurduhaş olur, yirmi faşist yaralanır.

Empoli'de mayısın birinci günü grev yapan işçilerin yerini tutmak üzere donanmadan 46 makinist iki kamyonla bindirilir. Göze batmamak üzere bahriyelilere sivil esvap giydirilmiştir. Kızılar bunları faşist sanır. Her iki kamyon durdurulur, hücumda dokuz kişi öldürülür, yirmi altı kişi yaralanır. Bir Karabiniye de ağır surette yaralanmıştır. Öyle iken kurtularak bir çiftliğe iltica eder, biraz su ister. Sopa ile işi bitirilir, cesedi Arno suyuna atılır. Faşistler bu ölüleri kendilerinden sayar, Floransa'dan kuvvetler çıkarırlar, matraklarla.. brovningler ile yeni bir intikam sahnesi açılır.

Bu haşin adâlette teesir vardır, netekim birçok yeni kıtallerin önünü almak suretiyle kızılların azgınlığına gem vurur. Faşistlerin merkezi savaş komitesi mayısın onsekizinde şu emirleri verir :

Tenhada yalnız başlarına basdırılan faşistler aley-

hine gerek Milâno'da gerek memleketin diğer yerlerinde hele son günlerde reva görülen rezilâne ve vahşiyane zulümlerin artması ve bunların sosyalistlerin komünistlerin emirleriyle yapıldığının tahakkuk etmesi ve bu kötülükleri taammüden yapıdınların kendilerini karanlıkta tutmaları göz önüne alınarak savaş destelerimize mütecaviz veya mütecavizlerin hüvviyeti sabit olduğu halde hiçbir suretle aman verilmeksizin kendisine hemenaynile karşılığını yapmaya bütün faşistler memurdur.

Mütecavizin veya mütecavizlerin hüvviyeti tâyin edilemediği halde mahallî komünist ve sosyalist şefleri mes'ul tutulacaklardır. İşbu vazih hükümleri yerine getirmiyen faşistler partiden silinmek üzere merkezî komitaya havale olunurlar.

1921 hailesi ana hatlariyle şu suretle hülâsa olunabilir :

Yalnız haziran ayında 27 halk evi, 60 iş borsası, 90 kooperativ, 46 ziraat birliği, 50 Sosyalo-komünist kurumu, 9 marksçı kitapevi veya gazete idaresi yıkılmış, virane haline konmuştur.

Ulusun bünyesini örümcek ağı halinde tutan sosyalo-komünist teşekkülü faşistliğin bu suretle hücumuna uğramışdır ; bir halde ki, kızıklar girdikleri şiddet sahasında mağlubiyetlerini kabule muztar kalmışlardır. Netekim haziranın 26 sında eski sosyalist lideri Tüراتi mebusandan af diler ve o tarihten sonra politika savaşlarında insanî usüllere dönülmesini rica eder.Şurası da kayde değer ki, ihtilâlleri şiddetin kolaylıkla doğuracağını

ilân eden ve sonunda kendi aleyhlerine dönen şiddetin zincirden boşalmasından mes'ul olan marksıcılardır. Faşistler zaten iş borsalarını, halk evlerini yıkmak için yıkmamışlar, fesat ve kıtal yuvası olmak üzere esas gayelerinden uzaklaştıkları için yıkmışlardır. Meydana getirilen facialar dolayısıyla zarurî olan bu yıkıcılığı ile beraber, korporatif olduğunu unutmayan faşistlik 1921 de faşist sendikaları kurmaya başlar.

Faşistliğin yükselişi :

1921 yılının en göz alıcı vak'ası faşistliğin yükselmesidir.

Kara Gömleklilerin hareketinde hayretle temaşa olunan şey mezhep gayretidir. Eski partiler taraftarlarını şöyle böyle tutmaya bakar ve arada onların bir kısmını da kaybederken faşistlik, bir yağ lekesini andırır. İlk müntesiplerin ateşi yeni yeni üyeler toplar. Millette parlayan her heyecan destelere daima fikren, bedenen daha daha genç ve gayeleri uğruna feda olmayı minnet bilen akınları temin eder.

Sosyalist veya Halkfırkaları bir hata işledikçe üyelerinin bir kısmı faşistlere katılıyorlardı. Marksçı fırkaların her zaferine mukabil orta sınıf da faşistlere koşuyordu; çünkü bunlar millet içinde milleti unutmaksızın terakki arıyorlardı; çünkü bunlar eserlerinin bir milli ve halk hareketi olmasını istiyorlardı; bilmukabele kızıkların her muvaffaki-

yetsizliği taraftarlarından bir kısmını yollarından çeviriyor ve Kara Gömleklilere yeni kuvvetler göndermiş oluyordu. Bu minval üzere 1921 de faşistliğin tarihi ve önüne geçilmez bir zaruret olduğu belirir.

D'Annunzio'nun 1920 noelinde Fiuma'dan kovulan lejyonları yerlerine, yurdlarına, işlerine dönerek memleketin dört bucağına yayılmışlardı, göğüslerindeki levler sönmemişti. Vuruşmağa devam ederler. Uzak köy ve kasabalarda desteler kurarlar, mevcut destelerin saflarını artırır, sıkıştırır, çarpışmalarda en nde bulunurlar. Livurna kongrasından sonra kayıtlarını yenilemeyen yüz bin sosyalistden bir çoğu kendi dilekleriyle faşistliğe geçer.

Faşistliğin tarihi bir zaruret olduğuna şu hadise bir delildir: Faşistliğin yürüyüşü daima sosyalist hareketlerin şiddet ve genişliğiyle mütenasip düşmüştür. Sosyalizm Toskana'da, Emilia'da şüphesiz hâkim bir mevki tutmuştu. Faşistlik de aded ve kuvvet bakımından birinci nmayişlerini buralarda yapmıştır. Sosyalistlik en az Sardenya'ya, Kalabriya'ya sokulabilmiştir; faşistlik de 1922 ye kadar en az bu yerlerde taraftar bulmuştur. Bütün mukayeselere göre faşistlik siyasal savaşa, sosyalistlik tarafından hazırlanan, sosyalistler tarafından ifrata vardırılan ve sosyalistliğin gösterdiği akamet üzerine nefret ve istikrah doğuran yerlerde doğmuş, büyümüş, gelişmiş ve muzaffer olmuştur. Hkmetin her zaıfı da, medeniyetin biricik siperi

Kara Gömleklilerin mangaların olduğunu meydana çıkarır. Hkmet otoritesinin her hareketi —geçip geçici ve sıkı haliyle, kızıl teşekküllerinde uyandırdığı şiddetli âkislerle —rejime tam bir değişiklik gelmesi ve içinde hriyetlerin ve otoritenin kendilerini ve tabii rollerini bulabilecekleri bir rejim kurulabilmesi için mükemmelen bir propaganda oluyordu. Bu surettir ki, 1921 ilkbaharında Kara Gmleklilerde büyük bir inkişaf hasıl olur. Nisanın ilk günlerinde Emiliya'da Bolonya mntaka kongresi toplanır. Faşizm topluluğunun bu ilk yayılış hareketidir. Nisanın ikisinde kongre açıldığı zaman Bolonya'da hazır bulunan Kara Gömleklilerin sayısı yirmi bindir. Müsolini'nin önünden Emiliya harp desteleri üç köşeli kara bayraklarını yukarı kaldırmak ve sallamak suretiyle selam vererek askerî bir nizam içinde geçerler. Bunların arkasından yirmi kadar kamyon ve daha arkadan üç yüz siklist ilerler. Müsolini'yi içeri girdiği zaman kongre azalarının sevinç sesleriyle selamlanır. Otuz yıldır kızıl olan eski Emiliya kıtası artık faşist olmuştur, ve bu katidir; çünkü Müsolini ilerde en çok ve en cerî, en ihtilâlcî askerlerini sonraları hep Emiliya'dan ve gene şiddetle kızıl olan Toskanadan tophyacaktır. Ayın dördünde Müsolini Bolonya'dan ayrılır, Ferrare'ye geçer ve burada faşist o'arak elli bin köylü bulur. De'nin bu geçişi halkın yeni dinde kabarıp taşmasını doğurur. Faşistlik artık mnevverlere has bir

hareket olmayıp, yuvarlanan kar topu halinde her an artıp büyüyen kabaran büyük bir halk hareketidir. İntihabatta bu, gözleri alacak bir hale gelmiştir. İktidar makamına yeniden gelen Ciolitti meclisi idare etmenin harbden evvelkinden hakikaten çok daha güçleştiğini görür. Parlamento âleminin bu eski kurdu çok şeylerin değiştiğini, öldüğünü veya doğduğunu ve kendi vücudunun artık âbes haline geldiğini bir türlü tamamen anlayamaz. Hâla ve hâla sağı solu avlamak, işleri yarım tedbirlerle atlatmak, meclisin köşe bucaklarında entrikalarını yürütmek, kaynakışları dindirmek yolunda modası geçmiş melekeleri ile hâla yeni bir intihaba müracaat ederek muvafak olacağını sanır. Artık 1920 nin kızıl kasırgası geçtiğini anlayamaz, meclisde 156 üyesi bulunan sosyalist partisini, yüzden fazla üyesi bulunan halk partisini tefrikalara uğratarak bertaraf edeceği fikrine düşer. Sayıtları yeni bir intihap kurumu huzuruna yollıyarak, belediye başkanlarının himmetini temin sayesinde harbden önceki, partilerinin en büyük faaliyetleri laf ebeliği olan geveze meclislerinden birini daha yaratmak sevdasını kovalar.

Fakat Mayısın on beşinde intihap kurumu meclise 35 faşist, 240 liberal, 102 halkçı, 121 sosyalist, 13 komünist, 8 Cümhuriyetçi, 6 islav ve 4 alman sayıtlar verir. 1920 de geniş çapda düşen Müsolini bu sefer hem Milano'dan, hem de Bologna'dan seçilir. Ciolitti sosyalistlerin burjuva

bir hükûmete iştirâk etmek suretiyle bir uysalık göstermemelerine tutularak acaba sayılarını düşürüp bir korku vermek ve bu sayede şeflerini kabineye girmeğe mecbur etmek mi istemişti, yahut memlekete kızillar kadar zaıf vermekte olan katolikleri, halk partisini ezeceğini mi zannetmişti, her halde büyük çapta aldanmıştı. Otuz beş faşist mebus bloku müstesna olarak politika alanına bir değişiklik gelmedi. Sosyalistler gayet küçük bir ric'at göstermekle beraber bunu da on üç yeni komünistin gelmesiyle telâfi etmişlerdir. Halkcılar hiç sürçmemişdi. Ciolitti gene idare olunamaz yeni bir meclisle karşılaştı. Müsolini'nin meclisde ilk işi nutuk söylemek değil, harekete geçmek olmuş, bu hareketi ile faşistliği teyid etmiş ve Ciolitti'yi süpürmüştür. Montecittoris salonunda görüldüğü zaman Müsolini sert ve yukarılarda dolaşır bir hal almıştı. İlk önce kendisine kulak verilmesini, çünkü meclis huzurunda söz hüriyetini gayet mutedil bir suretde kullanacağını söyledikten sonra şu suretle devam etmiştir: "Biz ancak iki sınıf mevcut olduğunu reddediyor ve bilâkis bir çok sınıflar mevcut olduğunu iddia ediyoruz. Tarihin cebir edilebileceğini ve ancak bir sınıfın, tek bir partinin aleti olmak derkesine düşmesini kabul etmiyoruz. Enternasyonistlik kabil ki, yüksek sınıfların üzendigi bir şey olsun, fakat bu halkın kendi toprağına bağlılığını kaldırır bir kudret değildir. Bizi haydudlukla itham eden sosyalistler !, size hitap

ediyor, diyorum ki, biz akidemiz uğuruna 166 şehit vermiş bulunuyoruz. Şiddet yolunda devamınız halinde iyice biliniz ki, size karşı aynı silahla mukabele edeceğiz.

Faşist gurubu Monteçiterio'yu kendisi için tek savaş alanı yapmayı kabul etmez, fakat orada müsbet bir muhalefet rolü oynar; bu rol Müsolini'nin muhtelif mahirane manevralarıyla düşmanlarını parçalara ayırır, mutedilleri şaşkırtır, ve duruma hâkimiyeti temin eder.

Cümhuriyet partisinin milli unsurları, Müsolini'nin matbuata verdiği Cümhuriyete mütemayil beyenata ve kıralın bulunduğu celseye faşistlerin iştirâk etmemiş olmalarına kapılarak faşistliğe girerler.

Müsolini tarafından intihap savaşları sırasında ve daha sonra katolikleri "Roma ruhunun tek ve hakikî mirascısı," olarak gösteren saygılı sözlerinin tesiriyle birçok katolikler faşistlikde vicdan hüriyetinin hâmilğini görürler.

Sosyalist partisini ıslaha matuf olarak Türatinin tuttuğu acınacak durum o derece muhafazakâr düşer ki, sosyalistlerden bir çoğuna Müsolini'nin harbden evvel eski iş ehli bir sosyalist şefi olduğunu hatırlatır ve gene o yola döküleceğine zahibini verir.

Bu suretle her taraf bir noktada toplanmaya başlar ve milli kuvvetlerin terakki unsurları birleşir.

Faşist partisi.

Ağustosun üçüncü günü tahakkuk eden bir vak'a daha evvel kendisinden bahsettirmiş olmakla beraber faşistlik hasimlerini, hattâ faşistlerden büyük bir kısmını şaşırtmaktan hâli kalmaz: Müsolini sosyalist partisi ve iş genel kurumu ile bir uzlaşma imzalar.

Bir çok desteler, bhusus Emiliya ve Toskana desteleri buna karşı ayaklanırlar.

Halbuki Müsolini bu tutumunda da haklıdır. Bu gördüğü bir diplomat işidir, o sayede kavgaları bir çok ay durdurur ve zaferini hızlaştırır. Müsolini'nin diplomasideki tutumuna hava ceryanı tâbiyesi demek doğru olur. Bir kuvvet karşısına düşünce, lâtin zekâsı kendisine o kuvvetin tekmil hızıyla çarpışmamaya bakmayı gösterir; bir hava ceryanı husule getirerek onun parçalanmasını, dağılmasını arar.

Meclisde haziranın 21 inci günü verdiği nutkudadır ki, katolikliğe avanslar yapmış, onun o gün Roma ananelerinin biricik mirascısı olduğunu öne sürmüş ve bu yoldan giderek çok çabuk büyümüş, fazla demagog olan dalı budaklı halk partisini muhtelif parçalara ayırmıştır.

Mayısın 21 inci günü Giornal d' Italia'ya verdiği bir mülâkatda faşistliğin rejim meselesinde kemali kasır olduğunu, fakat kendi şahsi hesabına faşist fikirlerin cümhuriyete mail bulunduğunu anlatır. Bu mülâkat büyük bir gürültüye sebep

olur, hattâ ruhen kırallık taraftarı olan bir takım faşistleri korkuya düşürür, istifalar vukubulur. Müsolini kendi Popolo d' Italia gazetesinde izahat verir: "İtalya! İşte etrafında bütün faşistlerin toplanmaya mecbur oldukları mukaddes isim budur. İtalya'nın davasının, nasyonalistlerin iddiaları vechile ne kiralığın taliine, ne de Cümhuriyetçilerin iddiaları vechile Cümhuriyetin tesisine bağlı bulunması gibi bir zaruret yoktur. Âti tereddütlerle doludur, mutlak bir şey yoktur. Bizi hayatın ve tarihin seyyal. girift sahasında serbestce harekete müsaade etmeyen yapışkan hurafeleri bu sebeble reddediyoruz.," Müsolini'nin bu münasebetle bir sakarlık ettiğini ve diline hâkim olamadığını sanırlar. Hakikatte bu faşizm peygamberi makul bir yol tutmuş, zaferi tâcil ederek birçok kanlar dökülmesini önlemiştir.

Düçe cümhuriyetçiler arasında çok iyi unsurlar olduğunu bilir. Bu arada Garibaldi ile Uazzini ihtilâfı İtalya tarihinde yeniden başlar. Bu unsurları Kara Gömleklilerde hükümdarlığın temeli olmaktan daha başka bir şey görmeğe teşvik etmelidir.

Müsolini'nin üçüncü ve en dramatik siyaseti *uzlaşma akdi* olmuştur.

Kara Gömlekliler şefi, faşist manevreleriyle sosyalistler teşkilâtının alt üst olduğunu görerek mücadeleyi insanî şekillere ifrağ dileğinde bulunan Tüراتi'yi kendi söziyle tutmak istemiştir. Sosyalistlerin bu ıslâhatçı temayülünü hasmının iti-

barını yıkmak ; herkesin, bhusus kendi mensup-
larının önünde Türati'yi yerleredüşmüş bir halde
göstermek için markscı toplulukları büsbütün
yıkmak lâzımdı.

Diğer taraftan da italyan sendikalara, ve
sendikalist hareket doğalı biri içinde sosyalist,
öteki politikadan âri iki temayülün birlikte
yaşadığı İş Genel Konfederasyonına eski
bir sosyalist olan Müsolini'nin iş âlemi kurum-
larıyla alâkasız bulunmadığını.. eğer birçok iş
borsalarına, halk evlerine ateşle, balta ile cezalar
verilmiş ise bu hareketlerde faşizmin kastettiği
işçiler olmadığını.. anlatmak lâzımdı. *Uzlaşma akdi*
faşistlik içinde büyük bir yer tutar. Mahalli po-
litikalara kendilerini fazlasıyla kaptırmış olan vi-
lâyet şefleri büyük şefin bu işine bir türlü akıl
erdiremezler. Hatta içlerinden bir kısmı mukad-
des davaya ihanet, hiyanet olduğu zehabına
kadar gider.

Fakat Müsolini metanetini elden bırakmaz.
Uzlaşmayı cebreder. Ağustosun onyedisinde
Emiliya, Romaniya, Venesiya desteleri uzlaşmaya
kat'i surette muarız kaldıklarından Müsolini mu-
harebe desteleri icra komitası üyeliğinden istifa
eder. Gazeteler faşistliğin buhrana düşdüğünü dile
dolar. Ertesi gün icra komitası istifayı reddeder.

Bu münakaşalar Müsolini'ye faşistlikte zaif
bir nokta olduğunu gösterir. O zamana kadar
parti olmaktan imtina eden — kuvveti de bu ol-

muşdur.—Düçe'nin kendi tabirince hatta partiliğe karşı kalmış bulunan ve üyelerinden çoğu ayrı ayrı partilere kayıtlı olan faşistlik artık bir serpilip büyüme buhranına tutulmuştur.Zafere varmak için dişini sıkamak lâzımdır ve bunun yolu, muharebe destelerinden bir faşist partisi... yeni nizama bağlı, derece derece, iyi sevkolunur bir parti yapmaktır.

Müsolini artık kendini bu önemli işin tahakkukuna vakfeder. Birinci teşrinin onunda Popolo d'İtalia gazetesinde faşist partisi kurulacağını ilân eder. İkinci teşrinin yedisinde partiyi doğuracak olan destelerin ulusal kongrası toplanmaya çağırılır.

Kongrada raportör Pasella,Kara Gömleklilerin ilerleyişini anlatır : 1920 birinci kânununda 800 deste ; 1921 şubatında 1000 deste ; 7 ikinci teşrininde 2200 deste vardır ve kayıtlıların sayısı 310.000 e çıkmıştır.

Faşist kütlesi artık yalnız muharebe takımlarının topluluğu halinde kalamıyacak bir çapda gelişmiştir. Halk hareketi fazla genişlemiştir. Bir parti kurulmak zarurettir.

Pasella'nın raporunda 151.644 kayıtlı,yani umum kayıtlıların yarısı hakkında yapılan hesaplara göre elde şu neticeler vardır : 13.868 i tücar, müdür ; 42.699 u sanat ehli ; 9.981 i serbest sanayierbabı ; 7.209 u devlet memuru ; 14.989 u hususî memurriyetlerde bulunanlar ; 1.680'i öğretmen ; 19.783'ü talebe ; 1.506'sı deniz işçisi ; 23.416'sı senayide işçi ;

36.847 si ziraat işçisi; 18.084 ü küçük büyük irat sahibi, çiftçi, ortakçı.

Gene bu kayıtlılardan 81.186 sı eski muhariplerden olmak üzere 111.853 ü intihap etmek hakkını haizdir. 1.122 faşist resmî işlerdedir.

Gözden kaçmamak lâzımgelen bir nokta o sıralarda italyan kadını bazı istisnalardan başka politika harici olması dolayısıyla, yukarıki istatistiğin gösterdiği intihap etmek hakkı olmayan 40.000 kişinin hemen hepsi gençlerden ibaret bulunmasıdır. Bundan başka intihap edenlerin çokluğu otuz yaşından aşağı bulunanların lehinde oldukları da düşünülünce italyan faşistliğinin tam bir gençlik hareketi olduğu anlaşılır, bu da kendilerinin *Giovinazza* neşidelerini teyit eder.

Gene aynı istatistiğe göre faşistlerin 138 kooperatifi, 64.000 üyeli 614 sendikası vardı.

Roma kongrası ile uzlaşma akdi gömülür. Esasen bu teşebbüs politika bakımından meyveler vermişse de sosyalistlerle komünistlerin Kara Gömleklilere karşı mücadelelerinde pek bağlı bulunmalarından dolayı bir türlü her tarafta riayet görememiştir. Gömülmesine sebep Roma kongrası münasebetiyle faşistler partiden çıkıncaya kadar şömendöfer grevi ilân edilmesi ve bunda ifrat ile ileri gidilmesidir.

Kongraya, Roma ortasında 30.000 Kara Gömlekliler tarafından yapılan azametli bir geçit resmi ile nihayet verilmiştir. Fırka kuruldu. 1921 sonlarında Müsolini'nin elinde müttehid, azımlı, zafere inan-

miş bir kuvvet vardır. Bir yıl sonra aynı tarihte Kara Gömlekliler vatanın mukadderatına hâkim olacaklardır.

Partinin programı.

Kurulan bir partinin bir programı olmak lâzımdır.

Program 1921 in birinci kânununun yirmi yedisinde Popolo d'Italia'da çıkar ve 1922 ikinci kânunun ilk günlerinde cüz halinde neşredilir.

Başda bir mukaddeme halinde Müsolini doğuşu ve gayeleri izah eder:

“Bu program kollektif bir eserdir. Faşistliğin ilk tecellilerindeki meylanı.. Roma'da Marsich, Grandi, Rocca vesaire tarafından verilen nutukların ruhunu kucaklar ; Fiuma'da d'Annunzio'nun koyduğu ana hatlardan hasseten ilham alır ; bunların mentukunu değil mazmununu eler, tefsir eder. Konkre meseleler karşısında nefy alanından çıkar, konkre teyitler alanına girer ve nazariyat ile tatbikatı, ideal ile ihtimalleri telif etmek, mütevazın bulundurmak azmindedir; çok kere güç bir iş olduğu halde bu teşebbüste de muvaffakiyet elvermiştir. Konu bir programdır, nefis bir sen'at eseri yaratmak değildir. Programın ekmele çıkmadığını herkesden evvel biz kendimiz tasdik ederiz ; netekim bu mukaddemeyi bir tenkit haline koymak pek kolay olurdu. Kolay olurdu, çünkü bir iş yapıldıktan sonradır ki, onun kusurları, meziyetleri göze hemen çar-

par. Faşist programının ana hatları hakkında söyle-
necek bir şey yoktur. Bunlar faşistliğin devlet, millet,
rejim ve korporasyon meseleleri karşısındaki nazari
vaziyetlerinden ibarettir.

Söylemeğe pek te lüzum yoktur ki, faşist pro-
gramı kendisine karşı artık ağız açmak, dil uzatmak
memnu olan bir nas değildir. Programımızı müste-
mirren elemekte ve lüzum gördükçe değişiklikler ka-
bulüne hazır bulunmaktayız; onu ölüm harabesi değil,
hayat unsuru yapmak için başka çare de yoktur.

Gözden kaçırılmamak lâzım gelen iki önemli
nokta vardır: Kudretli ferdiyetimizin bize verdiği pro-
gram faşistler için yalnız politika düsturu değil aynı
zamanda ahlâkî bir düstur olmak lâzımdır. Programı
olmak yalnız başına bir mâna ifade etmez. İradeyi
kuvvetlendirmek, programı mümkün olan en kısa bir
zamanda tahakkuk ettirecek vasıtaları hazırlamak lâ-
zımdır. Biz ellerimizde her fenalığı giderecek bir
tılısım bulunduğu davasını güden yıkıcı partilerin
mucizelere müstenid hayâlatına kapılmayacağız. İtal-
ya'nın selâmeti ancak bizim programımızın tatbikinde
olduğunu teyitten kaçınacak kadar akıl ve basireti-
miz vardır. Böyle büyüklük hastalıklarından münez-
zeh bulunuyoruz. Faşist programı dürüst, ciddi, uzağı
görür ve her türlü demagojik riyalardan uzak bir
programdır. Konkre meseleleri ihmal etmez, hatta
bunları tane tane sayar,döker; fakat Vittorio Veneto-
dan beri tarihinin yeni bir devrine girmiş olan İtalya'yı
hep birden kucaklıyarak görecek bir şahikaya çıkar.

İdeal yapımızı inan ile, aşk ile, sebat ile kurmaya

çalışmak.. faşistlik davası uğruna şehit giden yüzlerce arkadaşlarımızın yürüdükleri fedailik yolunu tutarak.. onların samimî vasiyetlerine kulak vererek canımızı vakfedeceğimiz vazife, budur. İtalyan faşistliğini büyük vazifeler ve büyük mes'uliyetler beklemektedir. Bugünden itibaren faşistlik milletin hayatına daima daha yakından katılmış bulunacaktır. Faşistliğin gün geçtikçe nasıl daha çok gelişeceği hakkında şimdiden tahminler yürütmekte fayda yoktur.

Tereddütlere ve hatalara rağmen şimdiye kadar yaptıkları tarihe mal olmuştur, fakat kâfi değildir. Faşistlik "daha yukarı, daha ötelere!," den ibaret olan yüksek şarının, taahhütleridin mes'uliyetlerine katlanabilir.,,

Prensipler :

Faşistlik disiplinine daha ziyade kuvvet ve kredosuna bir ferdiyet vermek üzere siyasî parti oluyor.

Millet mucerret yaşayan ferdlerin topundan ibaret değildir ; netekim partilerin gayelerine ermeleri için aletten de ibaret değildir ; fertleri geçici unsurlardan ibaret nesillerin sonsuz silsilesini şamil bir teşekküldür ; ırkın maddî ve gayri maddî kıymetlerinin yüksek bir terkididir.

Devdet milletin hukukî temessülüdür. Siyasal kurumlar milletin kıymetleri içinde ifade ve himayelerini buldukça müessir şekillerdir.

Ferde has ve (âile, komün, korporasyon ve-

saire gibi teşekküller tarafından ifade olunan) muhtelif fertlerde müşterek kıymetler, taalluk ettikleri millet kadrosunda gelişir, büyür ve korunurlar.

Ulusal faşist partisi tarihin bugünkü gününde dünyaya hâkim olan sosyal kurum şeklinin ulus temeline dayandığını teeyit eder ve dünyada hayatın temel yasası muhtelif cemiyetlerin geniş tek bir cemiyet içinde, beynelmilelcilerin içtihadına uygun insanlık mefhumu içinde, birleştirilmesi değildir; muhtelif ulusal cemiyetler arasında feyz ve temenniye göre, sulhcu bir rekabettir.

Devlet :

Devlet siyasî ve adli bakımdan esas vazifelerine irca edilmiştir.

Devlet cemiyetlere kuvvet ve mes'uliyet vermek ve aynı zamanda ulusal teknik şurâlar için esnaf ve ekonomi kurumlarına rey hakkı tevcih etmek mecburiyetindedir.

Bu itibarla parlamentoda bulunan iktidar ve vazifelerin tahdid edilmesi lâzımdır.

Ferdî, devletin situayeni; devleti ulusun yüksek menfaatlerinin tahakkuk ve himayesi için bir uzuv olarak alâkalayan meseleler parlamentonun salâhiyeti içindedir.

Ferdlerin müstabsil sınıfı ile muhtelif faaliyet şekillerine taallûk eden meseleler ulusal teknik şurâların salâhiyeti içindedir.

Devlet hâkimdir.

Kendisine ruhanî vazifelerinin icrasında en büyük serbesti temin edilecek olan kilise, o hâkimiyete ne tecavüz edebilir, ne de onu azaltabilir.

Ulusal faşist partisi muhtelif siyasal kurumların şekilleri hakkındaki tutumunu, ulusun şeeniyetine ve tarihî sayruretine göre tefsir edilecek olan manevî ve maddî menfaatlerine tevfiğ eder.

Korporasyonlar :

Faşizm korporasyonların gelişmesinin tarihî bir vak'a olduğunu kabul eder ve bu gelişmeyi ulusal gayelere göre tertip etmek ister.

Korporasyonlar ulusal tesanüdün ifadesi ve istihsalin yükselmesi vasıtası olmak üzere iki kökten gelişir.

Korporasyonlar ferdlerin istidadlarını ve kuvvetlerini keyfi bir surette tesviye etmek yolundan gitmemek ve bu yüzden ferdi cemiyetin içinde boğmamak ve bilâkis ferdlere kıymetlerini ve rerek ilerlemelerini temin etmek elzemdir.

Ulusal faşist partisi işçilerin, gündelikkilerin hayrına olarak şu esasları kurmak ve yapmak azmindedir :

1 — Ziraat ve senayiın gösterecekleri zaruret halinde muayyen surette değişmek kaydıyla bütün gündelikkiler içinde günde vasatı sekiz saatten ibaret bir çalışma zamanı tesbit etmek üzere kanun koymak;

2 — Hiç bir vakit istihsale engel olmamak şartıyla ziraat ve senayi işçilerine ve memurlara mahsus olarak bilhassa kazalara, hastalıklara, ve ihtiyarlığa karşı günün ihtiyaçlarını karşılayacak sosyal bir kanun koymak;

3 — Her senat için işçilerden mürekkep bir temsil heyeti kurmak, bunda muayyen bir dereceye kadar memurlardan da üye bulundurmak;

4 — Umumi hizmetlerin, sınıfların idaresini, ahlakın lâyük ve teknik bakımından hazırlanmış bulunan işçi teşekküllerine bırakmak;

5 — Mıntakalarda ve istihsal bakımından müsait olan ekim biçim işlerinde küçük mülkiyeti artırmak.

İç politika hakkında hükümler:

Ulusal faşist partisi ulus hayatında politika temüllerini umumî ahlak ile ferdi ahlak arasında tearuz bulundurmayacak surette tam bir şeref mevkiine yükseltecektir.

Parti âmmeye müteallık işleri partilerin ve parti mensuplarının menfaatleri bakımından değil, ulusun yüksek menfaati namına idare etmeğe etika mefhumunu bu temel üzerine kurmak azmiyle çalışacaktır.

Maddî manevî kuvvetine kasıdde ve ya tehdidde bulunabilecek olan keyfi müdahalelere, hercümerciye karşı seyirci kalınıyarak hasud bekci, koruyucu *ulusal ananenin.. ulusal iradenin ya-*

yıcısı olacak bir devlet prestiji yerleştirecektir.

Vatandaş hürriyetinin diğer hukuki şahsiyetlerin hürriyetinden ve ulusun yaşamak ve gelişmek hususlarındaki hâkim haklarından ibaret iki sınırı olacaktır.

Devlet inhisarlar altına alarak değil, ulus topluluğunun ahlakî, fikrî, dinî, artistik, hukukî, sosyal, ekonomik, fizyolojik yükselmesine yarıyabilecek her şeye kıymet ve kolaylık vermek suretiyle ulusun kalkınmasını temin edecektir.

Dış politika usulleri:

İtalya, Akdenizde lâtın medeniyetinin temeli olmak ödevini görebilmesi için, kendisine katılmış muhtelif uluslar halkı üzerinde kanunlarını müstakar bir halde yürütebilmesi için, ana yurdun dışındaki italyanları gereği vechile şümullu bir himaye altında bulundurabilmesi için henüz mükemmel bir surette birleşmemiş olan yerlerde bile tarihi ve coğrafi tam bir birlik kurmak hakkını teyid eder.

Faşizm, bütün uluslar iştirâk etmedikce ve iştirâk edenlerin hepsine müsavi gözle bakılmadıkca uluslar cemiyetinin prensiplerine ve yaşayacağına inanmaz.

Faşizm: Enternasyonallerin, kızılıların, beyazların ve diğer renklerin hayatîyetlerine inanmaz; onlara tarihin son tecrübesiyle de anlaşıldığı üzere önünde enternasyonal bütün kuruntuların düşme-

ğe mahkûm bulunduğu... yaşamak, ilerlemek, veya gerilemek suretleriyle menfaatlerin yerlerini değiştiren geniş insan kütelleri karşısında, az çok sağlam indi kanaatlere saplanmış küçük insan kütellerinin sun'î, şekli kurumları gözle bakar.

Ticarî anlaşmalar ve uluslar arası muahadeler İtalyanlığın daha büyük bir çapta yayılmasını temin etmelidir. Eldeki muahadelerde tatbik olunamıyacakları anlaşılmış bulunan hükümler yeneden tetkik ve tadil olunarak memleketin ve dünyanın bugünkü icablarına uydurulacaklardır.

Devlet Akdenizde ve Okyanusların ötesinde bulunan İtalya kolonilerine kültüre müteallik hususî talimat ile ve seri vasıtalarla bir kıymet verecektir.

Ulusal faşist partisi yakın ve uzak bütün şark kavimleriyle dostane münasebetler politikası tutulmasına taraftardır.

İtalyanın müdafaası ve hariçde yükselmesi — politikasının gösterdiği lüzum ile ve diğer ulusların kudretiyle mütenasip kara ve deniz kuvvetlerine, ve vazifesini tamamen kavramış, kültürlü, uyanık, velhasıl İtalyanın büyüklüğünü dünya muvacehesinde temsil cevherine sahip diplomatik kurumlara emanet edilecektir.

Maliye politikası ve memleketin ekonomik kalkınması hakkında kaideler.

Ulusal faşist partisi:

1 — Serbestce akdolunmuş iş mukavelelerinin yerine getirilmemesi halinde ferdlere ve korporasyonlara filen bir mesuliyet tevcih etmek ;

2 — Resmî memurların ve erkânın ihmalleri yüzünden zarar gören kimseler lehine bu ihmallerden dolayı mesuliyet tertip etmek;

3 — Bütün vatandaşların devlete karşı borçlarını mürakıbeyi mümkün kılmak üzere vergiye tâbi iradların aleniyeti ve miras kıymetlerin cedveli yapılması hususlarını mecburi bir hale getirmek;

4 — Ziraî senayiın bazı kısımlarıyla manifatura imalini fazla tehlikeli bir yabancı rekabete karşı korumak üzere zaruret peyda edecek olan devlet müdahalesini ulusal ekonominin, işçi ve patron arasında anlaşmaksuretiyle değil, memleketin istihsal kuvvetlerini harekete getirir tarzda yürütmek üzere işe el koymak ; hususlarını üzerine alır.

Ulusal faşist partisinin doğrudan doğruya hedefleri şunlardır :

1 — Hattâ parazit ve füzulî teşekküllerde ve işlerin güzel suretde yürümesi için veya umumî nizam için zaruri olmıyan masraflarda şiddetli ekonomi tedbirleri tatbikine gidilerek devlet ve mahallî âmme teşekkülleri bütçelerini tesis etmek;

2 — İşleri sadeleştirme ; siyasal, mıntakavî

hareketlere açıkca muhalefet edilmekle beraber bürokasiyi kırmak üzere idarî ademî merkezîyeti hâkim kılmak ;

3 — Devlet veya genel kurumlar tarafından konsorsyomlardan, korporatiflerden, senayiden hususî bir hayat yaşamıya gayri müstaid ve ulus için lüzumlu olmıyan mensubattan ve saireden paraca vesairece her türlü yardımı kesmek suretiyle mükelleflerden alınan paraları gayet sıkı bir halde korumak ;

4 — İşe filan veya falan sınıf halk leh veya aleyhine bir parti fikri katılmıyarak ve mübalağaya varır müterakkı usule kapılınmıyarak vergi tarh ve tevzii organizması sade bir şekle ifrağ olunmak ;

5 — Maliye işlerinde demagojiye ve hususî teşebbüsü fütüra uğratan, biriktirme ve ulusal istihsal kaynaklarını kurutan husumetlere karşı gelmek ;

6 — İntihabat ve gûya amme nizamı menfaatleri altında verilen ve zaten dağıtılmalarındaki intizamsızlık ve parça parça tahakkukundan dolayı fayda vermekten uzak, israf haline gelmiş umumî işler tevcihi siyasetinden vazgeçmek ;

7 — Nafia işlerinde yeni ekonomik, teknik, askerî zaruretlere göre aşağıdaki esaslara göre bir esas pılan yapmak :

a) Serbest mıntakalar İtalya yarım adasının demiryolları şebekelerini ve yarım adanın kendi iç yollarını hususiyle aşağıdan gelerek Apenen'den

geçmek suretiyle şimale giden hatları tamamlamak ve tanzim etmek;

b) Aynı zamanda hem senayie hem ziraate yaramak üzere demir yollarını ve genel bir suretde su kuvvetlerini işletmek hususlarında dağlarda havzalar yaparak elektrik kuvvetleri kullanmak;

c) Ekonomi ve siyasal bakımdan pek çok meselelerin halli için zeruret hükmüne girmiş olan yolları hususiyle cenubda bir tertip altına almak ve şümullendirmek;

d) Gerek demir yolu şebekesine yardımcı olarak, gerek italyanları deniz seferlerine teşvik etmek üzere Yarım Adayı başka ülkelerle, adalarla, Adriatik'in şark kıyılarıyla, Akdeniz müstemlekeleriyle bağlamak ve bu bağları teksif etmek;

e) Limanları modern bir halde techiz etmek üzere üç deniz üzerinde masrafları ve emekleri bir kaç limanda toplamak;

f) Hele nafia işlerinde emeklerin israfına ve ulusal büyük çapta işlere bir engel olan mahallî israflara karşı gelmek;

8. — Hususiyle telefon ve demiryolları işletmelerinde devletçe kabiliyet gösterilememiş olan resmî senayi idarelerinden alıp hususî senayie bırakmak, (demir yollarından büyük hatlar arasında rekabet kurarak bunları muhtelif usullerle işletmek, kabil olan menafii mahalî hatlardan ayırmak);

9. — Hususî teşebbüsleri tamamlayabilecek ve devlet hizmeti yerini tutacak surette posta ve telgraf inhisarından vazgeçmek.

Fırka bunların da tatbikine bakacaktır.

Sosyal siyaset prensipleri :

Devlet aynı zamanda bir hak ve bir vazife olan hususî mülkiyetin sosyal fonksiyonunu tasdik eder. Bu fonksiyon cemiyet tarafından fertlere mamelikin artması için tarihin seyrince verilmiş olan bir idare şeklidir.

Ulusal faşist partisi kolektivist prensiplere müstenit bir ekonomi sistemini kovalayan sosyalist projeler karşısında, ziraî ve sınaî ekonomide tek bir tip kabul etmeyen tarihî ve ulusal işi realite bakımından tutarak en çok istihsal ve en çok refah veren gerek hususî teşebbüsten ve gerek sair tiplerden gelen şekillere müsait bulunur.

Ulusal faşist partisi, iktisadî istihsalın en kudretli, en faal amili olan ferdî teşebbüs ve enerjileri şahlandıran.. devletleşdirme, cemiyetleşdirme, belediyeye mal etme, ilâh gibi karışık ve bozuk, masraflı, idaresiz yollardan kat'iyen uzak durarak ulusal zenginliğe müsait bir rejim iltizam eder ve bu suretle istihsalden ferdî veya topluluk halindeki bütün parazitleri süpürücü bir salâha müteveccih her türlü hususî teşebbüslere destek olur.

Ulusal faşist partisi aşağıdaki hallerde harekete geçer :

a) İşçi veya patron kurumlarının bunlardan doğan mes'uliyetlerle beraber hukuken tanınmaları münasebetiyle zümrelerin ve sınıfların başı bozuk mücadelelerini nizam altına almak ;

b) Halk hizmetlerinde grevi yasak etmek ve aynı zamanda icra kuvvetinden ve ihtilâf halinde bulunan işçilerden veya memurlardan ve halkdan birer hey'etden mürekkep olmak üzere hakem mahkemeleri teşkili hakkında kanun neşr ve tatbik etmek.

Mülkiyet siyaseti:

Mülkiyetin hedefi ulusun ekonomi ve tarih itibariyle ilerilemesini temin etmeğe muktedir ferdler yetiştirmek, halkın ahlak ve irfan seviyesini yükseltmek, her sınıftan müdürler muhitini mütemediyen yenileyebilecek en güzel unsurlar yetiştirmek olacaktır. Bu hedefe varılmak üzere şu tedbirler düşünülmüştür :

1 — Okuma yazma bilmiyenler için mektepler yapılmak vesair çareler bulunmak ve devletce lüzum görülecek her yola baş vurulmak suretleriyle mücadeleyi teksif etmek ;

2 — Mecburî tahsili lâzım olan mektepleri açabilecek komünlerde altıncı sınıfta dahil olarak altı seneye iblâğı, diğer komünlerde okuma yazma vesikası almayı mecburî kılmak ;

3 — İlk mektepler, her şeyden evvel memleketin müstakbel askerlerinin bedenene ve ruhan kalkınmalarını temin edecek suretde büsbütün ulusal bir şıar ile idare olunmak ;

4 — Orta mektepler ve fakülteler programları ve verilen derslerdeki gaye devletce kontrol edilmek üzere serbest olmak ve zabitlerinin yetişmesini kolaylaştırmak üzere mekteplerde ilk askerî terbiyeyi temin vazifesi devlete ilgili tutulmak ;

5 — Öğretmen yetiştirmeğe mahsus okulları çoğaltmak ve bunları tamamıyla tek bir ruh içinde yoğurmak ;

6 — Ulusun istihsal kabiliyetini yükseltmek ve orta teknik adamları yetiştirmek üzere sen'at ve ziraat erbabının malî ve tecrübî yardımlarından istifade suretiyle toplu bir plân dairesinde meslek, sen'at ve ziraat okulları açmak, bu gaye uğurundaki hususi teşebbüsler devletce tamamlanmak ve tanzim edilmek ve icabeden yerlerde devlet bunların yerine geçmek ;

7 — Orta okullarda klâsik esasa birinci derecede ehemmiyet verilmek, talebe lâtinceyi öğrenmek ve Fransızca ana dili yanında artık tek teyid kuvveti olarak kalmamak ; bu müeyyideyi mntakalara, bahusus ülkenin muhtelif hududlarına göre seçmek ;

8 — Kontrol altında ve hükûmete mal edilen kurumda mekteplere dair her türlü kolaylıklar,

talebe tahsisatı, ilâh birleştirilmek, bu kurum tarafından ilk sınıflardan itibaren talebe içinden en zeki ve en çalışkanlar ayrılarak bunlara yüksek tahsil verilmek üzere icabında masraflara katlanmak;

9 — Muallimleri, müderrisleri, orduyu yetiştiren zabıtları ekonomi ve ruhî bakımdan göz önünde bulundurmak ve vazifelerinin kudsiyetini hem kendilerine, hem de halka telkin edecek surette refahlarını ve kültürlerini artırıcı çareler bulmak.

Adliye :

Ahlakı yükseltme için kurumlar, suçlular için mektep, ıslah evleri ilâh ilâh açmak, fenalıkları önlemek ve tedavi etmek; cezayı cemiyeti zarardan korumak gayesilye korku ve ıslah çaresi halinde kullanmak, bu ikinci çareyi teeminen ceza sistemlerini hıfzıssıhha icabına göre kurmak ve mahpusları çalıştırarak sosyal bakımdan düzeltmek.

Hususî mahkemeler kaldırılmak. Partice askerî ceza kanununu tadiline bakılmak. Muhakeme usullerini işleri az zamanda çıkartabilecek şekle koymak.

Millî müdafaa :

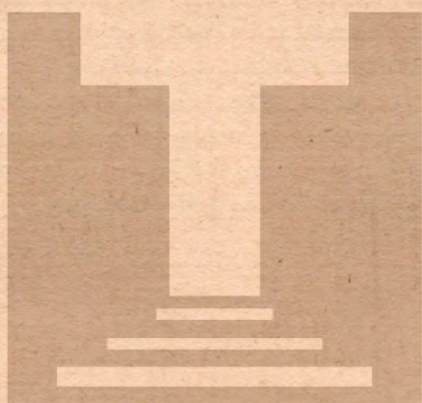
Her erkek vatandaş askerlik yapmaya mec-

burdur. Ordu müsellağ millet şekline doğru gitmek ve ulusal menfaatleri korumak gayesiyle içinde ferdi, kollektif, ekonomik, ruhi, sinaî, ziraî her kuvvet tamamen kaynamak ;

Parti ihtiyaç halinde hemen tam ve mükemmel teşekkülde bir ordu çıkararak bununla bir taraftan memleketin hududlarını bekletebilmek, öte taraftan ulusun tehlike ve şeref anlerinde sonsuz kaynaklarından verebileceği insanları, fikirleri, vesaiti hazır halde tutabilmek ;

Ordu, aynı gaye uğurunda okul ve spor cemiyetleriyle elele vererek vatandaşların bedenlerini ve ruhlarını harbe, darbe kadir ve vatan yolunda feda olmaya hazır ilk askerî terbiyeyi vermek mecburiyetindedir.

TÜSTAV

TÜSTAV

V

1922, Zafer Yılı

Hükümet kötürüm :

İç savaşın son yılına bakılınca göze iki şey çarpar. Birincisi hükümet yoktur. Çok kere nezaret de yoktur. Bonomi kabinesi 2 şubatda düşer. Ayın ancak yirmi beşinde Facta bir kabine teşkil eder. Buna göz yumulması kimseyi korkutmasından ve bir şey yapamayacağı bilinmesindedir. Temmuzun 19 unda Facta düşer. Bu garip varlık parlamento perdesinden artık ebeden silinmiş sanılır, halbuki yerine geçirilecek kimse bulunmadığından ağustosun birinde Facta ikinci bir kabine teşkil eder. Müsolini'nin tâbirince bu bir hükümet değil, bir nazırlar topluluğudur. Gerçi ortaya bir kabine çıkmışsa da hiçbir otorite yoktur, nazırlar bir hükümete lâyük olacak

suretde tedbirler almakdan..sosyalistlerin de, nas-
yonalistlerin de, halkcılarının da hoşuna gitmemekten
korkarlar; hükûmet böyle bir aciz içinde hadise-
lerin önünü almağa değil, onları ancak geciktire-
bilmeğe yarayabilen ikinci derecede tedbirler için-
de, parti mücadelelerinin son safhalarına seyirci
olmakla kalır.

İşbu 1922 yılında göze çarpan ikinci vak'a
silinen otorite yerini faşistliğin günden güne daha
fazla tutmasıdır.

Faşist mangaları :

Faşizm, mangalarını kurarak büyük ihtilâl ma-
nevralarını yapmaktadır. Mangalar harp nizamı
üzere tertip edilir. Bunlarda büyüklere hürmet
ve itaat kat'i bir düsturdur. Artık siyah gömlekten
ibaret bir üniformaları, iri kara püsküllü kara
bir şapkaları vardır.

Silâhları: ellerinde bu tarihten sonra manga-
nello adıyla şöhret bulmuş bir cob, ceblerinde
bir hançer ve kesesi müsait olanlarda bir rövol-
verdir.

Artık ortada on onikişer Kara Gömlek-
lilerden mürekkep 1920 ve 1921 deki mukatele
seferleri mevzuubahs değildir ; şimdi ortalığı çok
sayılı teşekküller almıştır. Faşistleri sokak mu-
harebelerine, meydan stratejilerine alıştırmak lâ-
zımdır. Bu stratejiler sayesinde çok kere çabuk
bir hareket, ince bir hiyle ile büyük bir çarpış-

manın önü alınır. Ve faşistlere, gene faşist ceza tertip heyetlerinde muvaffakiyet temin edenler yıldırım gibi inmek vasfını alırlar ve kızillar tetik durdukları halde gene baskına uğrarlar ve âdet üzere polis gelinceye kadar iş olacağına varır.

Alay bayraklarında olduğu gibi faşist bayraklarına da büyük zaferlerinin adı yazılmak âdet olsaydı bu 1922 yılı için Kara Gömleklilerin kara bayraklarına Fiuma, Bolzano, Ferrare, Bolonya, Novare, Raven, Parm isimleri yazılmak lâzım gelirdi.

Artık faşizm taaruz halindedir. 1920 ve 1921 yılları kendisine markscılığı tedafüi bir hale sokmak için kifayet etmiştir, Üç yıl birbiri arkası sıra kızıl günler gelip geçmiştir. Şimdi on ay müddet şehirler Kara Gömlekliler tarafından işgal olunacaktır.

Fiuma, 1—15 mart ; Bolzano, 30 eylül — 3 birinci teşrin. — Evvelâ birbirine benzeyen iki vak'a vardır :

Roma hükûmeti politika savaşında olduğu kadar, tam mânasiyle ulusal politikasında da zaıftır. Ürkeklik, mes'uliyet ve dedikodu korkusu, sosyalistlerin feragat manilerine boyun eğmek, İtalya'nın dünyada oynayacağı rolü bir türlü kavrayamamak gibi sebeplerle liberal hükûmet bir taraftan *d'Anunzio*'nun işgali ile hükûmete rağmen İtalya'ya maledilmiş olan Fiuma havalisinden, öte taraftan *Yukarı Adija* mıntakasından ibaret

yeni ülkeleri idareyi bir türlü kavrayamaz.

Fiuma'da olsun, Bolzano'da olsun italyan unsuru, eski Avusturya rejimini temsil eden kimselerin dileklerine teslimiyete her an hazır bulunan hükümeti bir türlü yanlarında bulamaz.

Fiuma'da Zanella mücerret faşist düşmanı olduğu için muvakkat hükümet başkanlığına seçilmiştir ; halbuki Fiuma bütün Kara Gömleklielerin gözbebeğidir ; yeni İtalya'nın eski İtalyaya karşı büyük çapda ilk kanlı savaşına orası sahne olmuştur. Zanella etrafında muhafızlarla gezer, halbuki bu muhafızların hepsi açıktan açığa ıslavlardan alınmıştır.

Bu muhafızlarla faşistler arasında ister istemez çarpışmalar olur. Bir takım nümayişler sırasında bir çok Kara Gömleklieler yaralanır ve martın birinci günü Alfred Fontana isminde faşist bir mektepli nişanlısıyla gezerken muhafızlar tarafından öldürülür. Gene o günün akşamı iki faşist yaralanır. Faşistler Fiuma'nın italyanlığının yeniden ortaya atılmasına meydan vermek istemezler. Ayın üçüncü günü bir takım asker vali konağına hücumla kalkar. Bir faşist ölür, birçokları da yaralanır. Bu aralık Fransua Giunta bir kaç fedâi ile birlikte limanda rıhtıma yanaşmış bulunan bir deniz altı şassörünü zapteder ve açığa çıkar. Kıyıda iki kilometrede durur, topu doldurur ve vali sarayını ateş altına alarak mühim hasar verir. Pencerelelerin birine beyaz bayrak çekilir. Bu beklenmedik top ateşi ve faşist-

lerin hareketi karşısında puslayı şaşırın Zanella ihtilâlcileri çağırır, istifa eder ve politikadan ömrü oldukça çekildiğine dair bir beyanname imzalar. Başında faşist Giuriati olduğu halde bir ulusal koruma komitesi şehrin idaresini eline alır. Avrupa diplomasisi 1919—1920 deki delice hareketlerine rücu etmek istemezler. Yugoslavya, Fiuma'da Fiuma meselesinin 1918 de umumî aranın verdiği şekilden, yâni bu yerin İtalya'ya mal olmasından başka türlü tesviye şekillerine karşı her şeyi göze alacak italyanlar daima bulunabileceğini kafasına koymaya başlar.

Fiuma bekciliğinde kusur etmeyen faşizm Yukarı Adıca'yı da öylece İtalya'ya kat'i surette maleder.

Durum Bolzano'da olduğundan daha biçimsizdir. Halk Avusturya'yı Fransova Jozefin sihir-kâr devrinde tanımış, halbuki İtalya'nın harp sonu güçlükleri içine düşmüştür; İtalya harpten gerçe muzaffer çıkmış ise de markscılığın bozguncu hareketleriyle zabitleri muztarip, askerleri inzibatı kaybetmiş, hükûmeti zayıf bir halde göze çarpar. Bir surette ki, 1922de Yukarı Adica'da italyan bayrağı ancak askerî kışlalarda bulunur. Yukarı Adica'nın çermen unsurları bütün çermen ırkı gibi ancak kuvvetten anlar. Nasıl ki, Bolzano şehremini olan Peratoner almanlara fazla mütemayil olan hissiyatını saklamaya lüzum görmez. Hükûmet bu suretle bir ikilik rejimi

kurulmasına meydan vermişdir ve bunun neticesinde İtalya hiçbir prestij kazanmamıştır : italyan mektepleri fakir, cermen mektepleri zengindir ; Bolzano polisleri hâlâ Habsburglar zamanındaki üniformalarını giyer;italyan papası idaresinde tek bir kilise yoktur.

Adliyede hâkimler ve memurlar italyanca bilmezler, yahud bilmez görünürler ; bunun neticesi olarak italyanlar arasındaki davalar alman diliyle görülmek, italyan şahitler almanca ifade vermek lâzımgelir. Şhremini meydanlara Avusturya isimleri verir. Böyle bir durumda eylülün otuzuncu ve birinci teşrinin birinci günleri Visans, Tranto, Mantu, Kremon faşist fedâileri Bolzano'da toplanırlar. Strac, dö Stefani, Farinacci, Giünta, elebaşlarıdır. Mekteplerden, sokaklardan cermen ismini taşıyanların isimlerini değıştirirler.

Ayın ikisinde belediye dairesinin muhafaza askerleriyle çarpışıp yirmi kadar yaralı vererek belediye dairesini işgal ederler. Sarı ve kara renkli belediye bayrağını ve bir Avusturya bayrağını ganimet olarak zapteder ve daireye kendi renklerini taşıyan bayrağı dikerler.

Ferrare (mayıs)..—Mebuslar, sosyalizmin eski müstahkem mevki olan Ferrare'yi kendilerinden bezginlik göstererek faşistliğe rağbet göstermiş olmasından dolayı cezalandırmak isterler.Sosyalistler o ara bir dolap kurarlar ; hükûmetin üzerine nüfuz icra ederek o nisan içinde Ferrare'de tar-

laları başdan başa işsizlik kapladığı halde nafia işleri için bu havaliye bermutad verilmekte olan onbeş milyonluk tahsisatı durdururlar ; maksatları halkı yoksul bırakıp kendilerine faşistlerin hükûmetten bir şeyler koparamıyacağını göstermektir.

Ferrareli olan İtalo - Balbo Müsolini ile uyularak Ferrare'de tez elden 60.000 faşist ve faşist muhibbi toplamaya karar verir. Tâlimat vermek ve ne yollardan, ne zaman, ne yapılacağını tâyin etmek üzere bütün bu havaliyi dolaşır. Her faşist üzerinde 72 günlük ekmek ve soğuk yiyecek getirmeğe mecbur tutulur.

Mayısın onunda toplanma emri dağılır ; bu emir köylere, kasabalara ayın onbirinde varmış bulunur. Gece yarısı seferberlik başlar. Takımlar sandalla, bisikletle, kamyonla, yaya olarak yürüyüşe girer. Ayın on ikinci günü sabahı fecir ile beraber 63.000 faşist mantolarıyla göğüsleri örtülü, erzak torbaları sırtlarında dolu, kunduraları toz içinde olarak Ferrare şehri kapılarına dayanır. Şehirde bulunan faşistler geceleyin şehirle İtalya'nın diğer kısımları arasındaki muhabere vasıtalarını kesmişlerdir.

Kara Gömlekliler şehri işgal ederler. Mektepler kışla ittihaz edilir ; yeni bir emre kadar oteller, lokantalar, mağazalar kapattırılır. Şehrin kapılarını nöbetçiler bekler, tramvaylar durdurulur. Askerler geldikçe bir malûmat şubesi kurulur ve karavana yerleri gösterilir, yatacak yerler bulunur, elzem olan adresler dağıtılır.

Balbo vali ile görüşmüş ve nafia işleri verilmeden Kara Gömleklilerin şehirden bir adım atmayacaklarını bildirmiştir. Kırk sekiz saat mühlet verdiklerini, bu mühletin geçmesiyle asıl harekete başlayacaklarını, polise aksi bir emir verilmemesini söylemiş, ve çünkü ters bir muamele karşısında 63.000 Kara Gömleklinin hiç bir şey tanımayacaklarını anlatmıştır. Ferrare'de valiyi vaziyete hâkim kılacak kadar ne asker, ne de polis yoktur. Bir kere bir baskına uğramıştır, onun neticelerine katlanması zarurîdir.

Roma'ya nafia vekiline telefon edebilir, fakat nazır yoktur, Cinava'da konferansdadır.

İlk işgal günü Kara Gömlekliler soğuk mısır ve kestane hulâsasını, peynir gibi dağarcıklarından öteberi yerler. Hali, vakti yerinde olan faşistlere bile lokantalara gitmek memnudur. Zaten işgal müddetince buralar kapalıdır; bu kabil faşistler de dersanelerde, sokaklarda yerler ve nevalerini fakir işçilerle, köylülerle paylaşırlar.

Bu nümayişçiler alayının heyecanını canlı tutmak için öğleden sonra açık havada büyük bir miting yapılıır. Hareketin muhtelif şefleri birbirini rahatsız etmemek üzere kâfi derecede uzak kürsilerde aynı zamanda nutuklar verirler. Akşam olunca gene mekteplere ve sokaklara dağılır. Çoğu paltolarına örtülür, savaş meydanlarında yatarlar. Herbiri askeri nöbete girer.

1919 ve 1920 de kızıklar tarafından şehirlerin işgali geceleyin dükkânların yağmasıyla başladı,

bunlar hep sarhoş bir halde idiler. Sokağa çıkmış bulunan burjuvalara sopa çekilir, başlarında şapka bulunan kadınlara hakaretler yağar, az çok da ıslatılırlardı. 1920 mayısında Ragusa'da olduğu gibi çok kere: — Konaklarınızda biz oturacağız, karılarınız bizim keyfimizi yapacak!.. nağmeleri yükselirdi. Halbuki faşistlerde nizam ve intizam vardır. Bu unsurlar başka, imanları da başka idi ve Balbo 1922 *jurnal'ında* Ferrare'nin 48 saat işgali sırasında tek bir mektep camının kırılmamış olmasıyla hakkıyla öğünebilir. İçlerinden müfritler valiyi hapsedmek fikrine düşmeleriyle Balbo müdahale eder ve önlerini alır.

Faşizm de kuvvete müracaat eder, şiddet gösterir, fakat bunu ancak bir hakkı yerine getirmek için ıztırap içinde yapar; bu, daha sonraları Müsolini'nin dediği gibi, intizam içinde bir şiddettir, makul ve merdanedir.

Balbo uyumaz, devriye dolaşır, nöbete girer, ertesi sabah askerlerine lâzım olan 20.000 kilo ekmeği pişiren fırınlara bakar. Sabah olurken sokaklarda geniş kazanlar kaynar, Kara Gömlekliler kalkar kalkmaz kahvelerini hazır bulurlar.

Sabahleyin Balbo vilâyete gider.

Faşistlerin eliyle kurulan biricik yoldan alınan haberler valinin Roma'ya gönderdiği memurların hükûmetle temasa girdiğini ve hükûmete ya Ferrare'de isyan çıkması mes'uliyetini üzerine almasını veya 15 milyonluk nafia tahsisatının veril-

mesini bildirdiğini öğrenir ve nazırın faşistlerin dileğini terviç ettiği anlaşılır.

Balbo bukadarla kalmak istemez. O, vaitlerin iç yüzünü iyi bilir. Bu vaidin realite olması kat'ileşmedikçe 63.000 e varan kuvvetini dağıtmaz.

Akşamı vaidin teyidini mutazammın olarak hükümetten bir telgraf gelir. Balbo telgrafı askerlerine okur ve memnuniyet avazeleri ortalığı kaplar. Balbo Kara Gömleklilerden Ferrare'de bir gece daha kalmalarını ister. Giden heyetin dönmesini beklemeli, onların ağzından da vadin resmî bulunduğunu duymalı, der.

Gece bir hadise olmaksızın geçer.

Sabahleyin hey'et gelir. Hey'et üyelerine bir hafta sonra ilk kredilerin mıntaka memurları emrine verileceği temin edilmiştir.

Maksat hasıl olmuştur. Balbo dağılınmasını emreder. Kara Gömlekliler köylerine, kasabalarına Giovinezza'nın şen teraneleriyle ve gene büyük bir intizam ile dönerler. Büyük bir nizam ve intizam ile; çünkü bu serbestçe, rıza ile teba'iyet edilmiş bir nizam ve intizamdır.

Novar (Temmuz). — Novar vilâyeti temmuz ayında 4000 Kara Gömlekliler tarafından işgal edilir. Başlarında Vechi vardır. İşgalin sebebi şurada burada tecavüz edilerek birçok faşistin öldürülmüş olmasıdır. Tracat'da, Cerano'da, Barenngo'da, Novar'da ciddi çarpışmalardan sonra halk evleri bombalarla yıkılmış, ateşe verilmiş

veya işgal olunmuştur. Bu münasebetle kızılılarla faşistler arasında karşılıklı ağır matrak ziyafetleri çekilmiştir.

Bolonya (mayıs - haziran). — Bir taraftan sosyalistler ve komünistler, öte taraftan faşistler arasında hadiseler mayıs ayı içinde hergünün işi haline girer. Vali Mori "Son sollarla son sağlar," arasında bir fark olmadığı kanaatine varmıştır.

Kara Gömlekliler açıkça Mori'nin azlını veya kaldırılmasını temin etmek üzere Bolonya'yı işgale karar verirler.

Bolonya baskınının tesiri Ferrare baskını derecesinde büyük olmaz. Şehirde topu 20.000 faşist toplanmıştır. Sonra hükûmet burda yılmıyarak kuvvet istimal edebileceğini göstermek ister. Faşistler şehri süvari askerlerle dopdolu bulmuşlardır. Vali lüzumu halinde mitralyöz otolarını kullanacağını bildirir.

Hal böyle iken şehir beş gün, gözleri kuvvetten yılmıyacağını anlatan Kara Gömleklilerin işgalinde kalır, hükûmetin askerleriyle vuruşmak mecburiyeti görülür. Askerlere serbest tutulması emri verilmiş olan şehrin ortasında kâin Viktor—Emanuel meydanını işgal etmek üzere faşistler bir çok defa şu yolu muvaffakiyetle tatbik etmişlerdir :

Yarım bölük kadar Kara Gömleklili meydanın bir köşesindeki asker kordonuna bağıra çağıra,

şarkı söyliyerek hücumla geçer.. Gürültüde o raddeye varılır ki, intizamı korumaya memur diğer taraftaki askerler, tehdit olunduğunu vehim ettikleri o ilk noktaya doğru akarlar.O ande Kara Gömleklilerin büyük kısmı meydanın tam mukabil tarafından harekete girer, orada azalan saflar arasına sokulur, gafil avlanan askerlerin arkalarında yeni bir saf kurarlar. Süvari askerler isyan zamanlarında mutad olan yokarkı usulle kaybettikleri yeri hayvanlarını arka arka geriletmek suretiyle,almaya çalışır. Buna karşı faşistler ceblerinden donanma gecelerine mahsus fişenk ve emsali şeyler çıkararak patlatmaya başlarlar, hayvanlar huysuzlanır, şahlanır, hatta üzerlerinden süvarilerini attıkları olur. Meydanın karşısından dönen süvariler atlarının göğüsleriyle tazyika kalkınca da faşistler uçlarına mendillerini bağladıkları sopalarını hayvanların başlarının üstünde sallamaya başlarlar ; bunlar da ürker ve bir adım ilerlemezler .

Faşistler geceleri sokak kapıları aralıklarında, saman üzerinde uyurlar. Haziranın ikinci günü Ferrare'den bisikletli 2000 faşist imdada gelir, fakat Roma merkezinden faşistlere şehrin işgaline nihayet verilmesi emri gelmiş,nümayiş kâfi görülmüştür : Vali Mori cenub vilâyetlerinden birine gönderilecek ve yerine yakında bir başkası gelecektir. Bundan başka Bolonya havalisinde marksıcılarla faşistler arasında birçok hadiseler çıkmış, iki taraftan ölenler, yaralananlar

olmuştur. Müsolini kızıkların ayrı ayrı yerlerde parça parça ve bu itibarla akamete mahkûm, fakat gene de kanlı ve binaenaleyh fırkayı itibardan düşürebilecek isyan hareketlerine cevap revaç vermek istemez.

Valinin yerine bir başkasının gelmesi ve karışıklıklar dolayısıyla tevkif edilen arkadaşlarının tahliyesi üzerine Kara Gömlekliler büyük bir intizam içinde dağılırlar.

Bu da faşistleri nizam askeriyle karşılaşmak, ihtilâl inzibatına alışmak, katı yerlerde yatıp kalkmak, nefer tayını ile olup bitmek, muhtelif sınıflardan gelen unsurlar arasında sade ve müessir bir kardeşlik kurmak hususlarında bir manevra yapmak yerine geçer.

Sien vilâyeti (eylül). — Bazı çift çubuk sahipleri durumun ters gitmesinden gûya istifade ederek eylül ayı içinde sosyal vazifelerini hatırdan çıkarmak yolunu tutarlar. Bunlardan bir kısmı işlerini bırakan rençberlerle bir türlü uyuşmak istemez, hatta bunları ayaklandıracak bir hal alırlar. Mahalli faşistler harekete geçer, ve kızıklar karşı gösterdikleri şiddet ile fakat aynı derecede intizam ile sürülmemiş tarlaları ve San Giminyano, Casole, Serre di Rapolano, Poggibonsi çiftçilerine ait olup kısmen sürülmüş bulunan tarlaları işgal eder. Faşist gazeteler faşistlerin, yer sahiplerince işçi sınıfını orta çağlar ha-

yatına atmak suretiyle körü körüne kullanılabileceğinin kafalardan çıkarılmasını.. Kara Gömlüklerin her türlü ifratlara hücum ederek ulusal hak ve adâleti koruma vazifesine daima sadık kalacağını, herkese “herkes için yaşama,,ih-tiyaç ve hakkını tatmin edeceğini anlatırlar.

Raven. — Gündeliklerin miktarı ve mahsulâtı kızıl arabacılarının yalnız kendileri taşıyıp faşist arabacılara iş bırakmamak arzusuna düşmeleri Raven’de temmuz ayının yirmi altıncı günü gayet ağır bir durum peyda etmiştir.

Balostrazi isminde bir işçi kızılıarla faşistlerin çarpışmaları sırasında öldürülür. Faşistlerle kızılların sokakta karşılaşp da matraklarla döğüşmemeleri, bıçak ve rövolverin işe karışması görülmüş şey değildir. Kızılların oturduğu mahallelerde dolaşanların vay haline ! Sosyalo - Komünistler şehre köylerden adamlarını getirirler. Şehri bu işgal teşebbüsü karşısında faşistler de kendi taraıdarlarını çağırırlar. Ateşli Romanya'nın Raven şehrinde kanlar kaynar, her tarafa saçılır. Buranın iri yarı, mükemmel kereste gibi dolgun yüzlü ahalişi bütün İtalya’da ilk bakışta tanılır. Yardımcı faşistler başdan ayağa kadar silâhlanmış olarak yetişmiştir.

Şehirde cümhuriyetcilerin çoğu faşizm muhibidir ; netekim 1921 seçiminde reylerini onlara vermişlerdi. Fakat şimdi şefleri Roma’da kızılılarla beraber *İş Birliğine* bağlıdırlar. Raven’de

cümhuriyeciler ya faşizmi veya sosyalizmi tercih etmek mevkiindedirler. Boş bir takım müzakere-lerden sonra faşistler cümhuriyecilerden ya kendileriyle birleşmelerini yahud aleyhlerine geçme-rini mutlak olarak isterler ve bir dolap sayesinde cümhuriyecilerin Halkevine el koyarlar. Faşistler o sırada kendilerinden öldürülmüş olan birine cenaze merasimi esnasında bir hâdise'ye meydan verilme-mesi için bekliyen polisin elinden cesedi kaçı-rır-lar. İşi idare eden Balbo merasimin sükûn dai-resinde yapılabilmesi için validen muhafız kuvveti ister. Zabita kuvvetleri göz dolduracak kadar Kara Gömleklilerle cenazeyi götürürler. Onlar yolda iken birçok faşistler halkevini basar ve içindeki bir kaç cümhuriyeciyi kapı dışarı ederler. Faşistler orackta meydanlıkta siper kazar, kapıları di-kenli tellerle örer, pancurlarda mazgal delikleri açarlar. Şimdi ey cümhuriyeciler, şu halkevinizi yeniden elinize geçirmek isterseniz, bizim an-la-sırsınız, feillâ bu güzel yuva ateşe verilecek, kül olacaktır. Halkevi, aynı zamanda Kooperativlerin mühim bir deposudur, partinin bütün serveti bu-rada toplanmış gibidir.

Akşam üstü faşistler kendilerinden birinin öl-dürüldüğünü haber alırlar. Faşist şeflerinden Ar-pinati yanında bir iki arkadaşıyla otomobille bir yere giderken üzerine ateş edilmiş, Arpinati'nin yanında oturan Montanari vurulmuş, ölmüştür. İntikamı alınmalıdır. Buna göz kapamak, ceza ver-mek doğru sayılmayacak kadar şehirde müsellah

Kara Gömlekliler vardır. Hemen o akşam sosyalist kooperatiflerinin vilâyet kurumu depolarında yangın çıkar, her şey kül olur, kızıl birliğin hakikî hazinesi dumana kalbolur. Bu münasebetle de askere oyun oynanmıştır. Hükûmetce bu depoların kapısı muhafaza altında idi. Fakat beş on faşist oraya yakın bir sokakta iki siyasal hasim parti arasında mühim bir çarpışma oluyor-muş gibi büyük bir gürültü çıkarırlar, havaya silâhlar boşaltırlar, kapıları bekleyen kuvvet gürültü gelen tarafa seyirtir. Onların kapıdan ayrılma-riyle beraber yakında saklı bulunan bir takım faşist içeri dalar ve yangını çıkarır.

Balbo bu işe dair gazetesinde şunları yazmıştır :

“Faşistler bu kabil hareketlere ancak mutlak bir siyasal zaruret halinde tevessül ederler. Zaten iç savaşta yarı tedbir olmaz. Muharebede düşman cephaneliği ne fikirle ateşe verilirse bize rehberlik eden de aynı fikirdir. Faşistler bedava olarak öldürülemezler.,” Partinin Roma’daki müdürleri bu faşist hareketinin kanlı ve faydasız bir isyana dönmesinden korkarlar. Balbo’ya hususiyle cümhuriyetçilere karşı bir hareketde bulunmaması emri verilir. Cümhuriyetçilerin reyleriyle meb’us seçilmiş olan faşist *Grandi* ve yine faşist şeflerinden *Terruzzi* ertesi gün Raven’e yetişirler ; cümhuriyetçiler sosyal ıslahat programlarının ve vatan severliklerinin faşist hareketleriyle uygun düşmesi lüzumunu telkin edecek bir

anlaşma yapılır. *Macini* ne *aribaldi* bir gölgede musafaha edecekler demek olur. Cümhuriyetçilerin halkevi Kara Gömlekliler tarafından merasimle geri verilir. Cümhuriyetçilerin çarhacı denilen ve kırmızı gömlek giyen askerî teşekkülleriyle Kara Gömlekliler birbirini selâmlar. Mütemadiyen *Mameli* ve *Giovenezza* marşları çalınır.

Dağılma başladığı bir sırada bir Kara Gömleklinin kurşunla öldürüldüğü haberi gelir. *Grossi* kızılar semtine gitmiş, kendisine arkadaşları bunu yapmamasını söylemişler, on sekiz yaşlarında olan bu delikanlı :

— Neden ? Artık korkacak ne var ? Uzlaşıl-
madı mı ?

demıştır. Halbuki hem *Grossi*, hem de arkadaşları rövolverlerle karşılanmış; *Grossi* ölmüş ve bir takım faşistler yaralanmıştır.

Faşistler buna derakap mukabele etmişler, komünistlerin iki toplantı yeri yıkılmıştır. *Balbo* polis müdürüne gider, *Raven*'de halen mevcut binlerce faşistin mütareke imzalanmış olmasına rağmen *Grossi*'nin öldürülmüş olmasından heyecana kapıldıklarını, kendilerini tutmak zorlaştığını ve bundan böyle tâmiri imkânsız bir takım hâdiseler tekevvününün önünü alabilmeyi teemin edemeyeceğini söyler ve adamlarını *Raven*'den uzağa götürebilmek üzere lâzım olan kamyonların derakap verilmesini ister. Müdür rededer, *Balbo* ısrarda bulunur ve bu işi kolaylaştırmadığı halde şehirde çıkacak bütün belâların mes'uliyetini üzerine

almış olacağını tekrar düşünür. Müdür telâşa düşer ve aranılan kamyonları getirtir. 26 yaşını büyültmek üzere bıyığına, sakalına düzen vermeyi bilen Balbo'nun dudakları güler. Kara Gömlekliler tüfenkleri dizleri arasında olarak kamyonlara yerleşir, yola çıkarlar.

Müdür nefes alır.

Balbo'nun kendine mahsus bir plânı vardır. Marksçıların hatırasında bu dizi dizi kamyonlar hâlâ *ateş sütunu* adıyla anılır. Çünkü bu kamyonlar durumdan istifade ederek yakın köy ve kasabalardaki bütün kızıl mahfillerini cezalandırmaya gitmiştir. Ayın yirmi dokuzuncu günü saat onbirde başlayan bu sefer ertesi sabah durabilmiştir. Bütün öğle sonu ve bütün gece bunların geçtikleri yerlerden yangınlar çıkmıştır.

Kanunî grev:

Faşist aleyhdarlıklarından dolayı memleketten çıkarılmış olanlar yazdıkları makalelerde, kitaplarda faşistlerin 1922de Roma üzerine yürüyüşlerinin hiçbir zahmete mal olmadığını söylerler. Bundan maksatları Kara Gömleklilerin yaptıkları ihtilâlin âdiyen bir hükümet devirmekten ibaret olduğu kanaatini vermektir. Bu yazıları yazarlar sözlerinin sonu önünü tutmadığına ehemmiyet vermiyerek 1922 de bolşevikliğin düştüğünü ve ondan sonra zaferin sosyalistlere yahut cumhuriyetçilere, yahut da halkçılara teveccuh edeceğini

söylerler ; bir kere ne de olsa sosyalistlik markscılık müncer olur. Sonra zaferin bu üçünden hangisine müesser olacağını açık ve kat'i olarak tâyin etmezler ; çünkü buna kudret yoktur. Halbuki onların bu sözlerinde İtalya'da ihtilâl çıkarmaya kabiliyetsizliklerinden ve faşistliğin ve nasyonalistliğin daima artan ve daima daha şedit mukabelelerinden dolayı komünistliğin artık hâd safhasında değilse bile komünistlikden, sosyalistlikden ve cümhuriyetçilikten ibaret üç büyük parti tarafından temsil olunan demagojinin kuvvetli bir teşekkül olan *İş İttifakını* teşkil ettiğine ve bunun da az çok diğer bir demagoji'den başka bir şey olmayan halkçı katolik partisine dayandığına işaret vardır.

Temmuzun 19 unda Fakta kabinesi düşer. Bir taraftan sosyalistlerle halkçıları hoşnut etmeye, öte taraftan faşistlerle nasyonalistleri kırmamaya bakmak suretiyle kabine, mecliste istinat noktalarının hepsini kaybetmiştir. Parlamenter rejimin bu son buhranı uzundur, bir ağustosa kadar sürer; parlâmento millet muvacehesine son bir defa daha kelime canbazlığından.. gerçek ve yürümeye azmetmiş bir çokluğu bir bayrak altına tophiyabilmekte acizden..ibaret acınacak bir manzara ile çıkar.

Faşist düşmanı olan partiler bu kat'i düşkünlük üzerine Kara Gömleklilerin büyümeleri tehdidini koklarlar. Genel bir grevin getireceği felç ve bunu bir parlâmento oyununa bağhyabilmek

yollarıyla faşistlere iktidar yolunu kapamak için bir manevra yapmayı düşünürler.

Ancak demagogileri telif etmek, imkânsız dememek için, pek güçtür diyelim. Bu İtalya'da 1922 de *İş İttifakı* (1) ile sabit olduğu gibi tam on yıl sonra, 1933'de Almanya'da da sabit olmuştur.

Cümhuriyetçi - sosyalistlerin tunç cephesi Nazi alevi karşısında tereyağı gibi eridi. İş ittifakı birçok beygirler tarafından muhtelif istikametlerde çekilen bir araba gibidir. Yenilenen faşist hücumları önünde her dört parti sıkışıp tutunmak mecburiyetini duyarlar, fakat gerçek bir anlaşma yapamazlar, çünkü demagogileri kendi kendilerini çürütmeksizin birbirine fedakârlık gösteremezler, çünkü temelleri, savaş için elzem olan her türlü inzibatı inkâr ve en iptidai realiteleri istihkar etmektedir.

Genel selâmet adıyla bir nezaret kurmaktan bahsolunur, fakat tamamen faşist aleyhdarı olmayan halkcılar, cümhuriyetçiler, sosyalistler de vardır. Bil'akis halkcılar markscıların yanına geçmekten çekinirler; cümhuriyetçilerle sosyalistler ise katolik harekerlerine tam bir inan gösteremeyecek surette klerikallere sık sık husumet göstermişlerdir.

Temmuzun otuzunda sansasyonel bir vak'a çıkar. Filip Tüراتi sınıf prensibi an'anesini çiğneyerek kral ile görüşmek üzere Kirinal'e gider.

1. — Alleanza del Lavoro.

İhtiyar sosyalist şefi hükûmdarın karşısında tartılı bir lisan kullanır. Sosyalistlerin ne de olsa okadar kötü olmadıklarını, artık kralı yıkmak ve —Ekaterinenburg modasını terviç ederek— karısı ve kızları ve oğlu ile birlikte kül etmek mevzu-bahs olmadığını anlatır. Hayır, artık istedikleri birkaç maroken koltuktur. Sosyalistlerin ileri gelenlerinin hepsi, yahut çoğu büyük, küçük burjuva, irat sahibi veya profesördür.

Haşmetmeab! Elbette böyle ciddi ve yer yüzünde cennet getiren servet sahibi kimseleri bırakıp ta iktidar mevkiini Kara Gömlekliler meczuplara tevcih buyurmazsınız! Müsolini'nin 1913 de ortaya vurduğu müfritliği ve faşistlerin başında bulunan Grandi'lerin, Balbo'ların cümhuriyet tarafdarlığını göz önüne alınız! Hele Müsolini'nin okadar mutemedi olan parti kâtibi Mişel Bianki'nin ne derece müfrit bir sendikalist olduğunu ve gene bunlardan Rosoni'nin endişe verici halini bir iyi düşününüz! Dikkat buyurun, Haşmetmeab, dikkat! Şayet bizi iktidar mevkiinden uzak tutar, bizim şeraitimizi üzerinize mal-etmezseniz o zaman biz de memleketin bir başından öbür başına kadar isyan ateşini yakmaya mecbur olur, komünistlerle elbirliği etmek iztirarına düşeriz. Bu halde ise akacak kanların mes'uliyeti sizedir!

Bu suretle Tüراتi fikirleri kabul edildiği halde en az kötü ve reddedildiği halde çok müthiş bir adam maskesiyle görünüyordu.

Bu mülâkatın temmuzun 31 ine tesadüf eden ertesi günü Viktor Emanüel'i tazyik etmek üzere her tarafa genel grev emri uçurulur. *İş İttifakı* bu grevi *kanunı grev* diye yadeder. Bu vasıf şu suretle izah edilmiştir :

“Bu grevin mevzuu: mürteci, âsi hizibler tarafından tehdid edilmiş olan siyasal ve sendikal hürriyetlerin korunmasıdır.”,

Günün italyan sosyalist partisinin şeflerinden Pietro Nenni'nin şahadetine göre :

“İşçiler, teşekküllerin emrine heyecanla değilse bile itaatle mukabele etmişlerdir. Grev mehib ve kesif bir halde yürümüştür. Genel hizmetler tamamen durmuştur.”,

Bu, iktidarı ele geçirmek için markscılığın ehemmiyetli bir teşebbüsüdür. Bunu, 1919 veya 1920 de,yâni sosyalistlik henüz müttehid ve faşistlik zayıf iken.. harbin sebep olduğu karışıklık henüz geniş ve rus ve alman ihtilâllerinin mistiği henüz yakın iken, yapmış olsalardı.. ve nihayet kızıkların başında büyük azimli şefler bulunsaydı muvaffakiyet hasıl olurdu. 1922 de bu tehlikeli bir hücumdu ve bütun tâliğler artık markscılar tarafında değildi. Faşistlik kurulmuş bulunuyordu. Raven, Bolonya, Novar, Bolanzo yürüyüşleri Müsolini'ye öğretilmişti ki, askerleri zapt ve rabt, silâh ve iman bakımlarından alâdan alâdır.

Sosyalistlerin son ihtilâl teşebbüsü olarak ortaya attıkları şu plâna karşı faşistler, müessir.. ânî.. tam.. bir kelime ile bir hükûmete lâyıf bir

mukabeleye geçer. Grevin daha başladığı sabah bütün Kara Gömleklilere seferberlik ilân eder ve hükûmete şu ultiyatomu verir :

«Kendi idaresinde oldukları halde ulusun varlığına kastedenlere karşı otoritesini ispat etmesi için hükûmete kırksekiz saat mehil veriyoruz. Bunun bitmesiyle beraber faşizm, hareketinde tam bir hürriyet arayacak ve aczini bir kere daha göstermiş bulunacak olan hükûmetin yerine geçecektir. Bütün İtalya faşistleri, kulağınız bizde olsun!»

Sosyalist şefleri yaptıkları grevin büyük bir hata olduğunu hemen anlarlar :

Bir kere kızıkların eski müstahkem mevkileri olan Emiliya, Romanya gibi vilâyetlerde şimdi kuvvet ve kudret faşistlerdedir ; sonra grev yapanlarda 1919 un yahut 1920 nin yeis'i, yahud kısa bir zamanda muzaffer çıkmak emniyeti yoktur, çünkü birbirine zıt olan bu duygular halkın gazabının sebep ve neticeleridir. Dört yıl içinde bir mayıs münasebetiyle resmî ve mutan tan . her şey için, hiçbir için.. bir polisin münferit bir huşuneti dolayısıyla.. tek bir tarafdarın ölümü neticesinde.. iş âleminin az çok mahdud bir kısmını alâkadar eden sosyal sebepler münasebetiyle çok, pek çok grevler yapılmıştır.

1919 da Cenova'da posta ve telgraf ve telefon memurları grev ilân etmişlerdir. Sebep? Sebep kadınlara kullandırılan bir asansörün erkeklere kullandırılmamasıdır ! Reel bir şümulleri olmaya-

rak, çünkü fazlasıyla mukayyet bulunan bayağı sendikal grevler, 1920 de Damcana spetleyenler tarafından . cenaze kaldırıcılar tarafından yapılan grevler gibi...

İş dünyasının yüksek ve müthiş kuvveti *genel grev* kat'i muzafferiyeti mütekeffil iken çünkü ihtilâli bir sar'ahı bir yumrukda yerlere sermek düsturiyle ifade olunur basit bir şey haline ifrag eder bir kudretde iken, kanı emilmiş, ateşi söndürülmüş, çamurlar içine yuvarlanmıştır.

Pietro Nenni'nin itirafı veçhile kendilerinde artık büyük bir heyecan yoktur. Ateşli heyecan, tehevür halinde bir iman şimdi ancak Kara Gömleklilerdedir. Halbuki bunlar tramvayları, şömendöferleri işletmeği üzerlerine almışlardır, korku bilmiyen gözleri pekdir. Hayatlarını tehlikeye atmakta ve bazen de kaybetmektedirler. Birçok yerlerde greve iştirak etmiyen politika bezginleri ise faşist olsun, sendikalist olsun ihmal edilir bir azlık değildir.

Aynı üçünde taaruzu göğüslemeye kalkan faşistler büyük bir şiddet gösterirler. Genel hizmetler büyük şehirlerde yeniden görülmeye başlar. Sokakları tutan faşist karakolları mütecaviz bir hal alan.. gelip geçen Kara Gömleklilere yan bakan.. küçük büyük bir hakarete bulunan her grevciye ellerindeki sopalarla haddini bildirmektedirler.

Milano'da belediye sarayı faşistler tarafından tutulmuştur. O sırada şehirden geçmekte bulunan

d'Anunzio belediyeye davet olunur, halka nutuk verdirilir.

Ayın dördünde faşist kuvvetleri Milano'da çıkan ve kızıkların müfrit hareketlerinden manen mes'ul sayılan Avanti idarehanesine hücum eder; Avanti karşı gelir, avlusuna bir siper kazılmıştır. İdarehanesinin sofalarına, aralıklarına dikenli teller gerilmiş ve bu tellere elektrik cereyanı verilmiştir. Kızıkların ellerinde hambaralar, rövolverler vardır. Bir faşist elektrikle vurulur, bir diğereinin bağırsakları bir bomba ile dökülür; fakat öteki arkadaşları geçer... İçerdekilerden bir çoğu öldürülür, yaralanır, bir kısmı da kaçar, kurtulur. Birçok vicdanları zehirleyen şu şeametli fikir ini ateşe verilir. Ertesi gün de Avanti kitabevi yıkılır..

Cenova'da iki tram devrilir. Bir grevci ve bir asker ölür. Kara Gömlekle nöbetçiler şehri dolaşır, greve müteallik her hareketi şiddetle cezalandırır. Çarpışma sırasında bir faşist ölür ve birçok faşist yaralanır.

Parm'da vukuat 1919 un kara günlerini an dırır, bir isyan halini alır. Komünistler, sosyalistler, cümhuriyeciler ve halk cephesinden bir çok unsurlar şehrin bir tarafını tutar, siper kazarlar. Siper, dikenli tel, nöbetçi, kol, mitra-yöz.. her şey yerli yerindedir.

Trenler artık Parm istasyonunda duramaz, çünkü yer kızıkların ateşi altındadır. Vali ken-

dini hadiselerin seyrine kaptırmıştır. Mahallî desteyi kuvvetlendirmek için dışardan bir takım Kara Gömlekliler gelmiştir. Balbo sirayeti tahdit ve erzak almalarını menetmek üzere kızıl mıntakayı çevirir, çenber arasına alır. Faşistler şehrin serbest mıntakasına taşmak teşebbüsünde bulunan kızıl-ları ilk sınırlarına atarlar. Serbest kısımda mağazalar açılabilir. Hayat iyi kötü âdi cereyanını alır. Ayın dördünde resmî asker kuvveti Balbonun müdahalesini keser; hücumlarının önüne geçer. Kızıllar ayın altısında asker kuvvetine teslim olur.

Sampierdarena'da bir faşist öldürülür. Savon'da, Spezia'da bir çok Kara Gömlekliler öldürülür ve intikamları alınır.

Bolonya'da bir faşist öldürülür; kızıllara ait bir takım yerler ateşe verilir.

Baştan başa faşist olan Floransa'da grev hiç bir teesir yapmaz.

Bir takım faşist şömendöfer memurları, mese-lâ Folinya'da Andeba ve Aspigo'da şöfor Porlani grevci arkadaşları tarafından öldürülür.

Ayın sekizinde faşist muzafferiyeti tamam olur. Kızıllar grevin faşistleri yola getirmesi şöyle dursun, meseleyi şiddet sahasına dökerek bu sahada, evve'ce de olduğu gibi bu sefer de kendileri kaybettiklerini görüp kabul ederler.

İş neticelenir. İtalyan ulusu huzurundan marks-cılık silinir. Artık «genel grev» masalına inanacak kimse yoktur. Yahut okadar az inanılır ki, Ro-

ma üzerine yürüyüşü felce ugratmak yahut kiral tarafından Musolini'nin başkanlığının tasdikine karşı protesto etmek için bile markscılar artık genel grev çaresine başvuramazlar.

Ağustosun üçünde faşizm İtalya'da markscılığın mihverini kırar ve onu bir daha başını kaldıramayacak hale sokar.

Daha sonra karşı karşıya ancak iki hasım vardır ki biri mütemadiyen büyümekte olan Kara Gömlekliler, öteki hükümet hayaletidir.

Bu mücadele daha üç ay sürebilecektir.

Son saatin işi:

Anlatılan sürekli seferberliklere muvazi olarak bunları kullanmaya vesile vermemek, hasmi ürkütme ve Kara Gömleklilere muhtelif unsurların ardı kesilmeyen iltihakını göz önünde bulundurma üzere ikide bir nümayişler yapıyordu.

Bu hal aynı zamanda Kara Gömleklilere geçit resmi yaptırarak, kara bayrağa selâmlar verilerek, parti büyüklerinin nutukları dinletilerek ve asıl liderin, düşüncü yüzünü göstererek.. müessir sözlerini dinleterek.. efrada yeni bir ateş, yeni bir heyecan vermeğe yardım ediyordu.

Destelerin kuruluşunun üçüncü yıl dönümü münasebetiyle martın yirmi altıncı günü Milano'da 30.000 Kara Gömleklili; mayısın 28 inde Floransa'da 45.000; Eylülün yirmisinde Novara'da 5.000 faşist toplanır. Ve Aleksandria'da 20.000 Kara Göm-

lekli geçit resmi yapar.

Haziran'ın dördünde, beşinde ve altısında faşist sendika korporasyonları kongra akdeder; kongra'da 52 vilâyet 473 murahhas tarafından temsil olunur. 2176 ya varan faşist sendikalarının 453.282 azâsı vardır. Bunların ileri gelen liderlerinden Rosini der ki :

“Ferrare ve Bolonya faşistliğın sefil hususî menfaatler için çalışdığı şayiasının doğru olmadığını ispat etmiştir. Faşistlik ulus için bir milis olduktan başka, ücret mukabilinde çalışan işçiler için de cesur ve namağlûp bir milisdir.”

Eylülün yedisinde Massa'da, 10.000, 20 sinde Üdina'da 10.000 den fazla, 24 ünde Kremono'da 30.000 faşist toplanır. Bu nümayişlerin en büyüğü Roma üzerine yürünmeden iki gün evvel Napolide 40.000 milisin ve sendika üyelerinden mürekkep 20.000 efradın iştirakile yapılanıdır.

Faşistliğın şedit azmi karşısında marksıcı müstakkem mevkilerin bazıları silâhlarıyla, malzimeleleriyle Kara Gömlekliler tarafına geçer ve artık her taraftan çatlamakta olunan eskimiş derisini değışdirmeye kalkan bu büyük varlığı sayı ve maneviyat itibariyle kuvvetlendirir. 1920 de işgali sırasında bir takım genç faşistleri kurban etmiş olan Sarzana italyan kavminin müstakkil selâmeti nerde olduğunu anlamaya başlar ve temmuzun 17 sinde kızılardan mürekkep olan belediye âzası genel heyecan arasında bu yerlerini terkederler.

Zafere doğru giden bu yürüyüş kanla bezenmekte devam eder. Yürüyüp giden ihtilâle kurban olarak yeni yeni faşistler çıkar, can verir. 17 yaşlarında Migliori isminde bir çırak tüfenkle öldürülür. Attilio isminde yirmi yaşlarında birini gece bir kaç kızıl kovalar, ikisi sımsıkı tutar, üçüncüsü hançerler. Hümbert isminde, on çocuk babası bir adam otuz marksçı tarafından hücumu uğrar, kafası sopalar altında parçalanır. Danzi isminde biri hapisanede tutulduğu ve remden yollanır. Mektep hocası Kapoferri yol- da hançerle öldürülür.

Fakat hareket durmaz, yürür.

Faşistlik, eylülde Speize yakınlarında bulunan Falkonara barutanesinin uçurulması münasebetiyle ulusda gerçek bir el birliğinin ne demek olduğunu gösterir: San Terenzo kasabası yıkılmıştır, 200 ölü, 600 yaralı vardır, Röne Riçi kumandasında yetişen faşist takımları felâkete uğrayanları kurtarmak, yaraları tımar etmek, ölüleri kaldırmak, yıkıkları unarmak üzere yetişir. Yaralıları imdat edilmiş, ölüler gömülmüş, kasaba enkazdan kurtarılmış, yağmanın önü alınmış, yiyecek getirilmiş, pişirilmiş, dağıtılmış ise— bunları San Terenzo, Kara Gömleklilere borçludur. Bu okadar gerçektir ki, Faşist olmayan belediye başkanı teşekkür telgrafını hükûmete değil, Müsolini'ye gönderir. Bu minval üzere faşistlik resmî otoritenin yerini hergün daha ziyade tutar. Bir kere de is-

yan haftasından önce Kara Gömlekliler hareketinin son iki safhasını gösteren iki büyük manevrayı da hatırlamalıdır :

Bunlardan birincisi eylülün yirmisinde Üdin'de Venedik destelerinden 10.000 kişi ile toplanan ve Müsolini'yi alkışlara garkeden kongradır ki, Müsolini bu münasebetle verdiği nutukta iki seçme nokta üzerinde durmuştur ; biri faşistliğin sosyal bakımdan ihtilâlcî iradesi, diğeri Kara Gömlekliler aleyhinde cephe almadıkca Sava hanedanı aleyhine bir fikir beslenmediğidir.

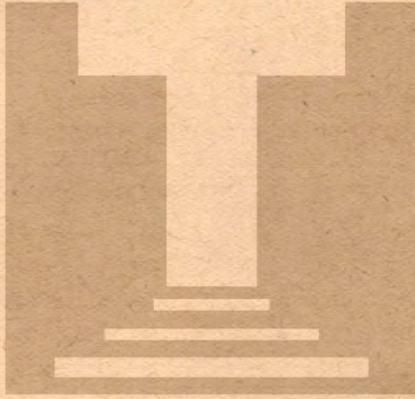
İkincisi birinciden dört gün sonra Düce'nin 30.000 faşist önünde 50 bayrak dağıtması münasebetiyle genel düsturu teyid suretiyle verdiği yeni bir nutukta :

— “Biz halk çocuklarıyız. Sert kol yorgunluğunu çeke çeke büyümüşüzdür.Ömrümüz öyle bir topluluk içinde geçmiştir ki,yalnız daima çalışır ve ulusu temsil davacısı sahte peygamberlerden sonsuz derecelerde üstün bulunuruz.Halkın evlâdı olmak itibariyle onu aldatmak,önceden ulaşılamayacak şeyler vadederek sonra esrar içinde boğmak - bizden uzaktır; biz bil'akis onun doğru olan hukunu, meşru menfaetlerini alenen ve resmen boynumuza alıyoruz.” demesidir.

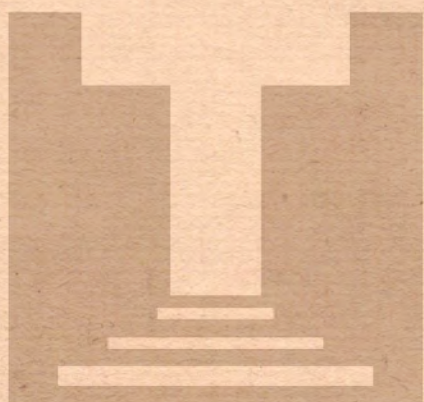
Hatip hareketin ihtilâlcî mahiyetini şu suretle meydana vurur :

— İtalya'nın faşist olmasını istiyoruz ; çünkü onu ebeden ihmal ve cebanet arasında sallanan ellerde idare olunur görmekten bezdik !

Birinci teşrin gelir. Her Karagömlenin gönlünde zaferin gün ve saat meselesi olduğu duygusu yaşamaktadır. Rus ihtilâlinde olduğu gibi italyan ihtilâli de birinci teşrin ihtilâli olacaktır:Bağ bozumu, rejimler düşmesi devri !

TÜSTAV

TÜSTAV

VI

Roma üzerine yürüyüş

İhtilâl ordusu :

"Bütün işçilere hak ettikleri tam ücreti nihayet hangi sosyalist mektebin temin edebileceğini evvelden görmek zorca bir iştir ; bizce muhakkak olan işte o noktaya muslihane varabilmenin imkânsızlığıdır. Bu münasebetle de Blanki mektebinde doğup büyüyen partinin dostlarıyla uzun yıllar] çekişdikten sonra ortadan silinmiş bulunmasına teessüf eder ve Blanki ile, Blankistler ile birlikte şu kanaatte bulunuruz ki, yüz bin nümayişcinin kararsızlığını bertaraf etmek ve bunları arkasına takıp götürmek için ortaya sağlam bir surette atılmağa hazırlanmış bin kadar ihtilâlcie daima ihtiyaç vardır. Garibaldinin mucizeler yaratan binler seferi bunun en bariz

isbatı değil midir?,, Bu satırlar bilankist da, Kosta'nın 1912 de Blankizm hakkında Paris'de basılmış olan bir tetkikinden alınmıştır.

Faşistliği bilankistlik ile bir tutmak, karıştırmak yanlıştır. Zaten bilânikstlik bir mektep olmaktan ziyade ihtilâlcî bir zihniyettir ve Müsolini bunu daha çocukluğundan itibaren babası demirci Aleksandır Müsolininin evinde bulmuştur. Kendisi genel savaş heniz başlamadan sosyalistlerin usûllerini denemiş, elemiş, ve ortaya atdığı : «Bir bomba yüz nutukdan daha iyidir..» «Hele bir çarpışılın..», «Mitinglere bastonla değil, silahla gidilir ve ancak o zaman hak kazanılır..» gibi fikirleriyle ihtiyar sosyalistleri ürküt-müşdür.

Rivayet ederler ki, muharebeden evvel bir gün Müsolini umumî bir bahçede verdiği nutukla halkı kızışdırmış ve halk Proletarya düşmanları aleyhine ölüm tehdidi saçıp savurmaya başlamış. O sırada çapraşık olmak itibariyle ilerisi görülemiyen yan sokaklardan birinden dört nala kopup gelen at ayak sesleri duyulmuş.

Birden dona kalan halk : — Suvari basıyor !.. Kuruntusuna tutulmuş, ürkmüş, bir serçe alayı gibi göz açıp kapanıncaya kadar darmadağın olarak akıp gitmiş, ortada bu korkaklıktan içi sızlayan Müsolini yapayalnız kalmış... Sokaktan süvari bölüğü yerine bir kira arabası çıkmıştır. Düçe aldığı dersleri hep böylelikle tamamlamıştır. O hiçbir şeylerden korku duymayan ; ümitsiz-

lerden mürekkep bir ordu istiyordu ; çünkü ancak böyle bir ordu için tehlike yok, kaybedilecek bir şey yoktur. Nitekim "Biz ölmeye ve öldürmeye hazırız.," sözü kendisininindir. İşte onun kurduğu böyle bir ordudur. Bu, el çabukluğu işi değil, uzun bir hazırlanma neticesidir.

1919 dan başlayarak desteler vuruşma unsurlarıdır ; bunlar 1921 sonlarında parti teşkil ederler, fakat Müsolini hareketin lâfa boğulmasına meydan vermez. 1922 ikinci kânununun altısında Oneglia'da Balbo Gandelfo, ve Perrone Compagni'den bir komita teşekkül eder vuruşma takımlarının teşkilâtını yapar ki, ana hatları şunlardır :

"Genel kumandanlık dört genel müffettişden tereküp eder ve parti genel kâtibi ile birlikte savaş takımlarına müteallik her şeye karar verir, icra eder.

"Savaş takımları yalnız hasımlerin şiddetine karşı koymak ve liderler dilediği zaman ulusun yüksek menfaatlerini korumağa koşmak için vücade getirilmişlerdir.,"

Roma lejyonlarındaki tâbirleriyle savaş takımları iki sınıfa bölünür :

1. — "Principiler.," bunlar gönüllü olarak çarpışır. Şu suretle yemin etmiş bulunurlar : «Alaha ve İtalya'ya ve vatanın büyüklüğü yolunda ölenlere ahd ve kase ederim ki, kendimi kat'iyen ve daima İtalya'nın hayrına vakfetmişimdir.

2. — "Triariler.," ki, ihtiyatları teşkil ederler.

Savaş takımı üyeleri her takımda 20 den 50

ye kadar bulunurlar. Her takımın bir başı ve iki decürionu vardır.

Dört takım bir Centuri olur ve bunun başına bir Centurion geçer.

Dört Centuri bir Kohort olur ve başında bir Senior bulur.

En aşağı üç, en yukarı dokuz Kohort bir lejyon olur ve başında bir konsül bulunur.

Üniforma Kara Gömlek, kara şapka, kara kuşak veya kayış, baldırlıklı bir külot ve çizmeden ibarettir.

Rütbeler tam bir intizam altına alınmıştır. Kolda silâh çatısı, konsül ; kartal, genel kumandan alâmetidir.

Her takımın bir filâması vardır ki üç köşeli bir bayraktır, üzerinde takımın adı yazılıdır. Bu ad ya iç savaşta öldürülmüş bir faşistin adıdır, yahud Düce'nin adıdır, yahud bir sıfatdır. Herlejo'nun bir sırik ucunda bir kartal alâmeti vardır.

Konsüller ihtilâl ordusunun genel kumandanlığına bağlıdır.

Faşist büyüklerine saygı borcu Roma selâmı ile ve «Alala, Eia, Eial» nidasıyle eda olunur.

Ağustosun 21 inci günü Baltio, Vechi, general dö Bodo ve fırka genel kâtibi Mişel Bianki ihtilâl ordusu genel kumanda heyeti olarak tâyin edilirler. Bunlar Torre Pelliç'de toplanır ve eylülün 17 sinde ana hatları Müsolini tarafından verilmiş olan bir inzibat talimatnamesi vücade getirirler. Mü-

solini bunda eliyle bazı değişiklikler yapıldıktan sonra tasdik eder.

Hâdiseler çok çabuk yürümüştür. Kara Gömlükçüler lideri elinde çok daha tertipli, iyi sevk edilir, tamamen itaatli ve önüne ne çıkarsa çıkarsın imanı sarsılmaz bir ordu bulundurmak ister.

Savaş takımları genel olarak Milis ismini alır.

İtalya on iki mıntakaya ayrılır, ve milis teşkilâtına nezaret etmek, bunları iyiden iyi etmek üzere on iki müfettiş tâyin edilir.

Yemin eskisi gibidir ; fakat Triarilerden olsun, Principi'lerden olsun bu yemini herkes edecektir. Tereddüt edenler çekilip gitmelidir ! Genel teşkilât olduğu gibi kalır : Lejyon, kohort, ilâh ilâh..

Milis bir nevi *siyasal selâmet ordusu* şeklini alır.

Nizamnamenin dördüncü maddesi *Selâmet Askeri* nizamnamesinden kopya edilmiş gibidir.

Madde, 4.— Faşist milis, İtalya'ya gözü bağlı olarak tam bir saffetle, sarsılmaz bir iman ile, eğilmez bükülmez bir irade ile, işi olurlarına bağlamağı ve tereddüdü istihkar ederek..kendini feda etmeyi imanına gaye bilerek, müşterek Büyük Anayı kurtarmağı, ona kuvvet vermeğı, ona ezeli saffetini teemin etmeye icabet edecektir.

Madde, 6. — Bir rütbesi olsun olmasın her milis huşu ile itaat, vekar ile kumanda etmeye ehil bulunacaktır. Gönüllü olan milisde yüksek şefliğe ve parti idaresine bütün mertebelere gözü kapalı, mutlaka saygılı bulunacaktır.

Madde, 7. — Faşist milisin kendisine mahsus bir ahlâkı vardır. Mutad ahlâk ; âilede, siyasal hayatda müşterek olan ahlâk faşist milise hiçbir suretle yetmez, yaramaz. Onda eski zaman şövalyelerine mahsus tam bir şeref duygusu bulunmak, bu endişe bir kanun halinde onu sonsuz bir kemalin şahikasına doğru ilerletmek, yazılı ve resmî kanunların ötesinde ve fevkinde olarak onu icabında zâlim, şedit, mutlak bir adalete müteveccih tutmak farzdır.

Bu maddeden sonra halis olmamak, hiyanet etmek hususlarına ve bunların cezalarına dair hükümler vardır.

Madde, 16. — Faşist milisi partinin siyasal kurumlarına mertebe silsilesi dairesinde tabii bir surette tâbi bulunur. Kendisini yalnız partinin kolu mesabesinde tutmaz, her faşist hiçbir fark gözetmeksizin mefkûre fedaîsi ve faşistliğin topu birden tek bir milis sayılacak surette ona bağlı yaşar; bu temel yasaya herhangi tecavüz hiyanet teşkil eder.

Zabt ve rabta tekabül eden mes'uliyetlere gelince :

Madde, 28. — Bir ordu iyi vuruşmazsa bunun bütün mes'uliyeti başında olanlarındır. Ne kuvvette olursa olsun askerî bir müfreze ferdî veya manevî zapt ve rabt vazifelerinde kusur ederse mes'uliyet milislerin olmaktan evvel başında olanlara düşer. Fedaî bir milis takımı iyice pişmemişse fenalardan fena bir derttir, derli

toplu olma en büyük işler için kabiliyet verir ; netekim faşistlikte bu daima tecrübe olunmuştur.

An'ânelerine sadık olmayan şef, kirli bir adamdır.

Madde, 34. — Hareket ve kuvvet işleri sırasında sivil şeflerde kumanda salâhiyeti yoktur. Silsile dairesinde yüksek bulunan askerî kumandanlar onlara yerlerini gösterir.

Onlardan sonra partinin ve milisin sıraları gelir. Faşist meb'uslar mıntaka murahaslarından sonra yer tutarlar.

Ordu, üniformasına ehemmiyet verir; birçok maddelerde bunun ehemmiyetine dair işaretler vardır.

Madde, 38. — KaraGömlek giyen bu nizamnamenin mefhumuna ve mentukuna göre her zamandan daha çok dürüst ve necip bir hayat yaşamaya mecburdur. Üzerinde KaraGömlek olduğu halde kendine yakışmayacak bir halde görünen, diğer milisler ve şefleri tarafından derhal vazifeye davet olunmak mecburîdir.

Madde, 39. — Üniforma lüzum olmadıkça giyilmez. Yüksek dereceler, bunların faydalı bir surette kullanılacakları sıraları tâyin ederler.

Madde, 40. — Üniformasını ve partinin sair nişanlarını hayatı bahasına korumayı bilmiyenler onları taşımaya lâyük değillerdir.

Madde, 41. — KaraGömlek iftihar ve aşk ile giyilir. Onunla ve onun yoluna çok kanlar saçılmıştır. Ona hürmet etmeyen, onu kirli tutan,

mühimsemiyen onu giymeğe lâayık değildir.

Madde, 42. — Milis kumandanlarıyla faşist siyasal memurlar arasında önceden anlaşılmaksızın milislerce hiçbir toplu nümayış yapılamaz.

Madde, 45. — Her nümayışde şeflerin mes'uliyeti altında öyle bir surette hareket olunacaktır ki, her iyi vatandaşın zihninde ulusun ilk hâmişi faşist milisi olduğu kanaati yer etsin.

Madde, 46. — KaraGömlekliler halk içine her çıktıkları zaman İtalya'nın en temiz ve en yüksek bir kuvveti,—hiç bir şey istemeyen,vatan için ölmeği bilen bir kuvveti olduklarını ispat etmelidirler.

Bundan sonra parlak hizmetlerde bulunan veya iç savaşlarda yaralanan faşistlerin takabilecekleri nişanlara dair hükümler vardır.

Hasımleri tarafından kanlı katil diye anılan faşistler kendi gönül rızalarıyla bu hükümlere riayet ediyorlardı. Kafasını feda etmek, her zahmete katlanmak, ölmek, ruhen düşkün bir tabakasının işi midir? Ülkeleri içinde marksızlığın belkemiğini kıran ve 1922 sonbaharında onu artık tutunamaz bir hale koyan bunlar değil midir?

Diğer taraftan hükümet emirlerinin yerine getirildiğini görmekte, faşist partisi merkezinin emirlerini yerine getirildiği görmek derecesinde emin olamaz.

Napoli kongrası :

İtalya'nın Marsilya'sı demek olan cenubun bu kaynakıcı, ünlü şehrinde birinci teşrinin yirmi dördünde faşistliğin genel kongrası açılır. Müsolini San Karlo tiyatrosunda mühim bir nutuk verir: Faşizme, iktidar mevkiine iştirak gibi gülünç bir teklif yapıldığını.. makamsız nazırlıklar, müsteşarlıklar teklif edildiğini anlatır ve : "Fakat biz faşistler iktidar mevkiine servis merdiveninden çıkmayı kabul edicilerden değiliz.,, der.

Düçe KaraGömlekliler için dış işlerini, milli müdafaa, deniz, iş ve bayındır bakanlıklarını ister. Faşistler kendilerinin hiçbir vakit uzlaşamayacakları düşmanlarına Taddei'ye, Amendola'ya, Alessio'ya kabinede yer verilmeksizin, kendi dillekelri mademki reddolunuyordu, şu halde faşistlerin kanunî veya kanunsuz yollardan iktidar makamına çıkmaları mesele ve müstacel bir mesele halini almıştı.

Düçe'nin sözlerini karşılayan alkışların gü-rültüsü göğe doğru yükselir.

Arenaccia spor meydanında KaraGömlekliler yeni bir toplantı yaparlar.

Saat on üç buçukta Müsolini yaya, başı açık; kara gömlek, koyu pantolon, kır getrler giyinmiş, göğsüne altın sarısı ve kadife çiçeği renğinde bir atkı atmış olduğu halde bir hafta sonra ihtilâl yapacak askerlerine tarihî geçit resmi yaptırır. Faşist erkânıharbiyesi etrafındadır.

Battal bir vücut içinde ince bir ruh taşıyan, utangaç tavırlı, burnunun üzerinde titreyen tek gözlüğü ile partinin genel kâtibi Mişel Bianki; çenesinde parlak sakalı ile parlak gözlü, dik bakışlı faşist milisler başkumandanı ihtiyar general de Bono; aynı zamanda sağlam ve müemmen ve piemonlara has sert çehresiyle Vekki;gür saçları, fazla gençliğini kabil olduğu kadar saklamak üzere bıraktığı sakaliyle Balbo; daha sonra Venedik'li haşın Giuriati, d'Anunzio'nun Fiuma'da eski yaveri ateşli İgliori; zuaf sakallı Terruzzi, sert cezacı Farinacci ve göğsü nişanlarla dolu genç Satarac...

Müsolini çabuk adımlarla Karagömleklilerin önünden geçer, bunlar kulakları sağır edecek bir perdeden "Eia, Eia!", nidalarını ayuka çıkarır. Önünden geçtiği her takım kara flamalarını, sancaklarını kollar tamamen gerilerek yukarlara kaldırır ve şiddetle sallar. Döğüşüp ölecek olan gladyatörlerin Roma selâmı olarak uzanan kollarından orman manzarası peyda olur.

Düçe artık ihtilâl için tamamen hazırlanmış bir ordu bulunduğuna kanaat eder. Otomobiller, saidkarlar (1), süvariler, izciler hepsi yolundadır. Yaman bir askerî nizamda milis, heyecan saçan sendikalar...

Bu teftişinden sonra şehrin içinde bir geçit resmi yapılır. Halk arasında saklanmış bulunması muhtemel olan markscılardan gelebi-

1. — Sidecar = arkasında araba çeken motosiklet.

lecek herhangi bir tahrike mukabele edilmemesi hakkında faşistlere kat'i emir verilmiştir. Hususî müfrezeler alay boyunca asayiş, intizamı muhafaza ile mükelleftir.

Müsolini ve partinin ve milisin bütün şefleri yüzleri Pale - Ruayal'e dönük olan üç köşeli Plebisite yerinden geçidi temaşa etmekte, lejyonlar :

— Roma'ya ! Roma'ya !.. diye bağırışmaktadırlar.

Müsolini heyecanını tutamaz. İçinde yirmi yıldır peyapey yanmakta olan mütehevvir inan atesini işte nihayet halka sirayet ettirmiştir. Fakat gene nefsine hâkim olur ve Karagömlekçilere şu sade sözlerle hitabeder :

— İktidar mevkiini ya onlar bize verirler, yahud Roma üzerine düşerek onu biz kendimiz alırız. Artık bu gün, belki de saat meselesidir !

Lejyonlar daha o akşam yerli yerlerine dönerler. Yalnız faşistlerin ulusal kurumu üyeleri siyasal durumu ve alınacak tedbirleri son bir defa daha incelemek üzere ayın 25 inci ve 26 ncı günleri de Napoli'de kalırlar.

Bianki durumu şu suretle hulâsa eder :

— Faşistler, Napoli'de yağmur var, Roma'da güneş. Napoli'de işimiz ne ?

Karar saati :

San - Karlo tiyatrosunda verdiği nutkunda

Müsolini : “Öyle bir noktadayız ki, ya ok yaydan fırlar, yahud fazla gerilmekten yay kopar..” der.

İhtilâlcinin hadiseleri kullanmaktan fariğ olarak kendi taliini kendisininin tâyin etmesi lâzım gelen saat artık çalmıştır.

Müsolini’de deha halinde olan ihtimalleri sezme hassası kendisine, her şeyi bozmak tehlikesinden korku halinde, her şeyi kaybetmemek için zarı atmak mecburiyetinde olduğunu göstermiştir. Bundan böyle mucizeyi zamandan beklemek ihtilâli daha zor bir hale sokmak olurdu.

Şimdi savaş faşistlerle, “*kanuuî grev*,” yürüyememesinden beri yuvarlanmış olan markscılar arasında değil, İktidar mevkiini arayan parti ile hükûmet gölgesi arasındadır.

Kuvvet tedbirleri almaktan âciz olan Facta kabinesi Müsolini’ye karşı siyasal hiyle yolunu tutar ; faşist unsurları birbirinden ayırmak ister ; birlik için kanlı çarpışmalar neticesinde silip süpürdüğü zehiri yeniden atabilmek derdindedir.

Bu ağır, vakti geçmiş bir manevre ise de siyasal hayatın cilveleri eseri olarak tehlike doğurabilir bir şeydi.

Harp malulleri kurumunun bazı ileri gelenleri, liberal hükûmete mal olarak d’Anünzio’dan ikinci teşrinin dördünde meçhul askerin mezarı önünde yapılacak büyük merasime başkanlık etmesini dilerler. Aynı davet hükûmet murahasları sıfatıyla iki zat tarafından ve bilhassa eski

başvekil Orlando tarafından da te'yid olunur. D'Anünzio bayrak, paravan yapılarak ulusal birlikten bir kabine çıkarılıp bu yoldan Fiuma'nın eski lejyonlarından bir kısım faşistlerin zihnini bulandırabilecekler mi? Dört yıllık iç savaşın verimi nihayet maskara bir hale sokulacak.. işler, bütün hüneri üç renkli bir atkı sarmaktan ibaret bir çerçi hükûmetinin eline geçecek mi?

Dolap meydandadır. Burjuvazi, aristokrasi elele vermişler.. ihtilâlcî bir halk yerine kibar, bir şaire teslim olmayı tercih etmişlerdir. Çünkü 1920 kızillar ellerinde meş'alelerle memleketinin her köşe bucağında dolaşip etrafa ateş verdikleri bir sırada faşistliğı tutmuş olanlar, şimdi faşistliğin de bir ihtilâl hareketi olduğunu görüyorlar... Vatani koruma siperi arkasında hakikatde "Paramı kurtarmalıyım!" derdinde bulunmuş olanların sayısı tahminden pek fazla bulunuyor.

Ve işin doğrusu: patronlarla işçiler arasında hak ve vazifelerin müsavatından dem vuran.. rezalete varan bazı kârların, kötü gidişlerin iç yüzünü soran.. üyelerinin vicdanları yok pahasına mezada çıkmış bir parlâmentoya düşman bulunan faşist programından ürkmemek kabil değildir. Acaba kimlerin avucuna düşülecek? İş, okudulmayan, yardım edilmeyen, himaye olunmayan halkın yoldan sapmış çocuklarını yine halkın diğer çocukları eliyle sopaya çekmekten ibaret oldukca, hükûmet makbul bir şeydir. Fakat bunlar

birçok fedakârlıklarla nizam ve intizama uygun bir halde yaşayıp aynı çelik irade ile veliyülemir efendilerden adalet.. halkı şamil, çabuk yürür bir hak aradıkları zaman her şey karanlık, kötü oluyordu.

Şehirlerde, köylerde dalga dalga gözlere vurmaya başlayan şu Karagömlekliler artık iç sırıkiyorlardı. Tamamen zaptürapt altına alınmış.. imanlarını tahakkuk ettirmek için her şeye hazır bulunan bu köylülerin, işçilerin, askerlerin kaba kunduraları.. tarlalarda düşe kalka bakırlaşmış, yahud fabrikaların pis havalarında sararmış yüzleri—işlerini birer dolaba uydurarak tıklarına koymuş zevatıkiramı kuşkulandırmamak kabil değildi. Onlar çok kere traş olmayı ihmal etmiş.. üstleri başları hırpani bir halde idiler. Bir kaldırım üstünde selâm filân verirken incelik göstermekden aciz, camekân arkasındaki zengi bir kürkü, yahud bir fanilâ pantolonu durup seyretmek bediiliğinden uzak kimselerdi..

Yolda diri sesleriyle kahkahalar atar; kulak zarlarını patlatacakmış gibi yüksek bir sesle konuşurlardı. Halbuki işte hatırlanıyordu, uluslararası bir kültür ile mücehhez, size her iki sözde bir Engels'den, Rasin'den, Bayron'dan, Tolstoy'dan, Çiçeron'dan söz açan..bir fıkra zikreden nurlu sosyalist çehreleri hiç, amma hiç böyle kaba saba şeyler değildi. Bu durum karşısında efendiler kendi kendilerine, boş bulunup bulunmadıklarını, aldanıp aldanmadıklarını sormaya başlamışlar ve

cümhuriyetçilerle sosyalistlerin—çizdikleri yoldan bir türlü ayrılmak,dönmek bilmeyen şu faşist yadigârlardan muhakkak daha iyi olduklarında karar kılmışlardır..

Kızıkların 1919 daki müfrit hareketleri unutulmuştur, yahut faşistlerin bir nevi gönüllü polis kalmaları ve mademki görecekları işi başarmışlardır, artık onların rahat rahat bir köşeye çekilmeleri ve dolaplarına devam edebilmeleri için efendilere imkân bırakmaları lüzumuna kanaat vardır. Hele ordunun faşist işlerinden büsbütün aykırı durması istenir. Avusturya'lılara, macarlara galebe etmiş bulunan generallardan Badioglio'nun da birinci teşrinde *ilk ateşte faşistlerin hakkından geleceği* yollu bir söz söylediği şayi olur, fakat akabinde tekzip edilir.

Ağustos sonlarına doğru Giornale d'Italia zabıter tarafından kaleme alınmış olmak iddiasıyla bir mektup neşreder;ciddiyetden uzak,havaî üslubundan uydurma bir şey olduğu anlaşılan bu mektubda krallığa kasdetmek arzusunda bulunan faşistlere silâhla hadleri bildirilmesi lüzumundan bahsolunur.

Müsolini faşistliğin iktidar mevkiini almasını büyük zorluklara uğratmaktan kocunduğu halde artık herşeyi göze alarak yürümek lüzumunu anlar. Az kan dökülmesi için de yol, budur ;çünkü siyasal durumun, Roma üzerine yürüyüşe karşı taşıdığı ihtimaller her ne olursa olsun,faşistlik tıpkı bir kukla gibi kutular içinde tıkalı,hareketsiz durdukca or-

talığın sût limanlık kesilmeyeceği meydandadır.

İsyan için en iyi şartlar toplu bulunmaktadır : Muvaffakiyet talii en fazla, zayıat ihtimali en az olmak halindedir. Her şey hazır ve bir emir beklemektedir. Müsolini sallanmaz. Birinci teşrinin yirmi altısında Facta'ya kırk sekiz saat içinde işten çekilmesi için bir ültimatım gönderilir. Gece yarısı faşistlere genel *seferberlik* emri verilir.

İsyan :

İhtilâl hareketini hazırlamak için dört yıl lâzım gelmiştir. İktidarı ele almak için dört gün fazladır.

Faşist hasmı bir takım müellifler isyan hareketinin çok kısa sürmüş olmasını öne atarak Roma üzerine yürüyüşün âdi bir hükümet darbesi olduğunu yazarlar. Hakikatde tam vaktinde vuku, müessir hâli, apaçık oluşu, yıldırım gibi düşmesi—bu hareketi ihtilâl sen'atinin yüksek bir örneği haline koymuş ve olsa olsa Bolonya'dan kalkıp üç koldan Almanya'ya dalarak general Mak'ı Ulm'de 30.000 askeriyle teslim olmaya mecbur bırakan, Osterliçi ezme suretiyle sayfayı kapayan meşhur 1805 seferiyle kıyas olunabilir.

Müsolini İtalya'nın hayatını üç gün için felce uğratar; hükümeti, Roma etrafına birinci teşrinin yirmi sekizinci ve yirmi dokuzuncu günleri ne kadar Karagömlü toplandığını bir türlü öğ-

renemiyecek hale sokar ; kıralı artık geri dönüle-
miyecek derecede fazla ileri gidildiğinden neticeleri
ne olacağı tamamen meçhul kalan, halbuki kral-
lık aleyhine ne iyi ne de kötü bir imada bulunma-
mış olan bir hareketin zincirden boşanması karşı-
sında reddetmek yahud teslim olmak şıklarında
muhayyer bırakır.

Roma üzerine yürüyüş plânı akıllara durgun-
luk verecek derecede sadedir.

Hedef Roma'dır. Bu hedefe ulaşmak için fa-
şist kuvvetler iki gruba ayrılmıştır.

Triari'lerin çoğu bütün memleketi tutmak
üzere buldukları halde bırakılmışlardır. Pos-
taneler, belediyeler, garlar, elektrik santral-
leri, gaz fabrikaları el altına alınmıştır. Faşist şö-
mendeferciler lüzumu kadar trenleri emre hazır
bulundurmuşlardır.

Principi'ler, yâni her türlü imtihanı geçirmiş,
vuruşmaya, inanları uğuruna can vermeye ha-
zır askerler Roma'dan elli kilometre kadar bir
mesafede üç muhtelif yerde, Santa Marinella'da,
Monterotondo'da, Tivoli'de toplanmışlardır. Bu
üç şehirde toplanan Karagömlükçüler 50.000 ki-
şidir. Az daha geride, Folinyo'da 5.000 kişilik bir
ihtiyat kuvveti vardır. Bu kuvveti icabında ko-
ruyabilmek üzere yakınında, Feruz'da milis ge-
nel kumandanlığı vardır.

Balbo, Bono, Bianki, Vechi'nin dördünden
mürekkep ve hudutsuz salâhiyeti haiz olan hey-
et, piyade tüfekleri, ağır mitralyöz, ve migfer

ile mücehhez kohortların muhafazası altında olarak Brüfani adlı büyük otelde yerleşmiştir. Faşistlerin nisbeten azlık oldukları cenubî İtalyaya karşı hasımların mukabil bir yürüyüşlerini önlemek maksadiyle Napoli'ye, Kazerta'ya, Foggia'ya 20.000 kişi yerleştirilmiştir. Bu suretle eski Roma yolları üzerinden mütemadiyen yaya, kamyonda, motoda, bisikletde Karagömlükçüler geçmektedir.

Zavallı ve muhteşem yığınlar! Yerine göre bazen yağmurda, bazen de yakıcı bir güneşde geçerler. Birçoklarının ayaklarında ancak çarık vardır, dizlikleri tel tel olmuştur, külotları parça parçadır. Kara ipek gömlek kaba bir bezle yanyanadır. Başlarda kullanılmaktan düşmüş şapkalar dan rençber veya duvarcı eliyle beceriksiz bir surette kesilmiş başlıklar, yahud siperlerde giyile ezile kanburlaşmış kendi, yahut ta Piava'da, İsonzo'da çamurlardan devşirilmiş Avusturya'luların miğferleri görülür. Avusturya'lılardan bu suretle igtinam edilenlerin üzerinde ortaya doğru faşist işareti vurularak, üç renk damga basılarak tabiiyeti değiştirilmiştir.

Kara bayrakların hepsi ipek olmadığı gibi idareli olsun fikriyle bazen pek ufak tutulmuş, kenarları az işlenmiştir. Bellerinde içi boşaltılmış ufak bir hambareye bir hançer yerleştirilmiştir. Paralı olanlar da faşist işareti, bir kartal, ucu yıldızlı bir mil bulunur.

Gürültüden ezik, tozlarla beyazlanmış, açık havada yata kalka kirlenmiş bir renk bağlamış

olan tenlerine yürüyüşden, duraklarda yükler den ter kokusu sinmiş olarak geçerler.

Tüfekler karma karışıktır; bazıları eski, bazıları düşmandan ele geçirilmiş mavzer, bazıları da av tüfeğidir. Fişek itibariyle darlık vardır. Bol olan fukara silâhı, sopalardır; hem bunlar savaşta silâh işini gördükleri gibi yollarda baston işini de görürler. Bunların narinleri, ufakları, kızıl derecede üzerlerine açılan deliğe püskül geçirilmiş çok irileri de vardır. Bunlara bazı taraflarda gene kızıl derecede demirle "Beni unutma," "Ne olursa olsun, vatani yeniden korumak lâzım," gibi sözler de kazılmıştır.

Göğüsler kabarak her tarafta Giovinezza neşidesi okunur.

Aynı yirmi yedinci günü başdanbaşa bu halde askerî hareketlerle geçer. Valiler telefonda mahrumdur. Gazeteleri çıkmadığından şehirlerde uydurma binbir haber uçar. Kızılların şefleri ne olup bittiğini bir türlü kavrayamazlar. Olagan olduğu üzere iş sadece bir şehir işgali midir? Yoksa gerçekten bir ihtilâl mi var? Zaten markscı şefler nezaret altındadır.

Bir mukavemet kıymıldanması üzerine hemen kızıl merkezlerine, iş borsalarına ateş verilmektedir.

Üç gün kanlı, ateşli hadiseler vukubulur. Brescia'da faşist muhalifleri şehri tutan Karagömlükçülere bir bomba fırlatırlar, bir kişi ölür.

Kremon yakınlarında faşistler Karabiniyelerin

kışlasını işgal ederler, kargaşalıkta üç kişi ölür.

Kremon'da Ferinacci hükûmet konağını işgal etmek ister. Çarpışmada yedi kişi ölür, birçok kimseler yaralanır.

Bolonya'da Karabinivelere boğuşmalarda beş kişi ölür.

Bolonya havalisinde üç kişi kızillara kurban gider.

Arda'da,Fiorenzuola'da faşistler Karabiniyelerle döğüşür ; iki ölü, dokuz yaralı vardır.

Rimini'de faşist muhalifleri bir faşist öldürürler.

Milano'da faşist yurdunda ve Popolo d'Italia idarehanesinde muhtelif takımlar toplanmıştır. Mahallelerde siperler kurulmuştur,Müsolini elinde kısa tüfeğiyle buraları teftiş eder.

Ayin yirmi dokuzunda Karagömlekliler sosyalistlerin Avanti gazetesi idarehanesini hücum ile ele geçirmek isterlerse de muhafaza askerleri tarafından püskürtülürler. Bir faşist ölür, iki taraftan birçok kişi yaralanır.

Faşist yazılmış ve izinli bulunmuş olan bir onbaşı, şehrin meydanlarından birinde askerler tarafından faşistler üzerine ateş etmekte bulunan bir mitrayöze ateş kestirmek ister ; vurulur, ölür.

Faşistlerin hüneriyle umumî efkârın ve hükûmetin bir köşede karanlıkta bırakıldıkları böyle bir hengâmede isyan hareketini yanlış haberlerle beslemek nisbeten kolaydır. Netekim Floransa'da Naziona

ismindeki gazete kralın yaveri general Cittadini-
nin Roma'dan Milano'ya Müsolini ile müzakere
için gittiğini ve Müsolini'nin yeni bir kabine
tertiplettiğini yaymıştır. Faşist kamyonları,
gazetenin basılmadan az evvel almış olduğu
şu haberi havi nüshasını şehrin ve havalinin
her tarafına uçurmuşlardır.

Kızılar bunu birden olup bitmiş bir vak'a
sanırlar. Aynı münasebetle gazete, orduya ve
karabiniyelere Karagömleklielerin âdet aşırı faa-
liyetlerde buldukları kanaatini verir.

Roma'ya gelince, onun her tarafla bağları ke-
silmiştir. Ancak hükümet şehri müdafaa için ter-
tibat almıştır. Etrafta 30 kilometrelik mesafede
raylar sökülüştür. Ayın yirmi altısındanberi tek
bir tren gelmemektedir. Mario dağının tepesine
toplar yerleştirilmiş ve Tibr nehri üstündeki köp-
rüler uçları sivriltilmiş kazıklarla kapatılmıştır.

Ayın yirmi yedisinde saat 20 de kral San
Ressore'deki kasrından gelir.

Facta hükümdardan durumun ehemmiyetini sak-
lar, zaten işler okadar hızla yürümüştür ki başve-
kil cenabları bu hızın tesiri altında sersemlemiştir.
Kabine geceleyin tamamen faşist muhalifi olan
nazırlardan Taddei ile Amendola'nın teklifi üze-
rine örfi idare ilân eder ve gizli hareket komi-
tası üyelerinin tevkif edilmeleri emrini verir.
Fakat emir ile icra arasında büyük mesafeler
vardır..

28 inci günü sabahı erken bir saatte başvekil

kralı görür ve ya kabinenin istifasının kabulünü, yahut ta ürfi idare emrinin imzalanmasını istediğini bildirir. Viktor - Emanuel kendi iradesi alınmadan böyle bir tedbirin tatbikine başlanmış olmasına şaşar, çünkü ana yasa mucibince şu halinde o tedbir kanunî olmaktan tamamen uzaktır. Gene kral bilir ki, bunu imzalamakla faşist hareketini kendi üzerine döndürecek. Kral ürfi idare ilân ettiği halde de faşistlere karşı muzaffer olunmaması ihtimalinden korkmak lâzım geleceğini de düşünür; faşistlerin kuvvetini bu kadarlık olsun müdriktir. Nihayet çarçabuk kendini toparlar. Faşistlerde tüfenk, hambare, revolver varsa da top yoktur. Acaba orduya karşı gelebilirler mi? İlk tehlike budur. Çünkü iç savaşlarda azim sahibi kimseler kendilerinden çok yüksek kuvvetleri felce uğratabilirler. Sonra zabıtların hepsi de kendilerini marksıcılardan koruyan ve 1919 danberi ulusal kalkınmayı temin eden faşistlerin üstüne ateş açtırlar mı? Bil'akis bir çok zabıtlar eski siper arkadaşları olan Kara-gömleklilerle sıkı fıkı bağlı değiller midir? Ya bu halde toplardan bir kısmının hükûmete karşı çevrilivermesi ihtimali yok mudur?

Bu ihtimaller tacı, tahtı tehlikeye atmaktan başka nedir?

Vecchi, Peruz'dan gelir, kraldan mülâkat ister. Mensup olduğu Piemonta vilâyeti an'ânesince Savua hanedanına sedakati söz götürmez olan bu ihtiyar asker hükümdarın yanında uzun zaman

kalır ve çıktığı vakit gözleri nem, fakat yüzü nur içindedir.

1919 ve 1920 nin kara günlerinde kızıklar aleyhine alınmamış olan şiddetli tedbirlerin beş yıldır vatani müdafaa edenler aleyhine alınmayacağına ikna eder. Ürfi idarenin muhafazası faşist saflarında bulunan bütün dürüs unsurları şaşırtacağını ve o zaman bunların hükümdarlık aleyhine dönecek olan harekete ister istemez sürükleneceklerini ve böyle bir savaşın hatalarla dolu olduğunu anlatır.

Öğle üzeri Stefani ajansı ürfi idarenin kalktığını ilân eder.

Şimdi bir hükümet lâzımdır. Faşistliğin Sallandra'nın başkanlığı altında nazırlarından dördü faşist olmak suretiyle iktidar mevkiine el atmak arzusuna sed çekmek üzere son bir seşebbüs yapılır.

Buna karşı faşistlerce Müsolini'nin Roma'dan uzakta bulundurulmasının tâbiyevî ehemmiyeti keşfolunur. Çünkü Roma'da tutulup hapsedilebilir, hatta rehine ittihaz olunabilir, yahut da saray veya teşriî meclisler başkanları tarafından binbir dolaplarla sıkıştırılabilir. Peruz'a çekilirse orada genel kumandanlık, nerde kaldığını.. nerelelere gidip geldiğini.. ne iş gördüğünü saklamak mecburiyetinde olduğundan Roma ile daimî bir temasda bulunamaz. Halbuki meselâ Milano'da ihtiiâle verilen bir mahallede saklanır, kendine sadık

olanlar tarafından iyice muhafaza olunur ve aynı zamanda gerek Roma'daki hafiyeleriyle, gerek yürüyüş kumandanlarıyla haberleşebilir.

Hele hükümet ve saray musallah bir mukavemete kalktığı takdirde Milâno'da yeni bir şekilde harbe başlamak yolu vardır. Şayet Müsolini sıkıştırılırsa İtalya mukadderatına hâkim olan eski dört dılılı strateji'nin bulunduğu Po vadisinde, yahut ta faşist kuvvetlerinin kaynağı olan Romanya'da ve Emiliya'da kanlı bir surette çarpışacağına şüphe yoktur. Mukaddes bir maksat uğurunda yapılacak olan bu savaşa yüz bin kişi girecek. en geniş bir çapta bir terrör etrafı saracaktır. Müsolini'nin gözleri hiçbir tehlikeden yılmaz, Balbo gibi adamları vardır.

Roma'ya gelince burada icabında suikastlerle ortalığa panik vermek üzere gizli kuvvetler teşkil edilmiştir. İki yüz elli fedâi herbiri onar kişilik yirmi beş takıma bölünmüş, bunlar Roma'nın muhtelif otellerine yerleşmiştir. Bir şüphe davet etmemek üzere bu fedâiler gayet şık giyinir ve en yüksek otellerde otururlar. Bunları Roma faşistleri bile tanımaz, mevcudiyetlerini dahi bilmezler. Bu takımların kendilerinin de birbirlerinden haberleri yoktur. Kış eğlenceleriyle, abideleri ziyaretle vakit geçirerek şehirde bir hafta kalırlar. Zarif bavullarında hambaralar, bombalar ve dörder alev saçıcı makine bulunur.

Müsolini, Milâno'dan bir Salandra tertibine

girmeyi açıkca red eder. Artık dört nezaret alınmakla uyulacak sıra geçmiştir. Dilediği gibi bir hükümet kurmak üzere şimdi başkanlığı ister. Karagömlekliler, ihtilâl ordusu, mukadderatına tam hâkim bulunduğu ve bütün kuvvetleriyle haşim üzerine düşebileceği saatde ganimeti pazarlığa mahal yoktur.

Yekden bir telefon. Hükümdar Müsolini'ye gelip kendisiyle görüşmesini rica ediyor...Müsolini yerinde saymakta devam eder. Akşam üstü başvekilin teklifi gelir. Günlerden pazardır. Müsolini Milan'ın musellah faşistlerle dolup taşan büyük garında Roma'ya gidecek trene biner. Tren faşistlerle doludur, kara bayraklar ve üç renkli sancakla donanmıştır; bu zafer trenidir ve her geçtiği istasyonda faşistler tarafından selamlanır' Giovenezza neşidesi göklere kadar yükselir.

Ayın yirmi dokuzunu 30 una bağlayan gece faşist lejyonları Roma'ya girmeğe başlar. Ayın otuzunda başkumandanlık Peruz'dan Trivoli'ye, oradan dan Roma'ya geçer.

Saat 19 da Düçe Roma'ya varır. Kirinal'e çıkar ve krala :

— Haşmetmeap, size Vittorio Veneto'nun İtalya'sını getiriyorum !
der.

Nezarete getireceği arkadaşlarının isimlerini verir, kral kabul eder. İlk faşist kabine teşekkül eder. Bunların içinde faşist olmayan da vardır. Fakat artık dümen Müsolini'nin elindedir. Onu

bir daha bırakmıyacak ve derece derece hem hükûmeti, hem memleketi tamamen faşistleştirecektir.

Ayın otuzunu otuzbirine bağlayan gece, Karagömlükliler Roma'da toplanmalarını tamamlarlar. Otuzbirinci gün saat on üçte Düçe ihtilâl ordusuna Pöpl meydanında ve Pincio'da geçid resmi yaptırır. Lejyonlar merasimden sonra Kirinal'ın pencereleri önünden tam bir nizam içinde geçerler.

Akşamlayın lejyonların çoğu mensup oldukları memleketlere dönerler. Yalnız bir kısım her türlü irtica hareketlerini ezmek üzere paytahta ve civarında müsellâh olarak kalır.

Artık iktidar mevkiinde taptaze, ulusu yenileştirmeye azmetmiş, ihtilâlcî büyük bir halk hareketinin manevî ve maddî kuvvetine dayanan yepyeni bir hükûmet vardır ve bu hükûmet, siyasal dehası İtalya'nın kuvveti, perestiji ve refahı için dünyanın dikkatini üzerine hergün daha ziyade çeken müstesna bir adamın başkanlığı altındadır.

VII

İhtilâl adamı

Dillere dolandığı gibi faşistlik demek Müsolini demektir, sözü yanlışdır. Yanlıştır, çünkü yarın Müsolini silindiği zaman da faşistlik yaşayacaktır. Zaten Düçe bu istimrarı temin etmek için ne lâzımsa yapmıştır. Gene yanlıştır, çünkü hiçbir vakit olmadıkları halde kendilerine faşist diyen, italyan olmayan birçok kimselerin düşüncesi hilâfına faşistlik *şahsî bir macera* değildir ; sezarizm, bonapartizm değildir, şaz bir adamın en iyi bağlarla bir çerçeve içine aldığı bütün bir halkın emeği mahsulüdür. Diğer taraftan şüphe yoktur ki Müsolini faşistliğin öz babasıdır ; dünyada faşist fikrinin yaratıcısıdır ; o fikri yaratan, yayan ve nihayet tahakkuk ettiren odur.

Hayatını herkes bilir. 29 Temmuz 1883 de bir pazar günü, köyde demirci bir babadan ve Do-

via köyünde mektep hocalığı eden bir anadan doğmuştur. Dovia Romanya'da Foli yakınlarında 4000 nüfuslu Predappio komününe tâbidir. Çocuk doğuşunda fedâî, idaresi güç, fertçi, başı yukarı, kavgacı, gevezelikten uzak idi. Faenza'da Salezien'lerin okuluna yazdırılmış, bu mektepten ni-zama riayetsizlik ve arkadaşlarıyla kavga yüzünden iki kere kovulmuştur. Ondan sonra Forlimopoli öğretmen okuluna yazdırılır. Orayı öğretmen diploması almak suretiyle bitirir.

Reggio Emilia civarında Gualtieri kasabasında bir ders yılı imtidadınca 40 çocuğa ayda 56 lir maaşla hocalık ödevini yapar. Tâtil sırasında yabancı ellerde talîni denemek ister ve annesinden aldığı 45 lir sayesinde İsviçre'ye geçer, 1902. Orada saati 32 santime duvarcılık eder, hayatını şöyle böyle kazanır, çok kere de iş bulamaz, ve gerçekten aç kalır. Sonra İtalya'ya döner, sosyalistliğe vurur, fakat ulusal duygusu o âlemde kendisini, kendisinin de sonradan fark ve tasdik ettiği veçhile haberi olmadan faşist yapar çıkarır.

Otuz yaşında partinin resmî gazetesi olan Avanti'nin müdürlüğüne geçer ve işçi hareketinin en çok korkulan şeflerinden biri olur. 1914 gelir, ondan ötesi malûmdur.

Müsolini'yi yakından tanımak için en iyi yol kendisine milyonlarca esdekasının ne halde taptıklarını görmektir.

Düçe'ye genel bir merasimde hatta yabancılar,

hatta fransızlar heyecan duymadan bakamazlar.

Faşist şefliğine mahsus parlak üniformasıyla, milis fahri onbaşı üni-fosmasıyla, yahut Kara-gömlıklilerin muhteşem kolu ile büyük azim ve vekar içinde, mesela motosiklet üstünde olarak size doğru hep cazip bir halde gelen hep o aynı adamdır.

Bir kere gözleri, içlerinde kara birer alev tu-tuşan iki karanlık,parlak derinlikdir.Abidelere ziy-net verecek olan alındaki nur artmıştır, kafası hele yazın âdeta traş ettirilmiş bir haldedir. Çe-nesinden kuvvet taşar, üzerinden bazen adaleler kuvvetli bir surette fırlar.Cevval hatibin ağzı ke-limleri bazen ezer, yuğurur, bazen de fırlatır, atâr. Dudakları: sükûn halinde oldukça iri olan dudaklarında biraz shevî bir ifade vardır ; fakat bu ifade seyyaldır ve çarçabuk manasını değiştirir, inceleşir. Bir merasimde teşrifat uzar, hatip-lerden biri gülünç bir hale düşer, saçmalar, medhi müdahaneyeye dökerse o dudakların haka-reti saklanmamış bir gülümseme ile düştükleri görülür.

Sıkı etli, sporla, hele ata binmek ve yüz-mek ile çok iyi bakılmış bir vücudu vardır.Omuz-ları muhkem, gövdesi soyunun yakın sınırlarında çalışkan köylü akrabalarından gelme bir sağlam-lıkla mümtazdır. Çok kere çabuk yürür, bir avcı askeri saffına mensupmuş gibidir, fakat çok kere çizmeler içinde ağırlanan ayakları o hız halinde

gene yere dayanır ve daima emin bir surette adım atar. Elleri ağır olmamakla beraber iridir. Nutuk verirken bunları az kullanır, fakat kullandığı zamanlar onlara tam bir resim yaptırır, sözlerini aydınlatmak, izah etmek için birer muavin hükmüne geçirir.

Bütün vücudunda topdan genel tesir itibariyle bir müstesnahlık yoktur, fakat bayağılıktan da zerre yoktur. Sıhhat ve kuvvet taşan bir hava içindedir; demokrat fakat incelik ve kaynama ile müterafık bir edası vardır. On iki yıldır günde 18 saate kadar 42 milyon İtalya'nın kalkınmasını, refahını yaratmaya çabalayan ve dinlenme namına ancak çalışmasının nevinin değıştiren adam, işte budur. İkinciye doğru pek yorgunluk duyduğu zamanlar, birden Veniz sarayına çıkar, cür'etkâr büyük bir hünerle kullandığı bir otomobile atlar, açılmak için bir fabrikaya iner. Bakar, inceler, Roma usulünde selâmını verir, gene yola düşer; bir göle, çaya, veya denize girer, tazelenir; daha büyük bir hızla Roma'ya döner, az önce bıraktığı kâğıdı alır; onu bitirir, bir başka işe atılır.

Müsolini'nin hususî hayatını herkesin yakından görememesi tabiidir; fakat işte 12 yıldır (1) uluslar arası gazetecilik ve İtalya dışında yaşayan faşist aleyhdarlığı en ufak bir şüpheye müsait bir halinden, en hafif bir fısıltıdan elbette çar-

1. — Kitap 1935 de yazılmıştır.

çabuk bir iskandal çıkarırlardı, halbuki birşeyler yoktur.

Müsolini yaratmakta, hep yaratmakta, daima yaratmaktadır. Şimdi 51 yaşındadır. Görünüşe göre yorulmaz, devam üzere, ölmez bir mayadır.

Müsolini hakkında iki haber vardır, biri Dante'den, öteki Jorj Sorel'den. Bunlardan biri mistik öteki patepetik tesirlidir.

Dante *ilâhi komedyâ*'sının ilk lahininin kehanet saçan bir fıkrasında anlatır ki, karanlık bir ormanda yolunu şaşırılmış ve ortasında dişi bir kurdun yattığı bir yola düşmüş, o zaman yanında bulunan Virjil kendisine :

“— Selâmetini istersen yolunu değiştir, çünkü bu kurt bulunduğu yoldan kimseyi geçirmez ve paralar. Okadar kötü, o derece katı yüreklidir ki, doymak bilmiyen ihtirası hiç dinmez ve her yedikçe yemeden öncekinden daha büyük bir açlık duyar. Birçok hayvanlarla çiftleşir ve bunların sayısı bir gün ortaya kendisini azaplar içinde öldürecek olan tazi çıkıncaya kadar daha çok artacaktır. Tazi ne toprak, ne de altın yemiyecektir. Akıl, aşk ve fazilet ile beslenecek, Feltre ile Feltro arasında dünyaya gelecek, zavallı İtalya'ya selâmet getirecektir. Tazi kurdu nihayet çıktığı cehenneme yeniden tıkcıncaya kadar şehirden şehire kovalayacaktır,” der.

Dante'nin müfissirleri kehanete müteallik bu sözler üzerinde ittifak etmiş değillerdir ; fakat madem ki, Feltro yoktur, şu halde mistik şairce-

İtalya'yı kurtaracak olanın Feltre ile Feltro arasında, yani o zaman yeryüzünün bugünkü teşekkülü tarzı bilinmediğinden, Feltre'in tul dairesi üzerinde dünyaya geleceğini murat ettiğini, ve *e* harfini kaldırarak yerine *o* harfini buna ima için koyduğunu farzetmek günah olmaz. Netekim Forli vilâyeti Feltre'nin nisfunnahar dairesinin altındadır. Öyle ki, Müsolini'yi İtalya'dan hased, mukatele, nizamsızlık kurdunu koğan tanrısal bir tazı saymak kabil olmaz mı ?

Öteki haberin kehanetle alâkası yoktur, fakat Düçe'nin ateş saçan mukadderatı daha hiç görünmediği bir sırada şu sözleri söylemiştir:

— Müsolini, bana inanınız âdî bir sosyalist değildir. Onu günün birinde kutsal bir ordunun başında italyan sancağını kılıcıyla selâmlarken göreceksiniz. O onbeşinci asra mensup bir italyan, bir kondotierdir. Onu daha kimseler bilmiyor, fakat o hükûmetin zaıflarını unaracak kabiliyette biricik insandır.

Modern sosyetenin bu dâhî nazariyecisini Müsolini ne kadar parlak bir surette teeyid etmiştir.

Müsolini 1925 yılı ikinci kânununun üçünde, Roma üzerine yürüyüşünden üç yıl sonra, yarattığı eserin bir an için tehlikede görüldüğü sırada mebusan meclisinde şunları söylemiştir :

— Şu mecliste, bütün italyan kavmi huzurunda bildiririm ki, olan biten her şeyin siyasal, ahlâkî, tarihî mes'uliyeti bana, yalnız benim boynumadır. Eğer faşistlik bir kâtiler cemiyeti ise,

işte ben bu katiller cemiyetinin başıyım. Eğer gösterilen şiddetler tarihi, siyasal, ahlâki, muayyen bir muhit mahsulü iseler mes'uliyet hep bana yüklensin ! Çünkü bu tarihî, ahlâki muhiti ben yarattım. Bu ta İtalya'nın 1915 de genel savaşa katılmasından başlar ve bugüne kadar sürer. İşlerin bu müfrit hale dökülmesini hasseten iltizam ettim ve altı ay müddet hayat hakkındaki tecrübelerimden kuvvet alarak partiyi miheke vurdum, kendi kendimi de dinledim.

Roma'ya yürüyüşden sonra da faşistlere yapılan suikastları hatırlatıktan sonra şöyle devam etmiştir :

— Nihayet, Artık yeter ! denecek sıra geldi. İnsanlar birbiriyle kapışır ve uzlaşmak nedir bilmezlerse söz yalnız kuvvetindir. Hiçbir vakit başka bir hal çaresi bulunmamıştır ve bulunmayacaktır. Efendiler, İtalya sulh ister, rahatını ister. İşden gelecek sükûna muhtaçtır. Bu sükûnu, bu faâl rabatı biz kendisine mümkün olursa tatlılıkla, lâzımgelirse cebren vereceğiz.

VIII

İhtilâl, iktidar mevkiinde.

İngiliz müelliflerden Paul Rinzig "Faşizmin ekonomik temelleri," adlı eserinde şöyle der :

Müsolini faşizmin 1929 daki zaferinden evvel de, sonra da sosyalistlerle, komünistlerle çarpışmıştır. Fakat bu kendisinin işçi sınıfına karşı olmasından değil, işçilere kendisinin yardım tarzının ötekiler tarafından taahhüd olunan tarzdan daha iyi olduğuna kanaatinden ileri geliyor. Bu can noktası anlaşılmadıkça kimse Müsolini'nin ruhunu, yahut faşistlik cevherini anladığını iddia edemez.

Gerçek faşizm geri kalmış, karışıklıklar içinde çırpınan bir ülkede baş göstermiş, bu ülkeyi ilerilemeğe, yeniden yeniye kalkınmaya, yükselmeye müsait bir surette kurmuştur. İlk önce genel bir hüsnüniyet.. ulusal tam bir elbirliği.. her ferdde

topluluğa mahsus ödeve bağlılık gibi bu iş için elzem olan havayı, iklimi yaratmıştır. Disiplin kabul olunmuş, bu itibar ile de daha kolay çekilebilir ve daha çok mahsul verir bir hale kavuşulmuştur; çünkü iş ne tükenmez iman kuvvetleri katılmış, nezaret ve otorite ihtiyacı en küçük haddine inmiş, velhasıl en basit ırgattan en yüksek mühendise kadar herkese birden—büyük, yüksek, tek bir eseri elele vererek kurmaya çalıştıkları kanaatini ve bu kanatle birlikte gurur, fahır ve rahatlık getirmiştir.

Karagömlekliler ihtilâlinin, ekonomi sahasındaki orijinalitesi Korporatizmdir. *Faşist devlet korporatiftir, yahud faşist değildir, sözü Müsolinin-dir; gene Müsolini başka bir yerde Faşist rejim daima korporatif bir şekilde kuvveden file çıkmak yolunda daha büyük bir azim ile ilerleyecektir; faşist ihtilâlinin farik vasfı daima o yolda görülmek lâzımdır, demiştir.*

Amerika'lılara has fantezilere düşmemek için bütün faşizm içinde en çok ihtilâlkâr umde hiç şüphesiz korporatizmdir, bu da aynı ulusda mütenevvi sınıfların ekonomik menfaatlerine iştirak manâsı demektir.

Korporasyon prensibini katmaksızın sosyal ile ulusalı birleştirmeye kalkmak ister istemez ulusal birliğe.. irticaa yol açmaktır. Neden ? Çünkü sermayeciliğin bugünkü verimlerini elle tutulamaz bir halde kabul edince programda

şimdiki ekonomi anarşisinin aradığı yenileme prensipleri bulunamaz.

Şu halde korporatizm nedir ?

Korporatizm bir taraftan işleticilerle işletilenler, diğer taraftan istihsal ile istihlâk arasındaki münasebetleri tekâmülî bir tarzda değiştirmeye salih bir ekonomi politikası usulüdür.

Korporatizmde iki gaye vardır :

1. — Ekonomik hayatı yeniden kurmak ;
2. — Sosyal adâlet için bir âlet olmak.

Korporatif usülle ekonomik hayatın kurulması şu suretle olur: Ekonomide sovyet sistemi malûmdur. Liberal ekonomi denilen klâsik ekonomi sistemi de malûmdur; bu sistem güzel günlerini ondokuzuncu asırda, makineciliğin gelişip serpilmesi sıralarında yaşamış, fakat çokdan, hele genel savaştanberi hükûmetlerin iç ve dış ekonomilerine mütemadiyen karışmaları yüzünden hükümden düşmüş ve ulusal ekonomilerin hep artan rekabetleri ile makineciliğin tekâsüfü yüzlerinden tamamen yıkılmaya mahkûm bulunmuştur.

İtalya dışında hasseten sosyalistlik, devletçilik, liberal ekonomi yıkıntısı kokan hummalı bir ekonomi hâkimdir.

Faşizm, o ekonominin yerine korporatif sistemi yerleştirmiştir.

Mülkiyet ve herkesin liyakatine göre kazanması umdelerine sedakati bakımından sosyalistliğe. genel menfaati ferdi menfaattan üstün tut-

ması bakımından da sermayeciliğe karşı bulunan korporatif sistem birçok kimselerin kanaati hilâfına aynı zamanda devletçiliğe de karşıdır. Korporatizm asıl ismi “düzenli ekonomi” olması daha münasip olacağını gösteren şu düstur ile hulâsa olunabilir :

Korporatizm: hepsi de müstehlik olan bütün müstahsiller tarafından bütün müstahsiller için düzenli istihsaldir.

Gerçek, korporatif sistemde işletici müstahsiller ile işletilen müstahsillerin bilâvasıta murahasalarından mürekkep mütenevvi korporasyonlar bizzat korporasyonun rahatı zarureti ile istihsal ve istihlâki ihtiyat ve tedbirlerine vüs’at vermek için kendi mes’uliyetleri altında tertip ederler. İtalyan korporasyonları alınan ve alınmayan tedbirlerden dolayı daima daha ziyade mes’ul tutulacaklardır. Mahsulâtın fiyatları, istihsalin tevzi nisbeti, her türlü sigortalar daima korporasyonların her birine daha çok bağlı bulunacaktır.

Devlet kendisine ancak müdahale hakkını alıkoyar ; bunu da alâkadarlar tarafından bir hal sureti bulunmayan, işi müstacelen bir nizama bağlamak zarureti hasıl olan, ulusal menfaat bakımından gayet ağır hallerde ve korporasyonların büyük kurumunun reyini aldıktan sonra yapabilir; yâni müdahale, meseleğin müstesna ağırlığı ile meşrut olarak gayet seyrek vukua gelebilir.

Korporasyonun sosyal adâlet makinesi mahiyetine gelince :

Sosyal bakımdan korporatizm : Sendikalistliğin ulusun bünyesine girmesi ve bu suretle sermaye ile iş arasındaki münasebetleri değiştirmesidir.

Bugün Fransa'da kuvvetli bir hakem usulü olmadığından dışarda uluslararası ne oluyorsa içerde de o olmaktadır : Ancak çarpışarak vurularak anlaşmak ! Bu bir nevi uluslararası savaştır ; iş âlemi için grev ve lokaut (1) dan ibarettir.

Korporatizm ile ulusun teşekkülüne giren sendika artık, bugün memleketlerin çoğunda bulunan zayıf değildir. İtalyan korporasyonu işleticilerle işletilenleri ilk defa olarak aynı müsavi seviyeye koymaktadır. İşleticilerin sendikaları yanında, işletilenlerin sendikaları vardır. İhtilâf çıkar çıkmaz ilk uzlaşma teşebbüsü yapılır. Müzakere şartları değişmiştir. Başka yerlerde patrona arkadaşlarının dileklerini götüren çok kere kendini feda ediyor demektir. Az sonra patronun eline ilk fırsat geçer geçmez cür'etkârlar bir vesile ile kapı dışarı edilir. Halbuki korporasyonda işçilerin murahhasları artık, işletenlerin *oturmakta olan* murahhasları önünde *ayakta* müzakere etmezler; işletenlerin *oturmakta olan* murahhasları yanbaşıda oturarak müzakere ederler. Korporatizm kurulmuş olduğundan işçi

1. — Lock - out = işçilerin grev veya grev tehditleri karşısında patronların fabrika kapamaları şeklinde mukavemetleri.

mümessillerini hakir görmek imkânı kalmamıştır.

Uzlaşma teşebbüsünden bir şey çıkmazsa işçiler şimdiye kadar olduğu, şimdi de İtalya dışında olduğu gibi ğene de yaslı ve çok kere akim olan, yuvaya açlık getiren, işçiyi nümayiş sırasında sopaya veren tek çare olarak grev yapabilemeğe mahkûm değillerdir. O öyle sosyal bir çarpışma idi ki, orada işçi hasseten dayanabilmek, tutunabilmek mevkiinde olduğundan aşağı bir durumda idi, halbuki patron o gündelikçiye nisbetle daha mücehhezdi, ihtiyat kuvvetleri bulurdu.

Korporanizm polis yerine hâkim koymuştur. İtalya'nın iş kâkimi teşkilâtı daha tekemmüle namzet olmakla beraber inkâr kabul etmez bir halde sosyal kalkınmadır.

Diğer taraftan fransız sendikalarında olmayan bir şey de italyan korporasyonlarının hukukî şahsiyetlerinin kabul edilmiş olmasıdır ; bunlar bu suretle aldıkları kuvvetle işe ve işçiliğe dair teşriî bütün meselelerle, kunturat, işçi kullanma, tekaütlük, sigorta, tâtil, şömaj, v.s. v.s. ile meşgul olurlar. Bu suretle korporasyon kurumu her türlü ilerleme, yükselme ve hak yollarını açar.

İtalyan korporasyon kurumu hülâsaten şudur : Temel olarak işçiler sendikası ve işleticiler sendikası kurulmuştur.

İtalyan işçiler sendikası şimdilik sovyetler sendikasından zayıftır ; — fakat sovyetler sendika-

sı da tam bir kudret sahibi değildir. — halbuki fransız sendikasıdan çok daha kuvvetlidir.

Faşist sendikada hukukî şahsiyet vardır; Fran-
sa'da bu hâlâ red olunmaktadır. Gördüğü başlı-
ca işleri az yukarda saydık. Burada şuna da işa-
ret edelim ki, faşist sendika kolleklif kunkturatlara
rın tanziminden, tefsirinden ve mürakabesinden baş-
kaca satış fiyatlarının tesbitine de el atmış, hele
1930 da genel bir surette yüzde on tenzilât ic-
rasına karar verildiği zaman da bu yolu tutarak
tenzilâtın her tarafta tatbikine riayet ettirme-
miştir.

Faşist korporatizmin bu yeni tarafı, Franşa'da
Karagömleklilerin gayeye kendilerinden evvel
vardığını görüp rahatsızlanan sollar ve bu inkı-
lîp umdesi önünde çürüklüklerini duyan sağlar
tarafından çarçabuk unutulmuştur.

Lui Maren ile *Kerillis*'in ağızlarında, bazı sos-
yalistlerin faşist temayüllerinden ürken *Blum*'un
sözlerini hemen aynile buluruz: *Kerillis* Roma'dan
dönüşünde 11 birinci teşrin 1933 de *Eko* dö
Pari gazetesinde *faşizmin sosyal politikasının* en-
dişe verici mahiyetinden bahseder. *Maren*, *La Nas-*
yon'da *Müsolini*'nin sosyal politikasını anar-
ken bunu daima tehlikeli bulur. *Kerillis* 1933 de
yazdığı makalelerde italyan işçileri yaşama stan-
dardının dünya buhranına ve İtalya'nın iptidai
maddeler hususunda fakirliğine rağmen az bir
salâh göstermiş olmasına şaşar. Kudretli sendika-
lizmi teessüfle yad eder. Hele hakem heyetleri ka-

rarlarının onda dokuz işçi lehine çıkması karşısında hayretler içindedir. Birçok mallarda patronun işçiler sendikasına hesaplarını vermek zorunda bulunmasını havsalası bir türlü almaz. Gazetesinin 8 birinci teğrin tarihli nüshasında eski sendikalist ve o sırada baş vekâlet müsteşarlığında bulunan Rossoni için *ekstremist* der, çünkü o kendisine şu sözleri söylemiştir :

— Siz Fransa'da hürriyet içinde yaşadığınızı sanırsınız; ben size haber vereyim ki, orada sermayeciliğin görünmez boyunduruğu içindediniz. Faşist ihtilâline gelince, o daha yeni başlamıştır. İşin en güzel, en büyük kısımları daha yeni başarılacaktır. Siz bu hâdisenin ekonomik plândaki şümülünü henüz anlamadınız. Biz canavar sermayeciliği yıkacağız; o sermayeciliği ki, haddinden fazla çıkarıyor, şomaja kapı açıyor, işçiyi eziyor; fakat bu demek değildir ki, sosyalist enternasyonalin kaba ve tabiate karşı olan hülyalarına düşeceğiz. Biz dünyaya yepyeni bir hal sureti vermek azmindeyiz.

Korporasyonlar ekonomik realitelere tekabül etmek üzere istihsal devrelerine göre kurulmuştur.

1. — Sekiz korporasyon ziraî, sınaî, ticarî devreler halinde hububata, sebzeçiliğe ve yemişçiliğe, bağcılığa ve şarapçılığa, yağcılığa, şekerçiliğe, hayvan yetiştirmeye, keresteciliğe, mensucatçılığa aittir.

2. — Sekiz korporasyon sınaî ve ticarî mahi-

yetde olarak şunları şamildir: Maden çıkarmak ve mekanik, kimyevî sen'atler, esvap ve kâğıt ve matbaa, inşaaticılık, su ve gaz ve elektrik, maden ve cam.

3. — Hizmet hüsulüne müncer faaliyetleri şamil altı korporasyon: Basiret ve kredi, serbest meslekler, deniz ve hava, iç yollar, tiyatroculuğun evvai, otelcilik.

Velhasıl yirmi iki korporasyon ve bunların herbirinin başında işletenlerle işletilnnlerin aynı hesapda murahhaslarını ve ayrıca teknik murahhaslarını havi korporasyon kurumu vardır. Bunlardan başka ziraî, sınaî, ekonomik sahalara göre bir taraftan işleyiciler, diğer taraftan işçileri toplayan dokuz konfederasyon daha vardır ki, korporasyon kadrosunu aşan meseleleri tertibine koyar.

Korporatif teşkilâtın faydaları kolayca görülebilir:

a) Müzakere için mütevassıt kabul etmez; alâkadarlar, salâhiyet ve ihtisas sahibi makamlar kendilerinin ve mensup oldukları teşekküllerin mesuliyetleri altında karar verirler.

b) İstihalden istihlâke kadar düzenli ekonomi; bunda devletecilik yoktur, çünkü devletin müdahalesi istisnâî ve ancak işletenlerle işçilerin doğrudan doğruya tavsiye ettikleri hallere makurdur.

Hayır,italyan kavmine faşistler hiyanet etmişlerdir. Faşistler fena fikirlerin, kızıl belâlarının kaynaklarını kurutduktan sonra kurma, yap-

mayükselme işlerine dökülünmüşlerdir. Şimdi az çok önemli her komünde işçilerin boş vakitlerini geçirebilecekleri *Dopolovaro* yurtları denilen yerler görürsünüz ki, bunlarda kitapaneler, stad, banyolar, eğlence salonu bulunur. Anaları babaları kim olduğu ayırd edilmeksizin her çocuğun sağlam bir bedende, sağlam bir akıl ile mümtaz bir surette yetişebilmelerine yarayacak *Balilla* denilen daireler vardır. Bunlardan başka bir de faşist yurdu denilen bir daire bulunur ki, burası Komünün hayır ve yardım merkezidir.

Halka pazar günlerini güzel geçirtmek için ayrıca emsalsiz bir eser yaradılmıştır. Roma'dan hassaten bir elektrik treni halkı, yok bahasına yarım saat içinde Osti'ye taşır. Orada deniz kenarında bir şeyler yoktu. Halbuki bugün 10 kilometre uzunluğunda muhteşem bir plâj gözleri alır. Bu plâj daha iyi değilse de meşhur Juan les Pins, yahut Deanville plâjları derecesinde mükemmel işletilmektedir. Banyo için hususî dairelerden. Balillas'ların genç italyan kızlarına ayrılmış mevkilerden başka kiralık rahat, temiz beş bin odası vardır; her oda yalnız iki lire kiralanır.

İki lirin de ağır bulunması ihtimaline karşı ayrı bir yer de düşünülmüş, yapılmıştır. Gayet temiz tutulan abdesthaneler için para verilmez, duş bedavadır; kumluğun ortasına kadar getirilmiş içme suyu bedavadır. Doktorlarıyla, seyyar hastahaneleriyle iki kızıl haç sıhhi yardım merkezi vardır. Bir aile babası, bir kaç lir

sarfederek burada en moda plâjlarda, emsali yerlerde bulunan konfor ile tamamen sıhhi olarak âlâdan âlâ bir gün geçirebilirler.

Dünyanın bütün mühendislerini şaşırtmış olan toprak dağıtma hususundaki müthiş programın tafsilâtına girmek beyhudedir. Bu işin en göze çarpanı Pontins bataklıklarıdır ki, malaria kaynağı olan bu geniş âlemden tamamen sıhhi bir vilâyet yaratılmış.. ortaya çocuklarla, başaklarla, birçok yerlerinde model çiftliklerle dolu yeni bir dünya çıkmıştır. Bataklığı yok edilen ve cennete çevrilen bu yerde kurulmuş şehirlerden Littoria'nın açılma merasiminde Müsolini: *İşte bizim tercih ettiğimiz harp budur!* demiştir.

Şimdi halka dağıtılacak olan bu bataklık on bir milyon hektar murabba bir saha tutuyor. Yâni yapılan iş İtalya'nın içinde bir müstamere bulmak, İtalya toprağını bu kadar geniş bir çapda büyütme gibi bir şeydir.

Anneler ve çocuklar için de önemli bir iş başarılmıştır. Evli olsun olmasın, doğurması yavaş olan kadının istirahatı, kuvvetlendirilmesi, selâmetle doğurması için yataklar te'sis edilmiş.. çocuklar için kurulan Balillarin sayısı iki milyonu geçdiğine göre bu işte rağbet edenlerin böyle zannolunabileceği gibi şöyle böyle bir azlık olmadığı birden anlaşılır. Yazın plâjlar çocuklara mahsus bu müesselerle kaynamakta, çocuklara temiz esvaplar giydirilmekte, çok ciddi bir itina altında bulundurulmakta, rahat çadırlarda

yatırılmakta, ve bu çadırlarda romalı bir mar-kinin çocuğu ile milânolu bir makinistin yavru-su tamamen müsavi bir arkadaşı terbiyesi almak-tadır.

Bu fıskırışın, yeni İtalya'nın bu kalkınmasının termometresi dış politikasıdır.

Bugün Roma dünyanın en büyük diplomat şehirlerinden biri olmuştur.

İtalya ordusu pek kuvvetlenmiş ve hakkında harpden evvelki telâkkiler silinmekte bulunmuş-tur. Tâlim ve terbiye kadrosu, teçhizatı hep mo-dern hir hâle konmuştur. Bir savaş çıkınca or-duya milis askerin de katılması maneviyatı yük-seltmek bakımından pek faydalı olacaktır.

Donanması yepyenidir, denizcileri cerî ve ça-lak bir haldedir. Genç torpito kumandanları tor-pitolarını yarış otomobili haline ifrağ etmek için çabalamaktadırlar. Son büyük manevralarda bunla-rın akınları cür'etkârane telâkki edilmeğe lâyıktır.

Hava kuvvetleri ayrı ayrı uçuşlarda emsalsiz denecek bir raddeye varmışrır. Birçok kereler tayyareleri dünya rekorunu kırmıştır. Toptan uçuşlarının en şanlısı faşist ihtilâlinin onuncu yılı münasebetiyle yapılanıdır ki, bu uçuşda ma-reşal Balbo yüz kişiyle birlikte Roma yakınla-rında Orbetello'dan Hollanda'ya, İrlânda'ya, Lab-rador'a, Şimalî Amerika'ya, Asor adalarına, Por-tekiz'e gidip gelmek suretiyle büyük bir muvaf-fakiyet göstermişlerdir.

Bu suretle Karagömlükler inkilâbı hergün kudretini birer suretle artırmaktadır. 1933 senesi 27 birinci teşrininde Venedik sarayı balkonundan irad ettiği nutkunda Düçe şunları söylemiştir :

— Yolumuzdan dönmiyerek, sapmıyarak Roma âdeti veçhile adım adım hep ileri gidiyor ve dünyaya şimdiye kadar tarihte hiç görülmemiş devam ve genişleme ve bir kavmin fikir ve irade kabiliyetinin açılıpserpilmesi halinde yapıcı bir inkilâbın misalini veriyoruz. Ey İtalya'nın bütün Karagömlükleri, bu onikinci yılın fecri sökerken, üzerinize yüklenen vazife çok daha ağırdır, çünkü faşist inkilâbı yalnız İtalya için değil bütün dünyaya müteveccih hir imtiyaz ve çalışmadır. İstikbal faşistlerindir !

Gene Düçe 7 birinci teşrin 1934 de Milâno'da Lombardiya işçilerine şöyle hitab etmiştir :

— Bundan beş yıl evvel bu sıralarda asırları hiçe sayacak görünen bir mâbedin sütunları büyük çatırdılarla yerle beraber olmuştur. O enkazın altında neler kaldı? Onun altına yalnız bir takım insanlar değil zamanımızın tarihi bir devrinin sonu, sermayeci liberal ekonomi denebilecek olan devrin sonu gömülmüştür. Buna tabirin an'ânevi manâsında, bir buhran denemez. Bu medeniyetin bir safhasından başka bir safhasına geçişdir.

Burada mantığın ve hâdiselerin akışının icabettirdiği biricik hal şekli korporatif şekil oldu-

ğunu izah ve ispat ettikten sonra sözlerini şu cümle ile bitirmiştir :

—Eğer geçen asır sermayenin şevket ve kudret asrı olmuşsa, yirminci asır için şan ve şeref asrıdır...

şincisi Pol Burje'nindir. 125 K. Altıncısı ve yedincisi Dastayevski'nindir. 125, 75 K. Sekizincisi ve dokuzuncusu Amerika'nın son tiyatrolarından seçilmişlerdir. 60 ar K. Onuncusu meşhur A. Dodenin en nefis romanıdır. 100 K. On birincisi Gorio Baba dünya edebiyatına hâkim romanlardandır. 100K. On ikincisi en nefis hikâyelerdir. 100K. On üçüncüsü meşhur Tolstoy'un ünlü, emsalsiz bir hikâyesidir. 35 Kuruş. On dördüncüsü Tolstoy'un nefis bir hikâyesidir. 50K. On beşincisi Marsel Prust'un. 40 K. On altıncısı Prosper Merime'nin. 20 Kuruş.

Hukukî eserleri:

1. — Şerhli borçlar kanunu, 100 K. 2. — Malûmatı kanuniye, 100 K. 3. — Miras meseleleri, 100 K. 4. — Aynı haklar, 200 Kuruş.

Birincisi en doğru bir metni, her maddenin işiçe kanununun hangi maddelerinden alındığını gösterir bir cetveli, maddelerin tercümesinin aslına göre aksayan noktalarını, mühim maddelerin muhtasar şerhini havidir. İkincisi eski hukuk külliyyatımızı hulâsa eder. Üçüncü ve dördüncüsü bir çok emeklere, fedakârlıklara mal olmuş, kanunu medeniye ait şerhlerdir. Her hukuk müntesibine, tapu, kadastro memurlarına, son derece faydalıdır.

Nesredilmek üzere olanlar :

1. — Karl Marks'a methal. 2. — Adliye ve Şehir, Paris'in eski baro reisi, Akademi üyelerinden Hanri Rober. 3. — Bir ölüm mahkûmunun son günü. V. Hügo 4. — İsa Paris ruhuhiyat mektebinde profesör Bine Sangle. 5. — Fransızca-dan Türkçeye mufassal hukuk kamusu. 6. — Tefekkürler, Riyaziyeci, Fizikçi, Feylesof Paskal. — 7. 8. — Lurt, 2 cilt, Emil Zola. 9, 10, 11, — Karl Marks'ın ilk dört cildi. 12. — Yeni Kadın, A. Kolontay. 13. — Komünistlerin istedikleri. 14. — İhtilâl esnasında Lenin ve Fırka. 15. — Dördüncü Kuvvet. 16. — Aile.

8. - Farmasonluk. 9. - Devlet ve İhtilâl, Lenin'in
10. - İşçi Sınıfı İhtilâli, Lenin'in. 11 - Komünizm.
12. - İlmî Sosyalizm ve Hayali Sosyalizm, Engels'in
13. - Lenin Mezhebi, Stalin'in. 14. - Tarihi-
Maddiyecilik, J. Borhard'ın. 15. - Anarşizm,
Kropotkin'in. 16. - Felsefe. 17. - Sosyoloji.

İlk ikisi Rusya'ya seyahat eden profesörlerin, Ta-
rihçi Ludvig'in, Fransız Maarif nazırı De Monzi'nin
görüşleridir. 60 ar Kuruş. Üçüncüsü De Monzi'nin
Yeni Rusya hakkındaki şah eserinin tercümesidir 200

Dördüncüsü Sosyalistliğin menşe ve gayelerini
havi ve muhtasar, muhit bir eserdir. 75 Kuruş.

Beşincisi Karl Marks'dan bir hulâsadır. Her işliyen
adama lâzımdır. Mülkiye, hukuk, ticaret tahsili görmüş
ve görmekte bulunmuş olanlara bilhassa yarar 100 K.
Sekizincisi, masonluk hakkında malûmat verir, 100 K.
Dokuzuncusu ve onuncusu Lenin'in. 75 er K. On bir-
rincisi Lenin ve Stalin'in. 50 K. On ikincisi Engels'in.
60K. On üçüncüsü Stalin'in. 75 K. On dördüncüsü J.
Borhard'ın. 60 K. On beşincisi Anarşizm. 60 K. On
altıncısı Didero'nun. 35 K. On yedincisi Prof. Fokone
ile Prof. Maus'ın kalemlerinden çıkmıştır. 40 Kuruş.

Edebî eserleri :

1. - Duman 2. - İlk aşk. 3. - İklimler.
4. - Bâsübadelmevt. 5. - Mev'ut toprak.
6. - Ölüler evinin hatıraları. 7. - Cinayet ve
Ceza. 8. - Hep vatan için! 9 - Hep Millet için!
10. - Safo. 11. - Gorio Baba. 12 - Küçük Hikâyeler.
13. - İliç'in ölümü. 14. - Efendi ile uşak.
15. - Vikont'un ölümü. 16. - Etrüsk vazosu.

İlk ikisi Rus ihtilâlini hazırlıyan meşhur Tur-
genief'indir. Her ikisi dünya edebiyatına mal olmuş
ölmez eserlerdir. Birincisi 75, İkincisi 100 Kuruş.

Üçüncüsü günün hayatıdır. Bu romanı okumak-
la meselâ Fransa'da uzun zamanlar yaşamış gibi olur-
sunuz. 150 K. Dördüncüsü Tolstoy'undur. 175K. Be-

şevketli bir devlet çıkarışını gösterir. Herbiri canlı, kanlı ve günün eserleridir. 100 Kuruş.

5. — Lenin'in hayatı.

Gayet muhtasar, fakat çok şumullü bir eserdir. Topsuz, tüfeksiz, askersiz parasız bir adam — yalnız grandüklerinden, prenslerinden bir tabur çıkarabilecek olan Rusya'yı nasıl fethetmiştir? İçinde ordular kaybolmaya mahkûm olan.. nüfusu yüz yetmiş milyona varan Rusya'yı kendi irade kuvvetine nasıl rametmiştir? Zamanımız ekanimi selâsesi olan can,mal, namus mefhumlarına dair telâkkilerine nasıl tahakküm etmiş ve onlara yepyeni nasıl bir mecra vermiştir? Bunlara cevap verir.Selis,sade bir üslûp ile yazılmıştır100Kuruş.

6. Stalin. - Bu kitap hakkında ne sönlense eksik olur 150 Kuruş. **7. — Tarih felsefesi.** **8.—Budda.** **9. Hükümdar.** **10 — Babâlinin iç yüzü.** Kalmamıştır. **11. — Lasedemonya'lılar ve Atinalar Cümhuriyetleri** **12.—Epikür.** **13.—Demokrit.** **14.—Heraklit.** **15—İskender.** **16 — Sezar.** **17 — Demosten.** **18 - Eflatun.** **19.— Çiçeron.**

Birincisi feylosof Güstav Lö Bon'undur. 125K. İkincisi bizde henüz tamamen bakir olan Budda dinine dair bir tecrübedir. 50 K. Üçüncüsü Hukuku düvelin banilerinden meşhur Makyavel'in en meşhur eseridir. Fazla bir şey söylemek füzulüdir. 100 K. Lasedemonya'lılar ve Atina'lılar Cümhuriyetleri, meşhur Ksenofon'undur.50.Epikür30, Demokrit25, Heraklit 25. İskender 60. Sezar 60. Demosten 30. Eflatun 35. Çiçeron35K.

*

İçtimai ve iktisadî eserleri:

1. — Sovyetizm
2. — Bolşevik âlemi.
3. — Bolşeviklik.
4. — Sosyalizm.
5. — Sermaye, Karl Marks'dan, hülâsa.
6. — Beynelmilel İhtilâl Fırkaları Kalmamıştır.
7. — Teklikenin büyüğü. " "

Haydar Rifat'ın başlıca eserleri:

Tarîhî eserler:

- 1.— Temmuz 1914
- 2.— Bismark nasıl düştü?
- 3.— Versay
- 4.— Musolini.

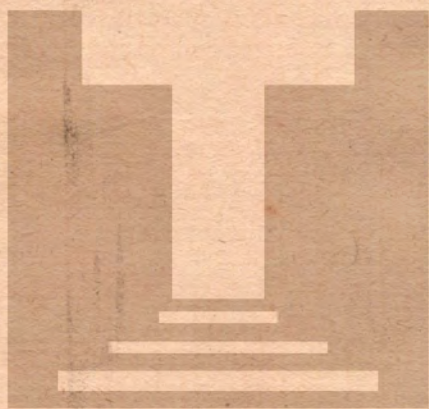
Bunların dördü de günün en meşhur tarihçisi Emil Ludvig'in eseridir.

Birincisi dünya kurulalı insanların uğradığı en büyük bir badireyi bütün anatile anlatır. Halkın, büyük devletlerin ikiye üçer adamı elinde hâlâ nasıl körükörüne süründüklerini gösterir. En büyük devlet adamı tutulan bu kimselerin gururlarile, keyiflerle ne-kadar hiç olduklarını anlatır. 150 Kuruş.

İkincisi, bir Başvekilde bulunması lâzımgelen sa-hici namusu, hamaseti, feragati anlatır.

Üçüncüsü, büyük denilen bazı devletlerin bu büyük adamlarının—insanlık, doğruluk ve fazilet duyguların-dan nakadar uzak olduklarının tekzip olunamaz bir hüccetidir. 60 Kuruş.

Dördüncüsü, bir adamın iktidar mevkiine çıkalı on sene olduğu halde, bu müddet içinde koca bir ülkede yalnız ehemmiyetsiz üç rüşvet vak'ası olabildiğini; her üçünün faillerinin mahkûm olmadan intihar etmek mecburiyetinde kaldıklarını; bu adamın on seneden-beri daha bir kere, bir akşam, bir salonda, bir ce-miyette görülmediğini sabahın karanlıklarından akşa-mın karanlıklarına kadar mütemadiyen çalıştığını; eski amele ve hocalık hayatına, on senedir uhdesin-de üç, dört, beş nezaret tuttuğu halde tek bir at almış olmaktan başka bir değişiklik vermediğini; on senedir tek bir kere bir içki kullanmadığını; Allahın Avusturyalılara zafer tadını tattırmak için yarattığı farzedilmiş olan sönük.. harap bir İtalya'dan şanlı,

TÜSTAV